

iSLAMO FOBi

Vincent Geisser

İslamofobi

KÜRESEL DÜNYA'DA İSLAM - 1

İslamofobi

Vincent Geisser

İSLAMOFOBİ

Copyright © Mavi Ufuklar Yayınları, 2010

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekânîk, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Seyit N. ERKAL

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni

Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN

978-605-4351-10-7

Yayın Numarası

10

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası

Sarıncı Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR

Tel: (0232) 252 20 96

Temmuz 2010

Genel Dağıtım

Gökkuşaklı Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Mavi Ufuklar Yayınları

Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.mavi-ufuklar.com

İçindekiler

Önsöz	7
Giriş	13
Fransız Tarzı bir İslamofobi.....	13
İslamofobinin Pratiğe Dökülmesi	14
Ayrımcılığın Yeni Yüzü: “Profesyonel İslamofobi”	17
Fransa’da Tepeden İnen İslamofobi: Seçilmişlerin Sorumluluğu	19
Cumhuriyetçi Püritanizmin Geri Dönüşü: Başörtüsü Meselesi	22

Birinci Bölüm

Medyadaki İslamofobi: Gazeteciler ve Entelektüeller

İslam Konusundaki Ortak Algıya Medyanın “Çekidüzen” Vermesi	31
1980’lerin Sendikacı-İslam Rüyasından Üçüncü Bin Yılın	
Beyaz Yakalı İslamcısına	32
Başörtülü Kızların Gönüllü Kulluğu: Huysuz ama Zeki!.....	36
“Haklı Dava” İçin Medyatik Savaşlar	40
Medya Tapınağının Yeni Bekçileri	46
Fallaci ve Houellebecq “Vaka”ları: Müslümanlar, Entelektüel Mikrokozmosun Hayali Gölgesi	50
Medyatik Entelektüeller ve Bilgiçler: Enstest İlişkiler	55
“İyiler” ve “Kötüler”: Medyanın Kahraman ve Anti-Kahraman Müslüman Üretimi	58

İkinci Bölüm

Korkunun Yeni Uzmanları

Güvenlik Uzmanlığının Kanatları Altındaki İslamofobi.....	68
Jeopolitika Uzmanlarının “Kendini Beğenmiş İslam Bilimciler”den Aldığı Medyatik Öç... ..	75
Diğer Korkuyu Saklayabilecek Bir Korku: Amerikan Karşıtlığı ve Fransızlar Özelinde “Huntingtoncılık”	79

Üçüncü Bölüm

Yeni Anti-Semitizm: Suç Müslümanların mı?

Entelektüel Cüretin Arkasındaki, Muhafazakar	
Toplumsal Düzen Vizyonu.....	92
Bir Komplo Düşü: Dünyanın ve Fransız Banliyölerinin İslamlaşması	94
Popülist Sesleri İhbar: Cumhuriyetin Elitleri,	
Yahudi Düşmanı Müslümanların Suç Ortakları.....	100

Dördüncü Bölüm

İslamofobik Müslümanlar?

İslam Korkusuna Etnik Destek	111
“Benim Dışındaki Herkes Köktenci!”, ya da	
İslamcı Sürü Karşısında, Nasıl Aydın Bir Dindar Olarak Görünülür.....	117
Cezayir’den Paris’e: İdeolojik Bir Savaşın Medyatik Dönüşümü.....	120

Belge:

Fransa’daki Müslüman Köktendinciliğine Karşı	
“Laik Müslümanlara” Çağrı	125
Mayıs Çağrısı / Fransa’nın Barışa, Adalete, Özgürlüğe ve	
Laikliğe Tutkun Müslüman Vatandaşlarına Çağrı	125
Sonuç.....	127
Safdillığın Ötesi.....	127

Önsöz

İslamofobi gibi bir konu, iki farklı şekilde ele alınabilir. Bunlardan her birinin kendine göre artıları ve eksileri mevcuttur. Geisser, konuyu küresel ölçekte, üst planda ele almayı, birbiriyle irtibatlandırılması zor coğrafyalardan ve özgül koşullardan devşirilen pek çok olayı arka arkaya sıralamayı veya soyut genellemeler yapmayı tercih etmiyor. Buna karşın bir ülkedeki (Fransa) İslamofobiyi, tüm yönleriyle ve aktörleriyle derinlemesine tahlil ediyor. Bu kitabı okuyan bir kişi, konuyla alakalı hazır yargılar kazanmaktan çok, karşılaştırma yapabileceği ve üzerinde düşünebileceği bir perspektife sahip olmuş olacak. Gene de bir kaç noktayı aydınlatmakta fayda var.

Öncelikle, Vincent Geisser bu kitabı yazıp bitirdiğinde, tarih 2003 yılını gösteriyordu. 11 Eylül saldırılarının hemen sonrasında oluşan İslam karşıtı hava, Afganistan ve Irak'ın işgallerini netice vermiş, bu yılın Mayıs ayında ise George W. Bush *USS Abraham Lincoln* uçak gemisinin güvertesinde, meşhur “görev tamamlandı” (*mission accomplished*) konuşmasını yapmıştı. Kısa süre sonra görevin pek o kadar da tamamlanmış olmadığı ortaya çıkacak ve Amerika, Irak'tan asker çekme tartışmalarıyla çalkalanacaktı.

Fransa, Amerika'nın başını çektiği kutsal ittifaka katılmamış ve hatta Almanya ile beraber, bu girişimin karşısında yer almış olsa dahi, aslında, uzun süreden bu yana, kendine özgü bir İslam karşıtlığını geliştirmekteydi. Zaten 11 Eylül saldırılarından sonra oluşan o kasvetli havadan yararlanmak hususunda hiç de çekingen davranmayacaktı. Bu İslam karşıtlığı, Geisser'in

detaylı bir biçimde anlattığı gibi, bir taraftan kolonyal dönemde oluşmuş önyargılara ve Cezayir Bağımsızlık Savaşı'nın hatırasına dayanıyor olsa da; aslen 1980 sonrası Dünya'nın, Avrupa'nın ve özelde de Fransa'nın geçirdiği değişimle, aldığı yeni şekille alakalıdır.

Geisser kitap boyunca, bu halen evrilmekte olan İslam karşıtlığının Fransa'daki resmini, küresel gelişmeler ile de irtibatlandırarak okuyucuya sunuyor. İşler keşke o günden bu yana düzelme yoluna girmiş olsaydı. Oysaki kitabın yazılışından daha birkaç ay sonra, Geisser'in kitabında ihtimal dahi vermediği denli radikal gelişmeler yaşanacak ve 2004 yılının 10 Şubat'ında, Fransız Meclisi, devlet okullarında dini sembollerin taşınmasını yasaklayan kanunu kabul edecekti. Kanun, o zamanki cumhurbaşkanı Jacques Chirac tarafından 15 Mart'ta onaylandı ve aynı yılın 2 Eylül'ünde yürürlüğe girdi. Her ne kadar yasak tüm dini sembolere getirilmişse de, bunun başörtüsünü yasaklamak için çıkarılmış bir kanun olduğuna şüphe yoktu. Fransa, sadece bir yıl içinde dahi, Geisser'in tahmininden de hızlı bir şekilde, İslamofobinin sıradanlaşmasına şahit oluyordu.

Hemen ertesinde, Fransa'da üniversitelerde de başörtüsünün yasaklanması tartışmaları açıldıysa da (2007 yılında bu amaçla bir çaba gösterildi), o denli radikal bir adımın atılmasına mücadele edecek bir ortam oluşturulamadı. Bununla birlikte bugünlerde, sokaklarda burka/peçeli çarşaf ile dolaşmanın yasaklanması tartışmaları yapılıyor. 22 Temmuz 2009 tarihinde Nicolas Sarkozy, burkacıların Fransa'ya hoş gelmediğini söylemişti. Konuyla ilgili kurulan komisyonun çalışmaları neticesi, kısa bir süre sonra meclise geldi. Şimdilerde ise, meclisten ve senatodan geçmesine kesin gözüyle bakılan yasağın, Anayasa Konseyi tarafından iptal edileceğine dair ümitler dile getiriliyor.

Müslümanların önemli bir orana ulaştığı banliyölerdeki durum da, kitabın yazılışından sadece bir iki yıl sonra, radikal

anlamda değişmelere sahne oldu. 2005 yılının Ekim ve Kasım aylarında, Fransa tarihinin en ateşli ayaklanmalarından biri, bu kenar semtlerin çocukları tarafından çıkarıldı. Geleceğin cumhurbaşkanı Sarkozy'nin, protestocu gençleri, etnik tınılar da taşıyan bir kelimeyle tanımlaması, onlara “ayaktakımı” demesi, işleri çığırından çıkardı. Durum öyle bir hal aldı ki, 8 Kasım da, olağanüstü hal ilan edildi. Gösteriler boyunca, başörtüsü yasasından sonra bir kez daha tüm dünyanın gözü Fransa'ya ve oradaki İslam karşıtlığına çevrilmiş durumdaydı.

Konuya ülke içinde de, artan oranda eğilinmeye başlandı. *SOS Racisme* ülke içindeki yaygın ırkçı ve İslamofobik anlayışa dikkat çekmek için ilginç bir deney yaptı. İsimler hariç birbirinin tamamen aynı olan iki CV hazırladı ve şirketlere bunları gönderdi. İlkinde pek çok görüşme talebi gelirken, isminden sahibinin Müslüman olduğu anlaşılan CV'ye cevap dahi verilmiyordu.

Halk arasında da İslam karşıtlığı, kendini pek çok farklı eylem biçimiyle ortaya koymaya devam etti. Bugün hala, Müslüman mezarlıklarına ve camilere yönelik sistematik saldırıların (domuz kafası koyma, duvarlarına gamalı haç çizme...vs) ölü bir türlü alnamıyor. Öyle ki artık vaka-i adiyeden oldular. “İslamizme Hayır” Mart 2010 seçimlerinde bir partinin seçim sloganı bile oldu. Bu partinin minareler ve çarşafli kadınları şeytanlaştıran afişleri, tüm Fransa'da duvarları kapladı. Parti kendini savunurken, bu kitap boyunca çok karşılaşılacak bir söyleme başvuracaktı: Bizler “İslam'a değil, İslamcılığa karşıyız.” Nihayetinde, Le Pen gibi bir siyasi figürün son seçimlerde %10'a yakın oy aldığı bir ülkeden bahsediyoruz.

Fransa, elbette ne Avrupa'da ne de dünyada, İslamofobinin yaşandığı tek ülke. İslamofobi, küresel bir problem ve zaten onunla da küresel ölçekte mücadele ediliyor. Konuyla alakalı 2004 yılında Birleşmiş Milletler'de bir konferans düzenlendi. 2006 yılında ise İslam Konferansı Örgütü, küresel ölçekte

İslamofobiyi gözlemlmek için bir oluşuma gitti. 2008'e gelindiğinde, İstanbul'da da konuyla alakalı geniş katılımlı bir konferans düzenlenecekti. Konu pek çok farklı ülkenin, pek çok farklı koşullar altında boğuşmak zorunda kaldığı bir sorun.

Bununla birlikte Fransa örneğini bizim açımızdan son derece değerli kılan yönler mevcut. İlk olarak Fransa'da yaşayan 5 milyon civarındaki Müslümanın 500.000'e yakınını Türkler oluşturuyor. Bu da Fransa'yı, Almanya'dan sonra en fazla Türk göçmene sahip Avrupa ülkesi yapıyor. Bu bakımdan, Fransa'daki İslamofobiyi, sadece Kuzey Afrikalıların yaşadıkları bir sorun olarak görmek son derece yanlış olur. Sorun Türkleri ve Türkiye'yi de birinci dereceden ilgilendirmektedir.

İkinci olarak, Fransa ve Türkiye devlet felsefesinin ve laiklik anlayışının benzerliği sebebiyle, kitap boyunca karşılaşılabilecek pek çok sorun, tutum, akıl yürütme yöntemi, bu topraklarda da sıklıkla karşılaştıklarımızı hatırlatacak. Türkiye'nin laiklik anlayışının, özellikle 3. Cumhuriyet dönemi Fransasından büyük oranda etkilendiği akılda tutulursa ve iki ülkenin de merkezi devlet yapısı, zaman zaman bir kutsama şeklini alan "cumhuriyet" vurgusu ve çok kültürlülük alerjisi birlikte değerlendirilirse, neden kitapta anlatılan kişilerin ve konuların neredeyse birebir benzerlerinin bu topraklarda da var olduğu, daha kolay anlaşılır. İddiamız odur ki, Türkiye'de örneğine rastlamak konusunda hiç sıkıntı çekmediğimiz İslamofobik elitlerin zihin yapısını anlamak için işe bu kitabı okuyarak başlamak, hiç de yanlış bir tercih olmayacaktır.

Onur ATALAY

*Savaşçılar, savaşa! Muhammed! Muhammed!
İtler ısırtıyor ayaklarını uyuyan aslanın,
Onlar habis başlarını kaldırıyorlar.
Ezin, ey yüce resule iman edenler,
Bu şarapla sarhoş olmuş, sallanan askerleri
Bu sadece tek eşi olan adamları*

Victor Hugo, "Müftü'nün Savaş Narası", 21 Ekim 1828,

Les Orientales

*Bu önde gelen oryantalistlerin eserlerinde, son
derece taraflı bir İslam tasavvuru vardır. Adeta
her yazar İslam'da, kendi zaafının bir yansı-
masını müşahede etmektedir.*

Edward Said *L'Orientalisme: L'Orient créé par l'Occident*,

Le Seuil, Paris, 1980.

Giriş

Fransız Tarzı bir İslamofobi

Başbakana bağlı resmi bir kurum olan İnsan Hakları Ulusal Danışma Komisyonu (CNCDH) 2001 tarihli raporunda şu satırlara yer veriyor: “Güncel olaylar, seçilmiş hedeflerin doğasını etkiliyor. Gerçekten de, şimdiye kadar özellikle Kuzey Afrikalı göçmenler ve burada doğan ikinci nesil hedef tahtasına oturtuluyorken, artık Müslüman-Arap toplumunun bütünü bu şiddete maruz kalıyor.”¹ Bu değerlendirme, Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Gözlemevi (RAXEN ağı) tarafından da teyit edilmekte. RAXEN’in, 11 Eylül saldırılarının hemen ertesi günü yaptığı ve Avrupa Birliği’ne üye on beş ülkeyi kapsayan araştırmasının sonuçlarına göre: “Bu ülkelerin hepsinde de, gizli bir İslamofobi, su yüzüne çıkmak için mevcut durumdan istifade ediyor. Bu İslamofobi kendisini, fiziksel saldırılar ve sözlü hakaretler şeklinde dışa vuruyor. Bu yaşananlar ve diğer işaretler bize, azınlıklar ve nüfusun geneli arasında bir uçurum olduğunu gösteriyor.”² Durum öyle bir hal aldı ki, Brüksel’deki Avrupa Komisyonu kendini, 2003 yılının Şubat ayında, sadece İslamofobi ile alakalı bir yuvarlak masa toplantısı düzenlemek zorunda hissetti.³

¹ CNCDH, 2001 Raporu, www.commission-droits-homme.fr

² RAXEN, *AB’de ABD’ye karşı yapılan terörist saldırıların ardından İslâm karşıtı tepkiler*, Kasım 2001. Fransa’daki durum ile ilgili ulusal rapor, Kültürlerarası İlişkileri Geliştirme Ajansı (ADRI) tarafından denetlendi.

³ Avrupa Komisyonu ve RAXEN’in düzenlediği “İslamofobi” konulu yuvarlak

Eğer Fransa bu “yeni İslamofobi dalgası”nın etkisine kapılmak hususunda kendini diğer Avrupa devletlerinden ayırttırmayı başaramazsa,⁴ İslam’ın toplumdaki yeri ve Müslümanların kamusal alandaki görünürlüğü ile alakalı tartışmaların ortaya çıkaracağı duygusal gerilim, burada, komşu devletlere nazaran daha ağır bir tahribata neden olacaktır. Sonuçta, diğer Avrupa ülkelerinde, Müslümanlara ve sahip onların mallarına yapılan saldırılar hala büyük oranda, geleneksel göçmen-karşıtı yabancı düşmanlığından kaynaklanıyor. Oysa Fransa’daki İslamofobi, tüm bunların yanı sıra, tarihi bir kavgaın da uzantısı olarak karşımıza çıkıyor. Bu kavga esnasında İslam bazen, *Fransızlaşma yolunda olan ve ulusal bir sorun* haline gelen bir din olarak değerlendiriliyor. İslamofobi hususunda Fransızların istisnai durumunu teyid eden bir öge de şu; haddizatında İslam, ulusal ve Fransa’ya ait bir gerçekliğe dönüşmek suretiyle, dini referansların reddi ilkesiyle çatışmaya başlıyor. Böylece, İslam dini, “Biz” ve “Onlar” ayrımının yapılabileceği silinmez bir damga haline dönüşüyor. Sıradan ırkçılığa, yabancı düşmanlığını şarj edeceği yeni bir “priz” sağlanmış oluyor.

İslamofobinin Pratiğe Dökülmesi

İslam’ın ve Müslümanların cumhuriyetçi değerlerle ne ölçüde uyuşacağı konusunda sürdürülen polemik genellikle teorik bir tartışmanın makul sınırları içinde kalmıyor. Eğer zaten durum bu olsaydı, biz de bu kitabı yazmaya koyulmazdık. Birkaç yıldan beri, sadece göçün sembollerine (göçmenlerin yerleştirildiği evlere veya göçmenlere yardım maksatlı kurulan derneklere... vb) karşı değil, Fransa toplumuna Müslümanların kalıcı olarak yerleştiğini

masa toplantısı, Brüksel, 16 Şubat 2003.

⁴ RAXEN ağına göre, İslamofobik eylemler Danimarka ve Hollanda’da nispeten daha fazla.

gösteren sembollere (ibadete ayrılan odalara, camilere ve helal ticarete) karşı da bir saldırı hali gözlemleniyor. Bu bağlamda, İslamofobi, sadece Araplara karşı, Kuzey Afrikalılara karşı veya varoşlardaki gençliğe karşı var olan ırkçılığın dışavurumu olmakla kalmıyor, dinin kendisine karşı da oluşan bir fobiyi yansıtıyor. Bu kitabın en önemli hipotezlerinden biri işte budur. Elbette İslamofobinin, yabancı düşmanlığının daha geleneksel formlarıyla suç ortaklığı yaptığı da oluyor,⁵ ama onlardan bağımsız bir tavır sergiliyor. Bunun güzel bir örneği, Arapları seven bazı kişilerin aynı zamanda güçlü bir İslamofobinin etkisinde olmalarıdır.

Kuzey Afrika'dan veya Türkiye'den gelen göçmenlerin çocuklarının büyük çoğunluğu bugün Fransız vatandaşı olmalarına rağmen, onlar hala “genç Arap-Müslümanlar” olarak tanımlanmaktan kurtulamıyorlar. Bu damgalama sürecinde onlar hem etnik (Arap), hem dini (Müslüman) referanslarla tanımlanıyorlar. Elbette huzursuzluk çıkartacaklarını ima eden “gençlik”leri de hatırlatılmaktan geri kalmıyor. Bu yeni “Arap-Müslüman tehdit” kurgusu, bazı yazarların, görünen bütün İslami işaretlere karşı savunmacı ve cezalandırıcı olunması gerektiğine dair fikirlerini meşrulaştırmalarına yarıyor. 2001 yılının Ocak ayından (ki 11 Eylül saldırılarının öncesine denk düşüyor), 2003 yılının aynı ayına dek Müslümanların ibadethanelerine yönelik on beş kadar saldırı vuku buldu. Bu saldırılar, Lyon Büyük Camisi'nin duvarına mavi-beyaz-kırmızı boya dökmekten, kasten çıkarılmış yangınlara (Alés-la-Grande-Combe, Belley, Annency, Rilieux-la-Pape, vs.), molotof kokteyli atmaktan (Saint-Etienne,

⁵ Brüksel'deki “İrkçılıkla Mücadele ve Fırsat eşitliği Merkezi”nin (CECLR) İslamofobi tanımında farklı yabancı düşmanlığı yöntemleri arasında şunların altı çiziliyor: “İslamofobi: nefret; toplumsal, coğrafi, tarihi ve kültürel düzeyde gerçekte çoğul olduğu halde, İslam'ı kötücül bir öze indirgeme. Bu nefret, çoğunlukla ‘İslam, Arap, Müslüman, İslamcı, terörist, köktenci’ arasındaki ama aynı zamanda ‘kültür ve din’ arasındaki bir farkı yok sayan önyargılar ve olumsuz yaftalamalarla besleniyor.” *Lexique Respect mutuel* “Islamophobie” www.antracisme.be.

Escaudain, Chalons-en-Champagne, vs.), Müslüman derneklerinin sorumlularına gönderilen bombalı paketlere (Perpignan)⁶ kadar değişik formlarda karşımıza çıkabiliyorlar.

İrkçılık Aleyhtarı, Halklararası Dostluk Hareketi'ne (MRAP) göre, bu tarz eylemler, büyük çoğunluğu itibariyle, aşırı sağcılığın ve radikal siyonistlerin sahip olduğu, *Liberty-Web* ağı üzerindeki yabancı düşmanı ve İslam karşıtı internet sitelerince cesaretlendiriliyorlar.⁷ Bu ağ üzerinde, “tam bir dokunulmazlık altında, iki yıldan beri, ölüm çağrıları yapıyor ve her gün göçmenlere ve özellikle de Müslüman halka karşı faaliyetleri cesaretlendirip, örgütlüyorlar.”⁸ Bu ırkçı sitelerin⁹ içerikleri incelendiğinde, geleneksel göçmen karşıtı ve yabancı düşmanı anlayışın yerini tamamen İslam karşıtı bir anlayışa bıraktığı gözlenebiliyor. İslam'a ve Müslümanlara karşı hissedilen nefret, artık aşırı milliyetçilerin yeni buluşma noktası haline gelmiş benziyor. Bu siteler sayesinde, İslamofobinin, Cezayir'deki savaşla da bir travmatik ilişkiye sahip olduğu ortaya çıkıyor. Zira bazı siteler, yazılarınının, dokümanlarının ve çizimlerinin önemli bir kısmını, FLN'nin yaptığı katliamlara ayırmakla kalmıyor; bunları Fransız halkına karşı yapılmış bir soykırım olarak da adlandırıyorlar. Bir tanesinde şöyle yazmakta: “Sitemize hoş geldiniz... Temel amacımız; Fransız ve Cezayir devletleri kabul etmese de, uluslararası davalar vasıtasıyla, Fransa Cezayiri'nde yaşamış Fransız vatandaşı Müslümanların, Fransız

⁶ Bkz. CNDCH raporu, 2001, a.g.e, XAVIER TERNISIEN, “Les violences contre les mosquées se multiplient”, *Le Monde*, 4 Mayıs 2002; Alice GERAUD, “Haine tricolore contre la mosquée de Lyon”, *Libération*, 30 Aralık 2002; Olivier BERT-RAND, “Une autre mosquée visée pres de Lyon”, *Libération*, 31 Aralık 2001.

⁷ Xavier TERNISIEN, “Une site Internet fait le lien entre sionistes radicaux et extreme droite”, *Le Monde*, 23 Ağustos 2002. Aynı yayında, bkz. “Propaganda raciste”

⁸ MRAP, “Racisme anti-musulman: du virtuel au réel”, 30 Ocak 2003 bildirisi.

⁹ Birkaç tanesini alıntılalım: “contreislam.org”, “sos-racaille.org”, “ennemiinterieur.org”, “oumma.org” (bir Müslüman site olan “oumma.com”un yönünü değiştirerek), “islam.verite.org”, “algeriefrancaise.org”, vs.

ordusuna yardım eden Arapların ve Fransa'dan oraya gidip yerleşen halkın uğradığı soykırımı bilindir kılmaktır.”¹⁰ Her ne kadar etkisini giderek arttırsa da, İslamofobinin bu radikal hali, Fransız toplumunda hala marjinal kalıyor. Bunlar neofaşist çevreler ile Fransa Cezayiri'ne nostaljik bir bağlılık hisseden küçük gruplar gibi gözüküyorlar. Babalarının OAS'ın (Cezayir'in Fransa'ya bağlı kalması için kurulan para-militer yeraltı örgütü) içinde verdiği savaşı, çocukları internette sürdürüyor gibiler.

Asıl daha vahim olan şey, son yıllarda bazı devlet görevlilerince sinsice ve el altından desteklenen bir “profesyonel İslamofobi”nin ortaya çıkmasıdır.

Ayrımcılığın Yeni Yüzü: “Profesyonel İslamofobi”

İş alanındaki ırk ayrımcılığı konusu üzerine sosyologlarca epey bir çalışma yapıldı.¹¹ Oysaki burada, önemi nispetinde üzerinde durulmayan bir başka etken daha var: Kişilerin dini aidiyetleri. Gerçekten de bu etkenin, yaftalamanın diğer biçimlerinden (yaş, cinsiyet, milliyet, ikametgâh adresi... vb) ayrı ele alınabilmesi kolay değil. Üstelik ne bu yaftalamanın kurbanları, ne de yaftalayanların kendileri durumun adını koyuyorlar. Gene de, 11 Eylül 2001 olaylarında beri, bu artık inkârı mümkün olmayan bir hal aldı; çünkü ibadetlerinin veya İslami aidiyetlerinin “fazlaca göz önünde” olduğu gerekçesiyle çalışanlar, bazen geçici bir süreliğine bazen de kalıcı olarak işten uzaklaştırılmaktalar. Aslında bu tarz olaylar sık yaşanmıyor; fakat bazı profesyonel çevrelerde kol gezmekte olan İslam karşıtı kurguyu açık etmesi bakımından manidarlar. Bu durum, ne ırkçılık karşıtı örgütlerde, ne de Müslüman örgütlerinde (ki bunlar İslamofobi ile mücadelede tamamen pasif kalmaktadırlar) alarm zillerinin çalmasına

¹⁰ www.algeriefrancaise.org sitesinden alınmıştır.

¹¹ Philippe BATAILLE. *Le Racisme au travail*, La Découverte, Paris, 1997.

neden oluyor. Mücadeleye, bu profesyonel çalışanların kendi sendikaları omuz veriyor: “Özerk Sendikalar Ulusal Birliği Genel Sekreter Yardımcısı Jacques Méret diyor ki, 11 Eylül’den bu yana, kamu kuruluşlarına veya özel sektöre koruma, temizlik veya karşılama hizmeti vermede uzmanlaşmış birçok firmaya, ekiplerinin etnik yapısını gözden geçirmeleri salık verildi.”¹² Sendika sorumlusu, İslam karşıtı kurumlar arasında Paris’teki havaalanlarını, Donanım Bakanlığını ve Paris’in iş merkezi La Defance semtindeki gökdelenlerde yerleşmiş birçok firmayı sayıyor. Hatta ulaşım ile alakalı bazı firmalarda, etnik ve dini sebepler yüzünden işten çıkarmaların, yaygın bir uygulama halini aldığı dahi söylenebilir. Temmuz 2002’de, 2 yıldan beri Roissy-Charles-de-Gaulle havaalanında çalışan ve havayollarının güvenlik sistemleriyle ilgilenen bir elektrik mühendisinin işine son verildi. Buna sebep olarak ise, dini ibadetlerinin görevi ile uyumlu olmaması gösterildi. Bu uygulama, polisin hava trafiği ve sınırlarla görevli kısmının hazırladığı bir raporun ve gönderdiği genel bir tavsiye kararının ardından gerçekleştirildi.¹³ Bu işin doruk noktası ise, hiç şüphe yok ki, “Abderrazak Besseghir olayı”dır. Basseghir, Roissy havaalanında bagaj görevlisi olarak çalışmaktadır. Eski eşinin ailesi tarafından kurulan bir tuzağı müteakip, bir terör ağına mensup olduğu ve havaalanı içerisinde eylem hazırlığında bulunduğu gerekçesiyle gözaltına alınır. Neticede hadise bir takipsizlik kararıyla sona erecektir. Besseghir vakası, Fransız İslamofobisini gösteren olaylar listesinde kendine yer bulur çünkü, olayın cereyan ettiği esnada, onun sözde dini yaşantısı, onu haksız çıkarmak için devamlı surette nazara verilir.¹⁴ Belki de, A. Besseghir namaz kılan, sık

¹² Nasser NEGROUCHE’dan alıntılanmıştır. “Alibi terroriste pour racisme antimagrébin”, *Le Monde Diplomatique*, Kasım 2001.

¹³ Nicolas Mom, “Chasse aux societes a l’aéroport Charles-de-Gaulle”, *Saphinet*, 23 Aralık 2002.

¹⁴ Bkz. İslamofobik hareketlere genelde yer veren günlük gazete *Le Parisien*’in bu

sık camiye giden, gerçekten dindar bir Müslüman olmuş olsaydı, bugün hala hapiste yatıyor olacaktı.

2001 yılı sonbaharından beri, Fransa'daki İslami örgütlerin ve dindar Müslümanların üzerinde bir güvenlik kıskacı kurulmuş bulunuyor. Dernek sorumluları ve imamlar, genel istihbarat birimlerince ve emniyet istihbaratınca düzenli olarak toplantılara çağrılıyor ve sorgulanıyorlar.¹⁵

Seçilmişlerin bir kısmı da, vergi mükellefi bu Müslüman vatandaşların haklarını savunacakları yerde, İslam'ı siyasetlerinin malzemesi yapmak suretiyle İslamofobik duyguları körüklemeyi tercih ediyorlar. Hatta yerel siyaset arenasında, son on yıl içinde, cumhuriyetçi değerleri korumak bahanesiyle, özellikle belediyelerde gelişen bir İslamofobiyi teşhis etmek mümkün.

Fransa'da Tepeden İnen İslamofobi: Seçilmişlerin Sorumluluğu

İslam korkusunun, özellikle yerel siyaset düzeyinde, seçimlere malzeme yapılması, Fransız siyasal yaşamında bir yenilik sayılmaz. 1980'lerin başından günümüze, hem sağ hem de sol partilere mensup belediye başkanları, şehrin göze batan yerlerine cami yapılmasına karşı çıktılar ve Müslümanların yaptıklarını, İslam'ın sanki ikili bir yapısı varmış (ılımlı İslam'a karşı köktenci İslam¹⁶) gibi sınıflandırdılar. Elbette iyi yönde hiçbir gelişme yaşanmıyor değil. 1989'da Chervieu-Chavagneux'da belediye başkanı Gérard Dezempte'in güya "yanlışlıkla" bir mescidi yıktırmasının

vakada oynadığı ahlaksız rol; Abderrazak Besseghir, Aziz Zemouri; *Bagagiste a Roissy. Prémumé terroriste*, Michel Lafon, Paris, 2003.

¹⁵ Piotr SMOLAR, Xavier TERNISSIEN, "Les Renseignement généraux convoquent les responsable musulmans de la Seine-Saint-Denis", 17 Ekim 2002, *Le Monde*; "Les imams dénoncent un processus colonial", *Libération*, 19-20 Ekim 2002. Bkz. Y.M ile görüşme, Marseille, güz 2002.

¹⁶ V. GEISSER, *Ethnicité républicaine*, Presses de sciences po, Paris, 1997.

yarattığı travmanın üstesinden gelinmiş gibi gözüküyor.¹⁷ Mahalli Müslüman topluluklara yönelik bir siyasi açılımla da desteklenen bu iyiye gidişe rağmen, seçilmişlerimizin İslamofobik çıkışları nadir görülen bir şey değil. Montpellier'nin, okuma yazma bilmeyen imamlara hakaret eden ve başörtülü genç kızları kabakulak hastalarına benzeten sosyalist belediye başkanı Georges Frèche¹⁸ veya Nice'in, "laik cumhuriyette, dini bir yer olan camiler düşünülemez"¹⁹ diye yazabilen merkez sağdan belediye başkanı Jacques Peyrat gibi bilindik örnekleri sıralamak mümkün. Fransa'da yerel yönetimler düzeyinde, benzer ayrımcı uygulamalar hala oldukça yaygın. 11 Eylül olaylarından sonra, Val-d'Oise bölgesi sınırlarında bulunan Saint-Prix kasabasının belediye başkanı Jean-Pierre Enjalbert, "adı sık sık uluslararası terörizm ile anılan veya Batı'nın yaşadığı bu dramı sevinç gösterileri ile karşılayan ülkelerin vatandaşlarına"²⁰ davet mektubu vermeyi reddetti. Daha kuzeyde, Hautmont'da belediye başkanı Joel Wiltmote, evlilik kutlamalarında ırkçı ve dini ayrımcılık yaptığı için, 12 Mart 2002'de sekiz ay tecilli hapse mahkûm oldu. Adı geçen belediye başkanı emrindeki memurlara, Pazar öğleden sonralarını Müslüman çiftlerin evlilik kutlamalarına tahsis etmemelerini; çünkü bu "kutsal" günün "iyi Fransız Katolikleri"ne ayrılmış olduğunu bildiren bir tavsiye kararı göndermişti.²¹

Seçilmişlerde rastlanılan İslamofobinin, daha örtülü yollardan da su yüzüne çıktığı oluyor. Sözgelimi, Aralık 2002'de Évry'nin

¹⁷ Charvieu-Chavagneux belediye başkanı için kovuşturmaya gerek olmadığı kararı verildi.

¹⁸ Jean-Marie GAVALDA, "Montpellier: des femmes voilées perturbent Georges Frèche.", *Le midi-Libre*, 18 Mayıs 2002. Bkz. G. Frèche röportajı, "Si j'étais ministre de l'intérieur...", *Le Midi Libre*, 13 Nisan 2002.

¹⁹ AFP son dakika., 12 Eylül 2000, bkz. Oumma.com'daki makale, 13 Eylül 2000.

²⁰ Nasser NEGROUCHE'un sözleri, "Alibi terroriste pour racisme antimagrébin", *a.g.e.*

²¹ AFP son dakika, 12 Mart 2003.

sosyalist belediye başkanı Manuel Valls, Franprix süpermarketinin yeni sahibi Mohamed Djaziri'nin artık domuz eti ve alkollü içecek satmama kararına sert tepki gösterdi. Yasal olarak, market sahibinin tercihini bu yönde kullanmasını engelleyen hiçbir şey bulunmamaktaydı. Elbette bu durum, belediye başkanının bu meseleyi siyasal ve medyatik amaçlarına alet etmesine engel olmayacaktı. Belediye başkanı şöyle demektedir: “Her ne kadar Franprix sadece bazı malları satan bir zincir olsa da, aslında bu yapılan, helal ürün tüketmeyenlere, bu mahalleyi terk edin demek anlamına gelir. Eğer hiçbir şey yapmazsak, eğer zaten belli alanlarda satış yapan bu mağazanın, eskiden sattığı bazı malları da artık satmamasına göz yumarsak, bu mahalle bir gettoya dönüşür.” Belediye başkanını, marketin Kuzey Afrika kökenli yeni sahibine bir de mektup gönderdi ve rafları eski haline getirmesini emretti. Mektupta şöyle yazmaktaydı: “En kısa zamanda, Franprix tabelası altında çalışan dükkânınızı ki şu an dosyasını elimde tutuyorum, eski halini getirirseniz minnettar kalacağım [...] Aksi halde, önümüzdeki günlerde, elimde bulunan tüm polis gücünü kullanacağım.”²²

Bu mahalli gerilimler Fransa'da, seçilmişlerin ve kamu gücünü temsil edenlerin, Müslümanlık gerçeğine karşı çelişik duygular içinde olduklarını da gösteriyor. Yerel Müslüman aktörlerle (imamlar, dernek temsilcileri, tüccarlar vs) yeni ilişkiler tesis etmek istediklerinde ise, eğilim, İslam'ı bir siyasi malzemeye dönüştürmek şeklinde tezahür ediyor. Mesela “İslam dosyası”nın emniyetli bir biçimde çekip çevrilmesi, mahalli idarelerin “iyi yönetim” kıstaslarından biri haline geldi. Ulusal siyasette bu daha da belirgin bir hal alıyor. Orada da bazı siyasi liderler başörtüsü konusunu, meşruiyetlerinin kaynağı haline dönüştürdüler.

²² Franprix Helal'in dosyasından: *Maire Info*. “Le maire d'Evry (Essonne) s'élève contre la spécialisation musulmane d'un magasin généraliste de quartier.”, www.maire-info.com; “Obligé de vendre du porc”, *Saphiment Info*, www.saphirnet.info, 10 Aralık 2002.

Cumhuriyetçi Püritanizmin Geri Dönüşü: Başörtüsü Meselesi

1989 yılında Creil Koleji'ndeki ilk başörtüsü hadisesinden sonra, eğitim camiası iki cepheye ayrılmış gözüküyordu. Bir taraf, Devlet Konseyi'nin 27 Kasım tarihli kararını kabul edilebilir bir düzenleme örneği olarak aldı çünkü “pratikti”. Bu karara göre devlet okullarında dini simgelerin taşınmasına müsamaha gösteriliyor ama bir dini yayına çabalarına yasak getiriliyordu.²³ Karşı tarafta ise bunun “cumhuriyete ihanet” olduğunu ve Milli Eğitim Bakanlığının da bu ihanete suç ortaklığı yaptığını düşünenler bulunuyordu. O zamanlar, aralarında Élisabeth Badinter, Régis Debray, Alain Finkielkraut, Élisabeth de Fontenay ya da Catherine Kintzler'in de bulunduğu bir grup medyatik entelektüel, İslam korkusuyla oynayarak ve Müslüman kadın hakkındaki bütün oryantalist klişeleri kuşanarak, sosyalist hükümete uyarıda bulundular. Onlar şöyle diyorlardı: “Başörtüsünü hoş görmek[...] kesin olarak ve tartışmaya mahal bırakmayacak bir şekilde, kadının belini bükmeye karar vermiş olanlara kapıları açmak anlamındadır[...] Kadının boyun eğişinin sembolü olan başörtüsüne fiilen izin vererek, o kızların babalarına ve ağabeylerine, yani bu dünyanın en katı aile reislerine açık çek vermiş oluyorsunuz.”²⁴

Medyadaki benzer görüşlere ve bazen eğitim camiası ile radikal laik çevrelerden yükselen seslere rağmen, milliyetçi-cumhuriyetçi entelektüellerin bu tutumu, sadece sınırlı bir hareketlenmeye yol açabildi. Görünüşe göre bazıları bir “eğitim savaşı”nın fitilini ateşlemek için beyhude çabalamıştı.

²³ Devlet Konseyinin görüşünde, “bu özgürlüğün, çoğulculuğa ve ötekinin hakkına saygı çerçevesinde öğrencilere, programların içeriği ve devamlılık zorunluluğu çerçevesinde eğitim faaliyetlerine zarar vermeden, okul binalarının içinde kendilerini ifade etme ve dini inançlarını gösterme hakkı tanıdığı” açıkça belirtiliyordu. www.conseil-etat.fr.

²⁴ “Prof’s, ne capitulons pas!”, appel de cinq intellectuels, *Le Nouvel Observateur*, no 1304, 2-8 Kasım 1989.

2003'de, yani bu hadiseden on dört yıl sonra ise, eski sosyalist Milli Eğitim ve Kültür bakanı Jack Lang; ki kendisi bir zamanlar Devlet Konseyi'nin başörtüsü hakkındaki kararının ve "yönetimde çok kültürlülük" fikrinin ateşli bir savunucusuydu, başörtüsüne yasaklama getirilmesini isteyen milliyetçi-cumhuriyetçi entelektüellerin cephesine katılacaktı. Şöyle demekteydi: "Fikrim, son aylarda, İslamcılığın kimi zaman, ülkemizde kabul edilmesi mümkün olmayan bir propaganda ve yayılma şeklini aldığı gerçeği karşısında değişmiş bulunuyor [...] okulu muhakkak surette, bir laik mabet olarak korumaya mecburuz. Orası, dini çatışmalardan uzak, tarafsız bir alan olarak kalmalı."²⁵

Eski bakanın bu yasakçı söylemine birçok parlamenter ve siyasetçi (Laurent Fabius, Éric Raoult, Jean-Pierre Abelin, François Autain, Yves Autexier, Maurice Leroy, vs.) de eşlik etti. Onlar bugün, kamu hizmeti esnasında ve okula ait alan içinde dini sembollerin yasaklanmasını talep ediyorlar. Bu da akla elbette, Meclis Başkan Yardımcısı tarafından imzalanan Baroin raporunu getiriyor. O raporda şöyle yazıyordu: "Başörtüsü takılması ile ilgili hususta, laikliğin yeniden ifadesi için mesela, bir yandan okul binaları içinde başörtüsü yasaklanabilir, diğer yandan da okul müdürlerinin öğrencinin çıkarını gözetmesine izin verilir."²⁶

Yasakçı çevrelerin baskıları, Cumhurbaşkanı'nın kendisinin de, bu tartışmalı dosyaya el atmasına sebep oldu. Cumhurbaşkanı, 3 Temmuz 2003'de, laiklik prensibinin nasıl uygulanacağı hususunda düşüncelerini açıklamak üzere bir komisyonu görevlendirdi. Komisyonun (resmen açıklanmasa da) amacı, başörtüsü meselesine bir çare bulabilmektir. Cumhurbaşkanı'nın sözleri, bu yeni komisyonun oluşturulmasıyla, gerçekte neyin murat edildiğini de ele veriyordu: "Tartışmanın odak noktasını okulda başörtüsü meselesi teşkil etmekte. Bu tartışmanın yankıları medyada

²⁵ AFP son dakika. 27 Ocak 2003.

²⁶ Bkz. "Baroin raporunun altı önerisi", *Le Figaro Magazine*, 24 Mayıs 2003.

kendine yer buluyor. Medyada, hem dinin toplumdaki yeri ile alakalı eski tartışma canlanıyor, hem de bugün ve ileride çok önem arz edecek temel sorular dile getiriliyor: Bir yandan okulda öğrenciler arasında cinsiyet eşitliğinin sağlanması, ama öte yandan da, İslam inancına ait alanda, göçün neticesinde oluşan nüfusun kimliği ve entegrasyonu.”²⁷

Peki, ne olmuştu da son beş yıl içinde başörtüsü ve İslami tehlikeler konusunda “Fransa’daki ateş” yeniden canlanmıştı? Yoksa başını örten genç kızların oranı, eğitim kurumlarının istikrarı için, hatta ulusal bütünlüğümüz için temel bir tehdide dönüşecek seviyeye mi gelmişti gerçekten?”

Veriler tam aksini, yani kamusal eğitim kurumlarından hizmet alan başörtülü sayısında önemli bir azalma görüldüğünü ve çatışmalarda da genel bir yatışma eğilimi olduğunu kanıtıyor: “1994’te milli eğitim konusunda arabulucu Hanifa Chérifi’nin gösterdiği gibi, ikinci başörtüsü vakası sıcakken, bir arabuluculuğun müdahalesini gerekli kılan üç yüz olay sayabiliyoruz. Oysa bu sayı 2002 yılında yüz elliden biraz fazla. Üstelik çoğu zaman sorunlar uzlaşmayla çözülüyor. Genç kızlar genellikle, kurumla çatışmaya girip bir eğitim yılı kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmamak için sınıfta başörtüsü takmamayı kabul ediyorlar.”²⁸

İslami başörtüsü etrafındaki bu tekrar alevlenen kamusal tartışma vasıtasıyla, Fransız vatandaşlarının “İslam” konusundaki mevcut kafa karışıklığını daha iyi kavriyoruz. Bu konu, hem ulusal hem de uluslararası bir kriz (11 Eylül sonrası) bağlamında değerlendirilebilir. Ayrıca konu, *ötek*inin dini ile ilgili kurulan uzun soluklu düşsel bir ilişkiden beslenmektedir: İslam,

²⁷ Jacques CHIRAC, “Discour a l’occasion de l’installation de la Commission de réflexion sur l’application du principe de laïcité”, Konuşma Elysée’de yapıldı, 3 Temmuz 2003, www.elysee.fr

²⁸ Caroline BRIZARD’dan alıntı. “Ecole: légiférer ou pas?”, *Le Nouvel Observateur*, no 2010, 15 Mayıs 2003.

bu tür kamusal faaliyet önerileri ve projelerinde (kanunlar, kararnameleler, genelgeler vs.) yer aldığı oranda, ortak hafızamızda kayıtlı bir fantezi olarak yeni baştan inşa edilir.

Kitabın ana konusu, Fransa'daki İslamofobik vakaların bir dökümünü çıkarmak olmasa da, bu durum kitabımızdaki tarih incelememiz esnasında kendine yer bulacaktır. Çatışmacı varlıkları bugünün aktörleri tarafından sıklıkla hatırlatılan Haçlı Savaşları ya da Cihat²⁹ zamanlarına kadar uzanmadan, yeni İslamofobinin ulusal hafızamızda nasıl hem seçici hem de travmatik bir ilişkiye eklemendiğini göreceğiz. Bu, Batı'nın Hıristiyan oluşu ya da Doğu'nun Arap-Müslüman oluşuna karşı çıkan teolojik bir tartışmanın³⁰ yeniden gündeme getirilmesinin değil, büyük oranda, Batı düşüncesinin laikleşmesinin bir ürünü. Bu anlamda mevcut durumun köklerini, Fransız Devrimi sonrası ırkçı ideoloji şeklinde somutlaşan (İslam peygamberi karşıtlığı ve Renan'ın Arap korkusu³¹), sonrasında işgalci ve misyoner bir evrenselciliğe yelken açan, son derece "modern" bir Müslüman karşıtı ırkçılıkta aramak lazım gelir. Bu zaviyeden bakınca, Fransa'nın yayılmacı siyaseti ve özellikle de Cezayir'in sömürgeleştirilmesi, kurumsal bir İslam korkusunun pratiğe dönüştürülmesini temsil ediyor. Elbette oradaki Müslümanların³² sömürülmesinin ve hâkimiyet altına alınmasının, sömürge yetkililerinin İslami yardım faaliyetlerine desteği gibi koruyucu ve

²⁹ Edgar WEBER, Georges REYNAUD, *Croisades d'hier, Djihad d'aujourd'hui*, Paris, Éditions du Cerf, 1989.

³⁰ Samuel HUNTINGTON, *Le Choc des civilisations*, Odile Jacob, Paris, 1997.

³¹ Sorbonne'da 29 Mart 1883'te verdiği o ünlü "İslamcılık ve Bilim" konferansında Renan şöyle diyordu: "Çağımızın olaylarından haberdar her insan Müslüman ülkelerin güncel geriliğini, İslam'la yönetilen devletlerin çöküşünü, kültürünü ve eğitimini sadece bu dinden alan ırkların mevcut zayıflığını açıkça görür." Bu metin *L'Islam et la science* adıyla yeniden yayımlanmıştır, Montpellier, Editions L'Archange Minotaure, 2003.

³² Charles-Robert AGERON, *Histoire de l'Algérie contemporaine*, Presse Universitaires de France, Paris, 1979.

sözde İslamsever davranışlarıyla telafiye çalışılması da aslında aynı şeyi temsil eder.

Günümüzde, kolonyal İslamofobi ile yeni İslamofobi arasında, yukarıda zikri geçen bağ, kanaat önderleri ve medyatik entelektüeller tarafından pekiştiriliyor, hem de tamamen paradoksal bir biçimde: Evet bunların bir kısmı, Cezayir'in Fransa'nın bir parçası olduğu günleri özleyen kişiler; ama asıl kitleyi daha çok, üçüncü dünyacılar ve sömürge karşıtları oluşturuyor. Bunların bir bölümü “gericilikle” ve Müslüman köktencililiği ile savaşmayı, özgürlük, laiklik, demokrasi gibi, militan gençlikleri boyunca da öne çıkardıkları değerler adına olumlayan, gizli bir İslamofobinin taşıyıcılarına dönüştüler. Bu konu 1. Bölüm'de işlenecek.

Ancak hümanizmin bu yeni şekli içerisinde, gücünü aslında İslamofobiden alan bir ideolojiyi de saklıyor. Böylece, medyatik entelektüellerin söylemi, 11 Eylül'den beri pek bir ünlenen güvenlik uzmanlarınıninkiyle gittikçe benzeşmeye başlıyor. Bu husus da 2. Bölüm'ün konusunu oluşturacak.

Güvenlik ideolojisi, Müslüman derneklerin giderek artan varlıklarını, kendi kurban kimliklerine bir tehdit olarak gören “güdümlü” toplumsal çevrelerin de desteğini kazandı. Yani, ırkçılığın “meşru kurbanı” statüsünün tekeli için bir savaş başladı. Fransa'daki Yahudi topluluğunun liderlerinden bazılarının İslamofobiye kayması bu kaygıyı iyi örnekliyor. Bu durum, 3. Bölüm'de ele alınacak.

Bu gizli İslamofobi, nihayet “ılımlı” denilen bazı Müslüman çevrelere de sirayet etmeye başladı: 1980'li yılların sonundan beri Kuzey Afrika göçlerinin ortaya çıkardığı laik elitler, İslamofobi, siyasi çıkarları veya Fransa'nın ikinci büyük dinini temsil ettikleri makamlarındaki kariyerleri için kullanmaya kalktılar. 4. Bölüm'de de onların hikâyesi anlatılacak.

BİRİNCİ BÖLÜM

Medyadaki İslamofobi:
Gazeteciler ve Entelektüeller

Medyadaki İslamofobi: Gazeteciler ve Entelektüeller

“Basın, halkın konuştuklarından bahsediyor ve halk basının bahsettiğini konuşuyor.”

Florence Aubenas, Miguel Benasayag,
La Fabrication de l'information,
La Découverte, Paris, 1999.

Fransız toplumunda İslamofobinin yayılması ve sıradanlaşmasında medyanın sorumluluğu nedir?

İran İslam Devrimi'nin olduğu 1979'daki tarihi dönemden, ama özellikle de 1989'da Fransa'daki ilk “türban” hadisesinden bu yana, “Fransa'nın ikinci dini” konusundaki klişeler ve basmakalıp düşünceler şaşırtıcı şekilde tek tipleşmiş ve kalıcı hale gelmiş gözüküyor. Medya yıllıklarına giren iki hadise bu zor zamanlara damgasını vurdu: Bunlardan ilki, 26 Ekim 1985'de³³ *Le Figaro Magazine* 'de, göçmen-karşıtı klasik ırkçılık ile İslamofobinin beraberliğini ortaya koyan “Başörtülü Marianne” haberi idi. Diğeri ise, 5 Ekim 1989'da³⁴ *Le Nouvel Observateur* 'de, hümanist solcuların *İslamofobi*³⁵ konusundaki ittifaklarını simgeleyen “çarşafılı genç kız” haberi. “Can sıkıcı”³⁶ örgütlenmeler ile ilgili

³³ Derginin Jean RASPAIL tarafından hazırlanan sayısındaki “Serons-nous encore Français dans 30 ans?” başlıklı dosya.

³⁴ İlk sayfadaki manşet: “Fanatisme. La menace religieuse”

³⁵ Jocelyne Césari, *Faut-il avoir peur de l'islam?*, Presses de sciences po, coll. “Bibliothèque du citoyen”, Paris, 1997.

³⁶ Bkz. Jean-Claude ALLANIC, *Rapport annuel du médiateur* (Eylül 2000-Aralık 2001), www.france2.fr, 11 Eylül saldırılarına ilişkin paragraf, sayfa 27. Aynı zamanda bkz. Daniel Schneiderman'ın yayını, *Arret sur image* Terrorisme

kaleme alınan yazılarda, son zamanlarda belli bir bilinçlenme görülmesine rağmen, Müslüman olgusu medyada daha ziyade radikal ve çatışmacı bir “öteki olma” şeklinde sahnelenmeye devam ediyor. Bunların büyük ölçüde ilham kaynağı, felaket tellallığı yapan klişeler. Bruno Étienne şu tespitte bulunuyor: “Hafızasını kaybetmiş ve affedilmiş bir tarihin (Cezayir Savaşı)³⁷ neticesi olan indirgemeci ve ayrımcı klişeler, aynı zamanda, İslam’ın statik ve çatışmacı bir model olarak algılanmasına yol açan ve farklılıkların abartılmasına doğrudan katkıda bulunan bir etki oluşturuyor.”³⁸ Bu indirgemeci mantıkla ideal bir “medyatik Müslüman” tipi (*Homo İslamicus mediaticus*) inşa ediliyor. Bu tip, sistematik olarak aynı duruşu sergiliyor. Arkadan görüntülenmiş namaz halindeki müminler; tehdit sloganları ve çılgınlık atan sıkışık topluluklar; örtülü kadınlar; sakallı, ağzı açık, gözleri fal taşı gibi irileşmiş, gerçeklikten kopuk kendi dünyasında yaşayan bir portre³⁹... Öte yandan, İslam inancına sahip Fransızları tarif etmek için “Genç Müslüman” veya “Genç Arap-Müslüman” niteliğinin kullanılması haftalık dergilerde veya televizyon röportajlarında, bilhassa özel bir kanal olan TF1’de az görülen bir şey değil.⁴⁰

11 Eylül’ün ertesi günü, İslam’a klişeler üretmeye hazır medya makinesi tam kapasite çalışmaya başladı. Sokak mülakatlarında usta gazeteciler, Roubaix’deki l’Alma-Gare’den Marsilya’daki Cours Belsunce’a, Venissieux’deki Minguettes sitesinden, Paris’teki Goutte d’Or’a kadar, saldırılarla ilgili sözde “Müslüman tepkisi”ni kovalamaya çıktılar.

islamiste: la preuve par l’image?” France 5, 9 Şubat 2003.

³⁷ Bizim tarafımızdan eklendi.

³⁸ Bruno ÉTIENNE, “La fabrique des regards”, *La Pensée du Midi*, no 9, kış 2002-2003, sayfa 96.

³⁹ Bkz. B. Étienne’in son 12 yılda Fransız tabloid gazetelerinin manşetleri konusundaki incelemesi. (1991-2003) *a.g.e.* s. 100.

⁴⁰ Pierre PÉAN, Christophe NICK, TF1, *Un pouvoir*, Fayard, Paris 1997.

Burada söz konusu olan, Müslümanların medya yoluyla “şeytanlaştırılması” değildi; çünkü gazeteciler İslam’a peşinen olumsuz bir imaj vermeye çalışmıyordu. Burada daha çok, sanki Fransa’daki Müslümanlar Usame Bin Ladin ve meydana gelen hadiselerle ilgili illa bir fikir sahibi olmak zorundaymış gibi, tavır ve davranışları tek tipleştirme, temel hususlar haline getirme ve topluluğa mal etme eğilimi söz konusuydu.⁴¹

İslam Konusundaki Ortak Algıya Medyanın “Çekidüzen” Vermesi

İslamofobinin gelişme ve kökleşmesinde medyanın rolünün “objektif” bir değerlendirmesini yapmak, bu gerilimli ortamda her zaman kolay olmuyor. Bu işe soyunan kişi, *zaman* faktörünü hesaba katmak zorunda. Tarihi dikkate almalı ve “tutkular”la arasına bir mesafe koyabilmeli. Sonrasında ise, bilgi yığınıyla yüzleşme iradesi gösterebilmeli. Böyle bir teşebbüs elbette, medyatik söylemin diğer sosyal takdim şekillerine nazaran ne kadar tekdüze ve dar yapılı olduğunu da tartışma konusu yapacaktır. Medya indirgemeci bir şekilde, İslam ve Müslümanlar hakkında klişe ve peşin hüküm imal etme tekeline elinde bulunduran bir çeşit *deus ex machina*’ya benzetilemez. Frank Frégosi ve Jean-Robert Henry’nin dedikleri gibi; “Artık çok basit fikirlere takılıp kalmamak gerekiyor. Medyanın söylemi tek tip değil ve özellikle de pistte sadece o koşmuyor. Onun söylemi, İslam konusunda dağınık bir bütünün sadece bir parçasını teşkil ediyor. Medya, büyüklüğü ve üslubuyla bütüne hâkim olmaya çalışıyor. Fakat İslam’dan başka şekillerde bahsedilmesini de engelle-yemiyor. Gerçekte, birbirine kısmen rakip ve medyatik söylemin nispi hegemonyası altında bulunan üç ya da dört söylemli bir

⁴¹ V. GEISSER, “Le mufti, le chercheur et le journaliste. A propos de la supposée réaction musulmane aux événements du 11 septembre”, *La Médina*, Aralık 2001.

oyunun içindeyiz.”⁴² Buradan yola çıkarak, medyanın İslamofobiyi yaratmadığı, fakat İslam ve İslamcılıkla ilgili mevcut ortak algıyı bir şekle soktuğu söylenebilir. Bu algı sonuç itibarıyla; yayımlanan makale ve mülakatların muhtevasıyla, ele alınan konuların, okuyucu ve izleyicilere sunulan görüntülerin, İslam ve İslamcılık konusunda konuşturulabilecek kişilerin (yazar, denemeci, filozof, siyaset bilimci ve nadiren İslam âlimleri⁴³) seçimiyle ve nihayet, ulusal ve uluslararası “Müslüman kişiliklerin” olumlu veya olumsuz bir imajla takdim edilmesiyle şekilleniyor. Bu anlamda, medyadaki İslamofobi, Fransız toplumunun İslamofobi ile ilgili kullandığı deyimleri üreten mantıktan farklılık arz etmiyor.⁴⁴ Medya, derinlemesine araştırma (anketler) veya başkalarının sözlerini aktarma kisvesi altında İslam’ın bayağılaştırılmasına öyle katkıda bulunuyor ki, İslamofobi oluşturma etkisi bunun yanında sönük kalıyor. Bu sözde “medyatik sağduyu”, bugün halktaki bilgiyi aktarması ölçüsünde etkili oluyor. Aslında, gitgide daha fazla gazeteci, İslam ve İslamcılık konusunda okuyor, Müslüman-Arap ülkelerinde veya mahalli Müslüman topluluklarda anketler yapıyor, hatta bazen birkaç Arapça kelime bile öğreniyor ve bunu göstermeyi de biliyor.

1980’lerin Sendikacı-İslam Rüyasından Üçüncü Bin Yılın Beyaz Yakalı İslamcısına

Gazetecilerin “İslam” dosyası üzerindeki çalışmalarına yakından bakıldığında bunun, medyatik söylemin imal edilme

⁴² J.-R. HENRY, F.FRÉGOSI, “Les médias sataniques”, Le Nouvel Observateur, coll. “Portrait”, “Les maitres de l’islam”, 1990, s. 86-87.

⁴³ Ali Merad veya Muhammed Arkoun gibi tanınmış İslâm bilimciler medyada nadiren gözüküyor.

⁴⁴ Alain GRESH’in bir ayrıntılı varsayımı “le traitement de l’islam par les médias”, www.saphirnet.info sitesi için röportaj. 30 Ekim 2000; aynı yazarın, “L’islam au miroir des médias”, *Le Monde diplomatique*, Haziran 1997.

mantığıyla ilgili genel tespitlerden ayrı tutulamayacağı görülmüyor: Konuların ihtisasa göre belirlenmemesi, dosya takibinin düzensizliği, otosansür, vs...

“Yıllardan beri, ‘İslam’ konusuna yatırım yapma, bu konuda belge toplama ve araştırmada bulunma çabası içinde olan gazetecilerin sayısı Fransız basınında bir elin parmaklarını geçmiyor.”⁴⁵ Dolayısıyla buradaki problem, onların muhayyel İslam korkusundan ziyade, halkın duygu ve öfkelerine “belli bir mesafe” koyamayışlarıdır: “Bir gazeteci, ortak algının nasıl oluştuğunu sorgulayan çalışmalar yaptığını iddia ettiğinde, aslında kendini kendi tasarlamış olduğu modelleri bulmaya ve durumun gerçekliğinden önce, kendi görüşlerini kabul ettirmeye mahkûm etmektedir.”⁴⁶ Bu düzlemde, medyanın İslam konusundaki söyleminin gizli hedefi 20 yıldır hiç değişmedi. Dönüm noktası, sosyolog Saddek Rabah’ın, İslam’ın haftalık dergilerde takdim şekli üzerine yaptığı ayrıntılı çalışmasında gösterdiği gibi, kabaca 1979’daki İran Devrimi’ne karşılık geliyordu.⁴⁷ Bu yayınlarda göze çarpan, İslam karşısında bir arınma duygusuydu ve bu bir söyleme dönüştürülerek, korkuya korkuyla karşılık veriliyordu. Söylemin hedefi, “İslami tehlikenin” yakın olduğuna çoktan ikna olduğu varsayılan sıradan okurdan ziyade, kanaat önderlerini ve bilhassa, yaltaklanmakla ve güçsüzlükle suçlanan kamu otoritesini sorguya çekmekti.

1990’larda Cezayir dramı ile ve 11 Eylül sonrasında hiç bitmeyen bir “Uluslararası İslami Terör” tehdidiyle tekrar tekrar güncellenen İran travmasından bu yana, medya “İslam” dosyasını, hemen sadece İslamcılık prizması ve bunun hasarları

⁴⁵ Yazarın büyük günlük millî gazetelerden birinin “Dinler” sütunundan sorumlu bir gazeteciyle yaptığı mülakat.

⁴⁶ F. AUBENAS, M. BENASAYAG. *La Fabrication de l’information. Les journalistes et l’idéologie de la communication*, 1999, s. 66.

⁴⁷ S. RABAH, *L’islam dans la discours médiatique. Comment les médias se représentent l’islam en France?*, Dar Al-Bouraq, Beyrut, 1998.

üzerinden ele alıyor. İslamcılık böylece, hem İslam'ın etkili bir takdim⁴⁸ şekli olma fonksiyonu görüyor, hem de Fransa'da ve dünyada Müslüman olgusuna dair medyatik söylem ve görüntülerin neredeyse bütününe rengini vermiş oluyor. İslam hemen hiçbir zaman olağan bir sosyal konu olarak düşünülmedi; aksine, Claude Imbert'in *Point*'teki başyazılarda sürekli yaptığı gibi, daima potansiyel bir tehlike olarak ele alındı:

“Evvvela, İslamcılık İslam'ın bir hastalığıdır ve sadece İslam'ın içinde neşvünema bulur. Birinin diğeriyle ilgili olmadığını söylemek saçmadır: “Kötü” İslam dedikleri sadece, Kur'an'ın savaşçı bir şekilde yorumlanmasından ibarettir ve tanınmış hiçbir İslam otoritesi böylesi yorumlara karşı çıkamamıştır. Bugünlerde Abdussamed Musavi'ye kulak vermek yeterli. Böylece, ülkemizde yaşayan kardeşi Zekeriya'nın ılımlı İslam'dan El-Kaide'ye nasıl geçtiğini anlayabiliriz. İkinci olarak, henüz hiçbir güçlü reform çabası, yedinci yüzyıl Arabistan'ına, Muhammed'in çölleri, develeri ve kanlı kılıçları üzerine gökten inen bir dogmayı düzeltmeye soyunmamıştır.”⁴⁹

Şu halde, başyazarların ve gazetecilerin her şeyi birbirine karıştırma eğilimi anlaşılıyor: Bu, İslam'ı ve Müslümanları baştan şeytanlaştırma isteklerinden değil, daha ziyade İslamcılık konusundaki saplantılarını bırakma beceriksizliklerinden ileri geliyor; sanki İslamcılık, inananların günlük hayatını her yönüyle belirliymiş gibi... Özetle, gazeteciler İslam'ı anlamak için İslamcılıktan yola çıkıyorlar. Aralarından bazıları, “Barışsever İslam”ı⁵⁰ ve dindarlığın olağan şekillerini iyi niyetli bir şekilde

⁴⁸ F. FRÉGOSI, *L'intégrisme dans le Figaro Magazine et le Nouvel Observateur. Etude d'une représentation sociale de l'islam*, B. Étienne yönetiminde bir inceleme yazısı, Aix-en-Provence Siyasi Bilimler Enstitüsü, 1987.

⁴⁹ Claude IMBERT, *Le Point*, no 1567, 27 Eylül 2002.

⁵⁰ Xavier TERNISIEN, “Jours tranquilles a la mosquée de Bordeaux”, *Le Monde*, 4 Aralık 2002.

anlamaya çalışıyor; fakat buna rağmen, bu “ılımlı İslam’ın” “İslami terörizm”e direnme gücü hakkında şüpheye kapılıyorlar. Neticede, teşbihte hata olmasın, İslamcılar, İslam’ın medyadaki takdim şeklinin *normu* haline gelmek üzereler; sıradan Müslümanlar ise, nesli tükenmek üzere olan bir tür gibiler. Bu düzlemde, medya zımnı bir toplumsal talebe, İslami terörizmin milli bünyeye bulaşma ve sızma riski konusunda toplumdan gelen uzman raporu talebine cevap veriyor; İslam’ın ve Müslümanların sosyal pratikleri⁵¹ konusundaki bilgi talebine ise sessiz kalıyor.

İslam’ın medyada takdim şeklini analiz etmek, belli ölçüde Fransız toplumunda güvenlikle ilgili vehimlerin nasıl bir değişim süreci takip ettiğini araştırmak anlamına geliyor.⁵² Bu noktada, sanki medyanın irrasyonel İslam tahayyülü, Müslüman-Arap göçmenlere özgü sosyolojik değişiklikleri yansıtmaya yetermiş gibi davranılıyor. Aslında medyatik söylemin sembolik tesiri, sosyal realitelere uyum sağlama kabiliyetinden kaynaklanıyor. Bunun için, realiteler deforme ediliyor ve dönemin tartışmasız gerçeğiymiş gibi sunuluyor. Mesela güya 1980’li yıllarda tehdit, sendikal İslamcılardan geliyordu. Renault ve Peugeot-Talbot gibi fabrikalarda çalışan Kuzey Afrikalı nitelikli işçiler sendikal faaliyet örtüsü altında Humeyni yanlısı propaganda yapıyorlardı. 1990’lı yıllarda tehdit artık bunlardan değil, Cezayir menşeli GIA’ya (Silahlı İslamcı Grup) bağlı köktenci hareketlerin yeniden dindarlaştırdığı banliyölerdeki sabıkalı gençlerden kaynaklanıyordu. Bugün, tehlike, Batı üniversitelerinden mezun, Fransız vatandaşı Kuzey Afrikalılardan kaynaklanıyor ve artık bu bir iç tehlide dönüşmüş durumda. Birkaç yıl zarfında, bu vehmin nesnesi Fransızlaştı (“gericiler” Fransız vatandaşı) ve entelektüelleşti (bunlar eğitim sisteminin artık en kötü öğrencileri değil, tam

⁵¹ Bruno ÉTIENNE, “La fabrique des regards”, a.g.e. s.90-102.

⁵² Laurent MUCCHIELLI, *Violences et insécurité. Fantasmes et réalités dans le débat français*, La Découverte, Paris, 2001.

aksine, oldukça nitelikli ve diploma sahibiydi). Kısacası medya, “İslami tehdid”i artık büyük ölçüde güvenlik açısından gündeme taşıyor ve işliyor. Yani, yeni İslami teröristler topluma entegrasyonda başarısız olmuş gençler değil, *entegre olmuş gericiler* olarak resmediliyor:

“Lille, Strasbourg, Lyon, Marseille, Montpellier, Toulouse ve Bordeaux’dan gelen, saf ve katı inananların oluşturduğu bir ağ. Hepsi üniversite mezunu, genç ve zekiler, fakat utangaç değiller. UOIF’ye (Fransa İslami Organizasyonlar Birliği) ve çoğunlukla da EMF’ye (Fransa Müslüman Öğrenciler Derneği) üyeler”.⁵³

İslami tehdidin “içeriden” geldiği konusunda takıntılı bu bakış açısına sahip medya artık, “yabancı gericilere” değil, doğuştan Müslüman olup İslami teröristlerin manipüle ettiği genç Fransızlara dikkat kesiliyor:

“İsimleri Kamel, Jérôme, Ferid, Hervé-Cemal... Yüzlerce genç Fransız, 1989-2001 arasında az-çok yasadışı yollarla Afganistan’a gittiler. Doğuştan Müslüman veya yeni ihtida etmiş bu gençler, İslam’ın en bağnaz yorumlarını benimsediler. Kabil veya Celalabad’daki kamplarda katı bir askeri formasyon kazandılar ve bir Kur’ân savaşçısı görünümünü aldılar”.⁵⁴

Başörtülü Kızların Gönüllü Kulluğu: Huysuz ama Zeki!

Başörtüsünün medyada takdim şekliyle ilgili olarak da benzer bir süreç yaşandı. Fransız medyasının büyük kısmı, bilhassa haftalık dergiler (*Le Point*, *L’Express*, *Le Nouvel Observateur*),

⁵³ Jean-Marie AMAT, YVES BENOIT, “Néo-islamistes. Stratégies pour noyauter la République”, *L’Express*, 17 Nisan 2003.

⁵⁴ Fransız “Les Afghans français”, *L’Express*, 28 Şubat 2002.

ideolojik konumları ne olursa olsun, örtüye karşı sonu gelmez bir savaş açmış durumdalar. Bunlar, başörtülü kızların yarı masum, yarı tehditkâr fotoğraflarını yayınlamaya devam ediyorlar. Medyanın tasavvurunda başörtüsü, kadının boyun eğmesi ve şahsi hürriyetlerinin yok sayılması demek. Buradan hareketle Jean Daniel gibi editörler bugün bile (2003), başörtüsünün okulda ve resmi görevlerde yasaklanmasını isteyebiliyorlar:

“Bu başörtüsü meselesi suni mi? Sakın yanılmayın! Semboller açısından önemli. Dün ses çıkartmayan Fransız Müslümanlar, bugün bunun Cumhuriyetin imtihanı olduğunu söylüyorlar. Cumhuriyet direnecek veya pes edecek ve yerini başka bir şeye bırakmak zorunda kalacak. Kısacası mutlak surette, başörtüsünün okullarda ve kamu görevlerinde yasaklanmasından yanayım”⁵⁵

Ancak, medyanın söylemi genellikle “sosyolojik gerçekçilik” dozu da taşıdığından, kadının bu şekilde takdimi de belli değişiklikler gösterdi. Başörtülü genç kızlar, artık sistematik bir şekilde, baba ve/veya ağabey buyruğunun kurbanları gibi sunulmuyor (*Le Nouvel Observateur*, 1989). Medyadaki değerlendirmelere hâkim olan husus, bunun bir “gönüllü kulluk” olduğu yönünde. Yeni nesil Fransız Müslümanlar, başlarını kendi tercihleriyle örtüyorlar ki bu da onları daha tehlikeli kılıyor. Bu eylem, bir aile baskısının sonucu değil artık; şahsi, yani *fanatik* bir bağlılığın sembolü. Medya bu değerlendirmeleri yaparken, klasik sosyolojik söyleme ters düşen François Gaspard, Farhad Khosrokhavar, Nadine Weibel ve yakın zamanlarda Dounia Bouzar’ın çalışmalarını⁵⁶ sanki mükemmelen anlayıp sindirmiş

⁵⁵ Jean DANIEL. “Décidement, non au voile!”, *Le Nouvel Observateur*, 15-21 Mayıs 2003.

⁵⁶ Françoise GASPARD, Farhad KHOSROKHAVAR, *Le foulard et la république*, La Découverte, Paris, 1995; Nadine WEIBEL, *Par-dela le voile, femme d’Islam en Europe* Complexe, Brüksel, 2000; Dounia BOUZAR, Saïda KADDA, *1Une*

gibi bir hava veriyor. Gerçekte ise medya, başörtüsünün sosyal anlamını farklı yorumlayan yukarıdaki sosyolojik çalışmaların özgünlüğünü ortaya koymak için bunlardan faydalanıyor değil. Bu çalışmalara, örtünün onlara göre etrafı telaşlandıran ve zihinlerde bir felaket geliyor algısı yaratan yönlerini pekiştirmek için referans veriyor. Evet, medyaya göre, bugünün örtülü kızları, laik okul sistemi ve Cumhuriyetin değerleri için, dünün en azından aile baskısı gibi bir mazereti olan örtülü kızlarından çok daha büyük bir tehdit arz ediyorlar:

“Felakete uğramış, kuşatılmış bu toprakların, yani Stephanais banliyösünün haylaz kızları köktenciler tarafından mı manipüle ediliyor? Bunlar her halükarda, canlı bir Müslüman çevrede dinin temellerini öğreniyorlar. Konuşmalarından, Fransa İslami Organizasyonlar Birliği'ne (UOIE) yakın bir dernekten eğitim bursu aldıklarını anlıyoruz. İçlerinden biri, Suudi Arabistan'dan gelen imamların verdiği dini eğitime katılmak için her yıl Nievre'e gidiyor. Bir diğeri her pazar gününü dine hasrediyor: Sabah kıraat dersleri, öğleden sonra tefsir... İslami eserlerin satıldığı kitapçılara, Lyon'da faaliyete yeni başlayan Özgür Fransız ve Müslüman Kadınlar Derneği'ne uğruyorlar ve zühdü esas alan Tebliğ Cemaati mensuplarından bahsediyorlar. [...]”⁵⁷

Bazı üniversite hocaları tarafından kabul gören düşüncenin aksine, gazeteciler “mutlu aptallar” değildirler. Genellikle İslam, İslamcılık ve Arap-Müslüman dünyası ile ilgili birçok eser okumuşlardır ve bunu da, *hicab*, *cihat*, *fetva*, *icthar*, *ulema* gibi İslami terimleri bolca kullanarak gösterirler. Bazıları işi, bu pek bilinmeyen din konusunda okurlarını aydınlatmak için küçük İslami terimler sözlüğü yayınlamaya kadar götürür. Medyatik söylem böylece, Gilles Kepel, Olivier Roy, Bruno Étienne gibi “tanınmış

voilée, l'autre pas, Albin Michel, Paris, 2003.

⁵⁷ “Başörtüsü Anketi”, *Le Nouvel Observateur*, no: 2010, 15 Mayıs 2003.

uzmanlar”a yapılan bolca atıflarla destekli, İslam’a ilişkin bir derin bilgi görüntüsüyle de süslenir. Ancak, bu söylem, “sürekli tehdit” gibi benzersiz bir tezin değirmenine su taşıdığı ölçüde işlevseldir. Gerçekte ise bir yanılısamadan başka bir şey değildir: “İslam, nakledilen bir organ muamelesine maruz kalarak medyatik söylemde takdim edilirken belli zihin kategorilerinde inşa edilmektedir, fakat bu kategoriler çoğunlukla tarihe aykırı ve zaman dışıdır. Bunlar sıklıkla, gerçeğin yerine hayali olamı koymak için ‘usta işi’ bir abartıyı ve araçsallaştırılmış bir pragmatik bağdaştırmacılığı (*syncrétisme*) yansıtır.”⁵⁸ İlk başörtüsü olayının patlak verdiği 1989’dan günümüze medya, abartma hususunda şüphesiz olumlu anlamda bir mesafe kat etti; fakat dayandığı ortak algı modellerini o ölçüde tartışmaya açmadı.

Bunun bir örneğini, *Marianne* dergisinde İslam’la ilgili yazıların redaktörlüğü görevini yürüten Martine Gozlan’da görebiliriz. Arap-Müslüman “erkeklerin” cinsel kızgınlıklarına dair müstehcen kurgular geliştirmek için oryantalist bilgiye başvurduğu anlaşılan Gozlan şöyle yazar:

“Sami atalarından devraldığı saray kurumuna dayanan Arap-Müslüman medeniyeti, kucaklamayı yüceltir. Bu, erkeği büyüleyen uçsuz bucaksız bir isteğe yol açarken onu boğma riski de taşır. Zevkin ilkesi: Cinselliğin sınırsızlığıdır. Terörün ilkesi: Onu mutlaka bir kurala bağlamak ve onun her yerdeki varlığını bastırmak için kolluk güçlerine başvurmaktır.”⁵⁹

Medya, İslam ve Müslümanlarla ilgili ortak algıya dair söylemler üretme eğilimi gösteriyor. Bu eğilim ise gazetecilerin, tekarlamaktan zevk aldıkları şekliyle, “kendi özgün düşünce”lerini açıkladıkları iddiasını baltalıyor.

⁵⁸ S. RABAH, *a.g.e.* s. 331-332.

⁵⁹ M. GOZLAN, “L’islam et le sexe”, *Marianne*, 29 Ekim-4 Kasım 2001.

“Haklı Dava” İçin Medyatik Savaşlar

Medyadaki editörlerin ve entelektüellerin dile getirdiği hususların ötesinde, makale ve haberlerin muhtevası incelendiğinde, yazılarda ortak bir medyatik şüphecilik olduğu izlenimi uyanıyor.⁶⁰ Yine de bu şüphecilik, medyanın okur ve izleyicilere vermeyi uygun gördüğü mesajdaki belli bir tutarlılıkla frenleniyor.

Belge: Korkunun Mantığı

“Kozmoterörizm” – Claude Imbert’in Başyazısı,

Le Point, 1 Kasım 2002.

“Medeniyetler çatışması takıntısına karşı çare, kendi fikirlerimizden caymak değildir. Tam tersine, modern İslam’ı kendi şeytanlarıyla savaşımaya ikna edecek olan bizim sağlam duruşumuzdur. Ona yardım edelim, Allah da yardım edecektir!”

“Geleceğin çatışmaları, medeniyetlerin çatışmaları olacak.” Bu tahmini dile getirme cesaretini gösteren Amerikalı seçkin Profesör Samuel Huntington, 1998’den beri büyük tartışmalara sebep oldu. Onun tezi, karanlıklar içinden Batı karşıtı bir İslam’ın yükseldiğini savunanları destekler mahiyette. Bizinkiler ise, çürük bir kehanetten kaygı duyuyorlar. Bu, kendi kendini gerçekleştirmeye çalışan bir kehanet (self-fulfilling prophecy).

“İslamcılık, İslam değildir.” Bizleri uyaran bu bilgece söze karşı çok çabuk sağırlaştık. Şurası kesin ki, bir milyar müntesibi olan İslam hiçbir zaman Batı’ya savaş açmadı. Ancak, hakkında ne bilirsek bilelim, İslamcı terör; fanatik bir tarzda kök salması, yeryüzüne yayılması, sivil katliamlara, intihar saldırılarına başvurusu ve suçlarının evrensel yankısıyla, gizli bir din savaşı hissi telkin ediyor ve bu yaygın bir his. Huntington’ın sözlerine düşülen ateşli dipnotlar, kâhinleri cesaretlendiriyor ve tutkuları ateşliyor.

İkiz Kulelere yapılan saldırıdan Moskova’daki rehlin alma hadisesine kadar birbirini takip eden eylemler dizisi, aslında bütünlük arz etmeyen fakat İslamcı imzası taşıyan suçlardan oluşuyor. Bali’de

⁶⁰ *L’Express*’teki Alfred Grosser’in övgü dolu eleştirisi hakkındaki mevcut krizi, Pascal BONIFICE kitap haline getirdi, *Est-il permis de critiquer Israël?*, Robert Laffont, Paris, 2003.

Batılı turistlerin katledilmesinde, Karaçi'de 11 Fransız mühendisin öldürülmesinde, Yemen'de bir Fransız petrol gemisine düzenlenen saldırıda, Moskova'da Çeçenlerin adam kaçırmada ve Cezayir boğaz-kesenlerinin rutin insan katliamında, canavar Bin Ladin'in parmağını bulamıyoruz belki ama, temelde durum daha kötü. Çünkü hepsinde de, aynı Kur'an kaynaklı öfkenin bulunması, bu iğrençlikleri ortak bir isim altında birleştiriyor. Bu, bütün dünyaya yayılmış bir terör bulutunun kısaltması: Çiçeği burnunda bir kozmoterörizmin...

[...] Bu kozmoterörizme karşı, Batı orantısız dirençten başka bir şey göstermiyor. Batı cephesi kötü bir bilinçle mayınlanmış ve safdilliliği yüzünden zaafa uğramış durumda. Bugün azledilmiş olan Gelişme idolünün kutsandığı zamanların taze ve fethedici değerlerinin tüketilmesiyle zayıf düşmüş bulunuyor. Allah'ın askerlerinin sert ve çileyi tercih eden kızgınlıkları karşısında, toplumlarımız gevşek kanaatler geliştiriyor. Bize uyan tek mücadeleyi, özgürlük mücadelesini yürütmek için, üyelerimizde özgürlüğün bitkinliğini, kazanılmış hakların ağırlığını, yerine getirilmeyen ödevlerin eksikliğini hissediyoruz.

Buna karşılık, dünyada refah ve özgürlük yokluğuna (ki bu yokluk bütün totalitarizmlerin ortak paydasıdır) karşı, giderek artan oranda kendini hissettiren tepkiye bel bağlayabiliriz. Ümitsizliğe mahkûm demokrasilerimizin destekle ayakta durduğunu biliyoruz. Bütün tarihleri sadece kem-küm eden bir görüntü arz ediyor.

Arap Müslümanlığı konusunda Fransa, kendisine miras kalan özel kozları korumayı esas almaktadır. Ancak; laik konsensüs karşısı Arap belirsizliğine veya Fransa İslamının iddialarına hoş görünmenin bize, bu kızgın grupların anlayışını bahşedeceğine de inanmıyoruz. Tam tersine, bizim evrenselci Aydınlanma mirasımız, Arap modernistlere - ve onlar içindeki laik güçlere, kadın özgürlüğüne- açık destek vermemizi gerektiriyor.

[...] Medeniyetler çatışması takıntısına karşı çare, kendi fikirlerimizden caymak değildir. Tam tersine, modern İslam'ı kendi şeytanlarıyla savaşmaya ikna edecek olan bizim sağlam duruşumuzdur. Ona yardım edelim, Allah da yardım edecektir!"

Serge Halimi'nin *Les Nouveaux Chiens de garde*'ında ileri sürdüğünün aksine haftalık dergiler, “tekil düşüncenin”⁶¹ yandaşlığını siyasi ve sosyal mücadelenin taraflarına göre daha az yapıyorlar. Gerçekten de siyasi ve sosyal mücadelenin tarafları, İslam söz konusu olduğunda hemen bir araya gelirler. Yine de, aralarındaki ideolojik ayrılıklar devam eder. Fakat medyadaki bu görece olumlu durum, doğrudan Müslüman olgusunun takdimindeki radikal farklılıklar şeklinde ortaya çıkmıyor. Daha çok, değerleri savunmak için roller dağıtılırken kendini gösteriyor. Yani medya, Fransa İslamına dair mesajını belli bakış açılarından hareketle veriyor. Burada güdülen hedef “Müslümanları reforma tabi tutmaktan” ziyade, mevcut veya potansiyel okurların beklentilerine cevap vermek. Mesela medya organları, seçim kampanyası yürüten bir siyasetçinin Fransa, Fransız milleti, küreselleşme gibi konulardaki genel mesajlarını, onun seçmen kitlesinin “hassas” olduğunu tahmin ettikleri hususlara yönelik daha hedef gözetilen mesajlarıyla sistematik olarak bağdaştırmaya çalışıyor. Medyanın akıl hocalığı fonksiyonu bu noktada daha iyi anlaşılıyor: Güvenlik endişesi, istila korkusu, kültürel çözülme vehmi, Cumhuriyetçi laikliğin müdafaası, gericilerin tehdit ettiği üçüncü dünya entelektüellerine karşı medyatik şefkat... Haftalık dergiler, bütün bu “savaş alanlarında” okurlarıyla bir çeşit hayali uyum içine girerek rolleri aralarında paylaşıyorlar.

Böylece, Fransa'daki siyaset-medya satranç tahtasında daha çok sağda kabul edilen *L'Express*, *Le Point* gibi haftalık dergiler heyecan uyandıracak dosyalara öncelik vererek; İslam, köktencilik ve terörizm arasında bilinçli bir bağ kurarak; İslam

⁶¹ S. HALİMİ, *Les Nouveaux Chiens de garde*, Liber-Raisons d'Agir, Paris, 1997. s. 27.

konusuna sadece güvenlik açısından bakma eğilimine giriyorlar. İslam'a dair mesajlarının ideolojik tonu, makalelerin ve dosyaların muhtevâsından ziyade başyazılarda ve resimlerde hissediliyor. Bunlar, Fransa'daki Müslümanların zapturapt altına alınması gerektiği düşüncesini işleyerek, tamamıyla korkuya oynuyorlar:

“Korkmamızı gerektiren belli bir sorun var mı? Açıkçası evet! İslam ve onun genetik hastalığı, İslamcılık. İslam dışlıyor ve cemaatleştiriyor. Bizim gelenek ve kanunlarımıza aykırı bir toplum düzeni vadediyor. Bizim laiklik prensibimizle uzlaşan Fransız usulü bir İslam hayaliyle teselli bulabiliriz. İnşallah diyelim! Teselli bulabiliriz; çünkü burada doğmuş Kuzey Afrika menşeli gençler babalarının dinlerini giderek daha az yaşıyorlar ama ne yazık ki, kendilerini tecrit ettikleri için, gericilik açık veya gizli bir şekilde gettolara bulaşıyor. Riski yüksek bir hastalık bu!”⁶²

Bu düzlemde, muhafazakar haftalık dergiler, 15 yıldır aynı mesajı (*Figaro Magazine* dergisinin meşhur “başörtülü Marianne” sayısı gibi) iletme eğiliminde: “İslam, entegrasyon için bir engel oluşturuyor ve Fransa'daki Müslümanlar ancak ümmet kavramından vazgeçerlerse entegre olabilirler. Aksi takdirde, toplumsal hayatı bozan unsurlar olarak algılanacaklardır.”⁶³ Medyanın bu ideolojik duruşu, onu, “cemaatçi” olarak bilinen Müslüman dernek ve federasyonlara karşı, ama özellikle de kadro ve üyelerinin Fransızlaşmasına rağmen, uluslararası ‘Müslüman Kardeşler’in sızma kolu olarak sunulan Fransa İslami Organizasyonlar Birliği’ne (UOIF) karşı sert bir mücadele yürütmeye sevk etti:

⁶² Claude IMBERT, “L’intégration contre l’intégrisme”. *Le Point*, no 1550, 31 Mayıs 2002.

⁶³ S. RABAH, *a.g.e.* s. 65-66.

“Fransa’nın birçok büyük şehrinde iyi oturmuş bir ağ, üniversitelerden UMP’ye gücü temsil eden her yerde etkili olmaya çalışıyor. *L’Express* bu ağın, korsan bir Carla Bruni CD’sine kaydedilmiş lobcilik el kitabını ele geçirdi. Nüfuz etme girişiminin son derece gizli bu kullanım kılavuzu, ağın kadrolarını oluşturan, Fransa Müslüman Öğrencileri (EMF) ve Fransa İslami Organizasyonlar Birliği (UOIF) hareketindeki altmış yeni üyeye dağıtılmış. Bilindiği gibi söz konusu hareket Fransız İslam Din Konseyi seçimlerinde önemli bir başarı elde etmişti. Bu belge, coşku ve zafer duygularıyla dolu olmasına rağmen; barındırdığı taktik durgunluk, güç gösterisi, siyasi kabiliyet ve fırsatçılık felsefesi itibarıyla ilginçtir. Hiçbir bulgu bu din yayma çabasının bir geleceği olduğunu göstermiyor. Ancak bunun var olduğunu da bilmek gerekiyor.”⁶⁴

Buna karşılık, solda kabul edilen haber dergileri bir yandan Fransa İslamına aynı güvenlik perspektifinden bakarlar-ken, diğer yandan özellikle *Le Nouvel Observateur* ve *Marianne*, tehdit edilen Müslüman azınlıkları da savunuyor izlenimi veriyorlar. Erkeklerin kurallarına boyun eğen Kuzey Afrikalı kadınlar, terörizm kurbanı Cezayirli entelektüeller, devlet tarafından değeri bilinmeyen “laik Müslümanlar” ve yeni İslamcı ahlak düzeninin kurbanı genç banliyö- lü kızlar sıkça rastlanan haberler arasında. Gazetecilik gelenekleri yeni bir şeye gebe ve bu, ideolojik silsilenin taleplerinde açıkça görünüyor. Mesela, *Le Nouvel Observateur* mücadelesini klasik sömürge karşıtı tutumuyla bir arada sürdürüyor: Cezayir’in özgürlüğü, Tunus’ta Habib Burgiba laikliğine verilen destek vs. Başörtüsünün bu dergilerdeki eleştirisi aslında Cumhuriyetçi bir geçmişe dayanıyor. Bu geçmiş, Arap kadın ve

⁶⁴ Jean-Marie AMAT, YVES BENOIT, “Néo-islamistes. Stratégies pour noyauter la République”, *L’Express*, 17 Nisan 2003.

erkeklerin özgürlüğü için 1960'lardan beri fasılasız devam eden gelen mücadelesiyle de övünüyor:

“Çocukların olgun yaşa geldiklerinde, farklılığın kabul edilmesine çalışmak için her zaman vakitleri olacağını düşünürdük. Sömürgeciliğe karşı çıkmak bizi farklılıklara saygı göstermeye sevk etti. Cumhuriyetçi yurtseverlik ise benzerliklerin peşinde olmayı gerektiriyor. Eğer bir ülkede, oranın geleneklerine entegre olmadan yaşama hakkının, (her unsurun “kendi hakları” olarak adlandırdığı) hususları üstün kılmaya çalıştığı) çok cemaatli bir topluma boyun eğme manasına geldiğini bilseydik, gelecek nesilleri bundan haberdar ederdik.”⁶⁵

Haftalık *Marianne*'a gelince, “siyaseten doğru”ya karşı medyatik mücadelesi, adeta bazı Cezayirli entelektüel çevrelerin sahiplendiği yıkıcı tezlerin saplantılı bir müdafaasıyla bütünleşiyor.⁶⁶ İslam'ın Fransa ve dünyadaki durumu sadece *Cezayir sendromu* prizmasından, yani “aydınlanmış Müslümanlarla” “gerici Müslümanlar” arasındaki mücadele üzerinden yansıtılıyor. Her hafta, Jean François Kahn, Martine Gozlan ve Mohammed Sifaoui, *Marianne*'ın sütunlarında Cezayir iç savaşını yeniden sahneye koyuyorlar. Böyle bir mizansen, dergiyi, Fransa'daki bazı Müslüman derneklerin (UOIF, FNMF, vs) muhafazakâr konumlarını, bazı küçük radikal grupların terörist eğilimleriyle bir tutmaya itiyor. Gazetecilik etiği açısından daha da kötü olanı, bu konuda “boyun eğmeyen” haftalık dergi, sıklıkla Cezayir generaller rejiminin resmi tezlerini yansıtıyor, bazı Batılı entelektüelleri evrensel İslamcılığın suç ortakları olmakla suçluyor ve İslamcılarının hizmetinde bir Fransız lobisi olduğu vehmini körüklüyor:

⁶⁵ Jean DANIEL, “Tetes nues”, *Le Nouvel Observateur*, no 2007, 24 Mayıs 2003.

⁶⁶ Bkz. Bu eserin 5. bölümü.

“Buradan çıkan sonuç şu: Fransa’da, Cezayir’in çal-
kantılı tarihiyle bağlantılı ve bazı basın kuruluşlarında
yuvalanan bir grup entelektüel, Cezayir’deki “radikal
İslamcılık”la (bir başka deyişle, faşizmin İslamcı şek-
liyle) siyasi uzlaşmaya varılmasını övmekten vazgeçme-
di. Üstelik köktencileri, özellikle de Cezayirli olanlarını,
işledikleri suçlardan ayrı ele almak için kampanyalar
düzenledi. [...] Bu yaltaklanma, Cenevre’de yaşayan ve
Müslüman Kardeşler’e bağlı saygın bir ismin, zina ya-
pan kadınların taşlanması açıkça savunmasını normal
bulmaya kadar varıyor. [...] Yeşil faşizm zehrinin küçük
telgrafçıları olmak için bu bir sebep değil tabii ki. Bu
noktaya, milyonlarca Müslüman’ın sadece bizimle bir-
likte, bizim yanımızda, bizim yardımlarımızla sürdür-
mek istediği bir demokrasi mücadelesinden geçerek va-
rıyoruz. Onlara ihanet etmeye hakkımız yok.”⁶⁷

Aslında, İslam’ı medyada böyle takdim ederek yapılmak is-
tenen, “tek bir düşünceyi hâkim kılmak” değil. Yapılmak istenen
daha çok, medyanın, mücadele ve değerlerini tek bir saplantının
hizmetinde araçsallaştırma eğilimi. O saplantı da, Fransa’nın İs-
lamlaştırılmasına karşı mücadele saplantısı.

Medya Tapınağının Yeni Bekçileri

Medyatik tartışmanın temel fonksiyonu sözü kişiselleştir-
mektir. Mantığı ise, *Marianne*’ın düzenli işbirlikçileri olan şu
Cumhuriyetçi öncüleri sahneye çıkarmak: *France-Culture*’de
haftada bir program yapan Alain Finkielkraut, *Le Point*’da
köşe yazarı olan akademisyen Jean-François Revel, *Nouvel
Observateur*’den Jacques Julliard, siyaset bilimci Pierre-André

⁶⁷ François DARRAS, Thomas VALLIÈRES, “L’islamisme aux porte de l’Europe”,
Marianne, 11-17 Kasım 2002.

Taguieff, sosyolog Emmanuel Todd...⁶⁸ Bunların tam olarak görevi, milli birliğimizin temel direklerini hatırlatıp durmak ve bilhassa, bu prensiplerden uzaklaşmaya çalışanlara ihtarda bulunmak. İslam ve İslami köktencilik tahribini ele almak söz konusu olduğunda, bunların medyadaki mevcudiyeti daha da belirginleşiyor:

“Evet, korku duyuyoruz: Bazı İslami savlar karşısında, pornografinin yaygınlığı sorgulanır sorgulanmaz bir ahlaki dayatmanın dönüşünü ilan edenlerin naifliği karşısında ve Müslüman gericilerdeki kadın düşmanlığını eleştirenlerin İslamofobik olduğunu zanneden saflık karşısında korku duyuyoruz. Evet, uzlaştırıcı fonksiyonu açıkça sona eren, bu yüzden de değeri düşen laiklik ilkelerinin terk edilmesinden korku duyuyoruz.”⁶⁹

Kimlik bunalımının yaşandığı zamanlarda, ulusal kurumlar ve büyük basın kuruluşları “aydınlanmış bilinçleri” göreve çağırıyor ve onlara Cumhuriyetçi değerlerimizin yorumcusu rolünü oynatıyorlar. Bu kişiler, İslami başörtüsü, Fransa’da Müslümanların ibadetlerinin organizasyonu, banliyölerdeki Müslüman teröristler veya banliyölerdeki toplu tecavüz vakaları⁷⁰ gibi çeşitli konularda, kendilerine Cumhuriyetçi ahlakın koruyucusu süsü veriyorlar. Onlar, değişmez ilkelerin çiğneme tehlikesi karşısında bir otorite olarak hüküm verip, sansür dayatıyorlar.⁷¹ Aslında ilkeleri koruma söyleminin ardında,

⁶⁸ Daniel LINDENBERG, *Le Rappel a l'ordre. Enquete sur les nouveaux reactionnaires*, Le Seuil, Paris 2002.

⁶⁹ Alain FINKELKRAUT, Marcel GAUCHET, Pierre MANENT, Philippe MURRAY, Pierre André TAGUIEFF, Shumuel TRIGANO ve Paul YONNET, “Manifeste pour une pensée libre”, *L'Express*, 28 Kasım 2002.

⁷⁰ Basın organlarında bu tecavüzlerin sebebi bazen, İslami derneklerin bağınazlığı sonucu banliyölerdeki gençlerde derin bir cinsel asabiyet oluşmasına bağlanıyor.

⁷¹ Hugues JALLON, Pierre MOUNIER, *Les Enragés de la République*, La Découverte, Paris, 1999.

zımnî bir hedef güdüyor. Bu hedef de, “karışık veya tartışmalı bu gerçeklik ile ilgili yapılması gereken düzenlemeler hakkında ciddi projeler” üretilmesini sağlamak.⁷² Bu medyatik entelektüellerin söylemi, sosyal gerçekleri anlamayı değil, güya cemaatçiliğe pirim veren resmi makamlar için, dik başlı Müslümanlar hakkında uygulamaları gereken kanuni bir çerçeveyi çizmeyi hedefliyor. Böylece, köşe yazarları, başyazarlar ve medyatik entelektüeller aslında basitleştirme sanatında buluşuyorlar ve bunu da karmaşıklık hep birlikte küçümseyerek yapıyorlar. Zamanlarını, “araştırmalarından kesin gerçekler çıkarmaya harcıyorlar”⁷³ ve kendi “analiz yöntemlerini sorgulamak yerine, gerçeği dava ediyorlar. Bu açıklamalar ise, kendilerinden başka bir referansları olmadığı için işe yaramaya başlıyor.”⁷⁴ Medyatik entelektüellerin İslam’ı ele alırken takip ettiği bu kural koyucu tutum üç önemli sonuç doğuruyor. Öncelikle, “Müslüman” denilen aktörlerin öznelliğine aldırılmama eğilimi ortaya çıkıyor. Medya entelektüelleri Müslümanların fikirlerini sadece cumhuriyetçi görüşlerini desteklemek için soruyorlar. İkinci olarak, akademik çalışmalardan oldukça seçici bir şekilde yararlanma eğilimi ortaya çıkarıyor. Bu da bütün sosyolojik değerlendirmelerin ve “saha” araştırmalarının ayrıntılı katkısının içi boşaltılarak yapılıyor. Ve nihayet, medyatik entelektüellerin dar çemberinde kabul edilebilir olarak değerlendirilen “ikinci bölgedeki” entelektüellere ilişkin bir seçim uygulaması göze çarpıyor. Bu seçim esnasında, “güvenlik odaklı bir gerçekçilik” görüşüne bağlı olmak, kabul edilebilirliğin temel ölçütü haline geliyor. Bu görüşün örneklerini, düşünce yazılarında, İslam ile ya da İslamcılığın

⁷² J. -R. HENRY, F. FRÉGOSİ, “Variations françaises sur l’islam éternel. Pour une typologie des discours” İçinde Bruno ETIENNE (ed), *L’Islam en France*, CNRS, Paris 1988, s.118.

⁷³ F. AUBENAS, M. BENASAYAG, *a.g.e.* s. 104.

⁷⁴ *A.g.e.*, s. 58.

tehlikeleri ile ilgili eserlerde bulmak mümkün. Diğerleri ise fazlaca safdil ya da hatta İslamsever olarak değerlendirildikleri için göz ardı ediliyorlar. Örneğin, *Le Monde*'da çalışan Xavier Ternisien'in *La France des mosquées*⁷⁵ adlı eseri medyatik entelektüeller tarafından görmezden geliniyor ve büyük basın kuruluşlarındaki eleştiri yazılarında hemen hemen hiç konu edilmiyor. Şu bir gerçek ki, bu kitabın yazarı bilerek duygusallığın ve korku ideolojisinin ağına düşmemeyi seçmiş ve Fransa'nın farklı Müslüman bölgelerinde yürütülen sağlam bir araştırmayı öne çıkarmış. Tersine, Jeanne-Hélène Kaltenbach ve Michèle Tribalat'nın özellikle "Müslüman gruplaşmalar" karşısında kamu güçlerinin çaresiz kalmasını ele alan ve hiçbir saha araştırmasına dayanmayan *La République et l'islam. Entre crainte et aveuglement*⁷⁶ adlı kitabı ulusal ve bölgesel basının büyük bölümü tarafından, medyatik entelektüellerin hakkında yazdıkları övgü dolu yazılarla birlikte göklere çıkarıldı:

"Bugün farklı yazarlar, yaklaşımlar ve içeriklerle birçok önemli kitap, rahatsız edici sessizliğe bir son vererek, gerçek, zor ve ciddi bir tartışmanın kapısını aralıyor. Önyargı ve saflık arasında gidip gelen bu kitapların ortak noktası, İslam'ın yeri sorununun, hepimizin (Müslümanlar ve Müslüman olmayanlar olarak) gündemine oturduğuna dair paylaştıkları kanaat. Tıpkı geçmişimizde, şiddetini unuttuğumuz Katoliklik sorununun durması gibi."⁷⁷

Aslında, medyatik entelektüellerimizi ilgilendiren, gerçek Müslümanlardan çok, "İslami tehdit" ki bu da hayali olarak yeneden inşa edilip duruyor.

⁷⁵ Xavier Ternisien, *La France des mosquées*, Albin Michel, Paris 2002.

⁷⁶ Jeanne-Hélène KALTENBACH, Michèle TRIBALAT, *La République et l'islam. Entre crainte et aveuglement*, Gallimard, Paris 2002.

⁷⁷ Éric CONAN, "İslam: C'est que l'on n'ose pas dire", *L'Express*, 12 Eylül 2002.

Fallaci ve Houellebecq "Vaka"ları: Müslümanlar, Entelektüel Mikrokozmosun Hayali Gölgeleri

Medyatik entelektüellerin, Müslümanların öznelliğini gizleme eğilimi, iki vakanın ele alınışı ile en şiddetli şekilde kendini gösterdi. İlk olarak yazar Michel Houellebecq'in "bir dine (İslam'a) inanmaları yüzünden bir grup insanın maruz kaldığı ayrımcılık, nefret ve şiddetin kışkırtılması konusunda suç ortaklığı" davası sırasında ve ikinci olarak da Fransa'da İtalyan gazeteci Orianna Fallaci'nin *La Rage et L'Orgueil*⁷⁸ adlı kitabının piyasaya çıkışı dolayısıyla...

Eylül 2001'de, New York'taki saldırılardan birkaç gün önce, edebiyat dergisi *Lire*, yazar Michel Houellebecq ile son kitabı *Plateforme* hakkında bir röportaj yayımladı. Houellebecq şunları söyledi:

"En aptal din yine de İslam. Kur'ân'ı okuduğumuzda, eziliyoruz, eziliyoruz! İncil, en azından güzel, çünkü Yahudilerin kutsal bir edebi yeteneği var. Bu da onları birçok bakımdan mazur gösterebilir. Katolikliğe karşı da, çok tanrılılık boyutu sebebiyle geçmişten gelen bir sempati var ve dahası, bütün o kiliseler, camlar, resimler, heykeller..."⁷⁹

Öte yandan yazar, romanı *Plateforme*'da, kendi adını taşıyan başkahramanın İslamofobik tavırlarını haklı gösteriyor:

"İntikam, şimdiye kadar hiç tecrübe etmediğim bir duygu. Ancak Michel'in [romanın kahramanı] bulunduğu durumda mümkün olduğu kadar Müslüman'ın öldürülmesini istemesi normal... Evet... Evet, bu var, intikam. İslam ortaya çıktığından beri, tehlikeli bir din. Neyse ki, mahkûm edildi. Bir yandan, Tanrı var olmadığı için ve diğer yandan,

⁷⁸ Orianna FALLACI, *La Rage et l'Orgueil*, Plon, Paris, 2002.

⁷⁹ *Lire*, Eylül 2001. M. HOUELLEBECQ, *Plateforme*, Flammarion, Paris, 2001.

aptal da olsak bunun farkına vardığımız için... Uzun vadede gerçek galip geliyor. Diğer yandan, İslam kapitalizm tarafından içeriden vuruldu. Dileyebileceğimiz tek şey, bir an önce gerçeğin galip gelmesi. Materyalizm nispeten daha az kötü. Değerleri eleştirilebilir, ancak yine de İslam'inkinden daha az yıkıcı ve daha az acımasız.”⁸⁰

Michel Houellebecq, İslamofobik temayüllerini *L'Opinion Indépendante* adlı bir bölge gazetesine verdiği ve tamamen atlanmış bir söyleşide de dile getiriyordu:

“Bu yeterince yok edici. Bazı gazetelerde, uzun süredir düşündüğüm gibi, İslami gericiliğin Kur’ân’ın İslam’ından belli bir sapma olmadığı dile getirilmeye başlandı. Bu, Kur’ân’ın kendi içinde son derece tutarlı olan bir yorumu aslında. Beni şaşırtan ise, medyada büyük bir çoğunluğun İslam’ın kökeninde adam öldürmeyi yasaklayan bir hoşgörürü mesajı yattığını ve diğer inançlara da son derece saygılı olduğunu söylemeye başlaması...”⁸¹

Aslında, Houellebecq’e göre İslamofobi, sözde gerçekçi dünyaya görüşünün sadece bir yüzü. Bu yüz kolayca, edebi kural tanımazlık kisvesine bürünmüş bir ahlaki düzene dönüşebilmekte: “Romancı bize yaşadığı dünyayı anlatmak ve göstermek istediğinden, bütün şüphelerden arınmıştır! Bu postmodern yalancı sofuluk, roman yazarını eleştiren okurun sonuçta haksız çıkmasına sebep oluyor. Eleştirisini dile getirmeye cesaret eden okur, tek tip düşüncenin savunucusu, sansürcü ve siyaseten doğruluk adına edebiyatı kuşa çeviren biri halini alıyor.”⁸²

⁸⁰ *Age*.

⁸¹ “L’Opinion indépendante”, (Toulouse gazetesini), 7 Kasım 2001.

⁸² “Les mots sont importants” adlı bu toplu eleştiri, yazarın kitabı *Plateforme* yayımlanmadan dile getirildi. Burada bahsi geçen sadece İslam korkusu değil, yazarın bütün korkularıdır. *La Barbarie postmoderne* (1998).

Oriana Fallaci'nin *La Rage et L'Orgueil* adlı eserindeki İslamofobi ise, çok daha farklı bir durumun tezahürü. Bu bir roman değil, 11 Eylül 2001 saldırılarının ertesi günü yazılmış, Arap fobisini, İslam fobisini ve Üçüncü Dünya fobisini kaşıyan hararetli bir polemik kitabı. Dünya çapında birkaç milyon satan bu nefret dolu eserde, İtalyan gazeteci; İslam, Müslümanlar ve Araplar hakkındaki tüm önyargılarını ortaya saçıyor:

“Sorun şu ki, Usame Bin Ladin'in ölmesiyle hiçbir şey çözülmeyecek. Zira Usame Bin Ladin sadece Müslüman ülkelerde değil. O her yerde ve en zorlusu da burada, yanı-
mızda. Ters yöndeki Haçlı Seferi uzun zamandır sürüyor sevgili dostlar. Bu durum büyük ölçüde, Batı'nın zayıflığından, utangaçlığından ve öngörüsüzlüğünden besleniyor. [...] Askerleri, haçlıların konumlarını şimdiden aldılar. Pozisyonlarını, tıpkı atalarının 9. ve 15. yüzyılda İspanya'yı ve Portekiz'i ellerinde tuttukları gibi sağlamlaştırıyorlar. Gittikçe çoğalıyorlar ve çoğalacaklar. Gittikçe daha fazla şey istiyorlar ve bugün topraklarımızda olan sadece onların öncüleri olarak düşünülebilir. Yani onlarla müzakere etmek imkânsızdır. Onlarla mantık çerçevesinde konuşmak düşünülemez bile. Onlara sevecenlik göstermek, onlara hoşgörü ile ya da umutla yaklaşmak bir intihar olur ve bunun tersini düşünen kişi de zavallı bir aptaldır.”⁸³

Fallaci, “İslami terörizmin” İslam'dan bir sapma olmadığını; bu terörizmin İslam'ın özü ve başlangıçtaki Muhammedi projenin de mantıklı bir sonucu olduğunu düşünüyor:

“Usame Bin Ladin Budizm'e dönse ve Taliban liberalleşse bile bu mesele devam eder. Zira Usame Bin Ladin ve Taliban (bunu tekrarlamaktan asla bıkmayacağım) 1400 yıldan beri var olan bir gerçekliğin en güncel ifadesinden

⁸³ Oriana FALLACI, *a.g.e.* s. 105-106.

başka bir şey değil. Bu, Batı'nın anlaşılmasız şekilde gözlemini kapadığı bir gerçeklik. Evet, azizim... 20 yıl önce yani Usame Bin Ladin ve Taliban ortaya çıkmadan çok önce, onları, Allah'ın çocuklarını iş başında gördüm. Kiliseleri yıktıklarını gördüm, haçları yaktıklarını gördüm, Mer-yem Ana'nın heykellerini kirlettiklerini gördüm, sunaklara işediklerini, oraları tuvalet haline getirdiklerini gördüm.⁸⁴

İtalyan gazetecideki Arap fobisi ve İslam fobisini anlayışla karşılayan ve onu “erdemli yalan karşısında yılmamanın sembolü”⁸⁵ olarak öven filozof Alain Finkielkraut dışındaki medyatik entelektüellerin çoğu, Oriana Fallaci'nin eserini sert bir şekilde tenkid etti. Örneğin, Bernard-Henri Levy, kendi adına “bu Fallaci’de bir Céline var. Céline’lerin en kötüsü. Céline de, *Baqatelles pour une massacre* [Bir Katliam için İvır Zıvır] adlı kitapta uzun süreli nefret çılgınlığını Allah’ın değil ama Musa’nın oğullarına karşı hay-kırmak için aynı terminolojiyi kullanıyordu”⁸⁶ diye yazdı.

Buna karşılık, “yeni dalga” yazarı Michel Houellebecq, medyatik entelektüel çevreler tarafından, edebiyatta hayal gücünün serbest kullanım özgürlüğü adına desteklendi. Aralarından çoğu Houellebecq’in 17 Eylül 2002’de yargılanması sırasında harekete geçip, edebiyat ve kültür dünyasından birkaç yüz kişinin imzaladığı bir dilekçe verdiler. Bu dilekçede şöyle yazıyordu:

“Michel Houellebecq’i hedef alan davalar yanlıştır. Tuhaf bir şekilde 29 Haziran 1881 tarihli basın özgürlüğünü güvence altına almayı amaçlayan iki yasaya dayanan bu davalar, Fransa’da uygulamada Haziran Monarşisi’nden beri

⁸⁴ Age, s. 134.

⁸⁵ A. FINKIELKRAUT, “Fallaci tente de regarder la réalité en face”, *Le Point*, 30 Mayıs 2002.

⁸⁶ B. H. LÉVY, “Oriana Fallaci: l’inacceptable provocation” *Le Point*, 30 Mayıs 2002. Editörün notu: Yazar burada Louis-Ferdinand Céline’in 1937’de yayınlanan Yahudi karşıtı kitabına gönderme yapıyor.

ve hukuken de kilise ve devletin ayrılışından beri yasak olan hakaret suçunu yeniden var etme noktasına geliyor. Dinler hakkında bir fikri olmak, birini diğerine tercih etmek, bizimki gibi bir demokraside en temel şey olan ifade özgürlüğü kapsamındadır. Laiklik, tarihimizin kazanılmış bir hakkıdır ve çetin savaşlar sonucu kazanılmış bir hak-tır. Geriye dönülmesi ve diğer dinlerin kısıktırmasıyla (ki bunu yapmaktan Katolik Kilisesi de vazgeçmeli) özgürlü-ğün sınırlanması söz konusu olamaz.”⁸⁷

Bu iki vakanın (Fallaci ve Houellebecq) ele alınışlarında altı çizilmesi gereken şey, yazarların İslamofobisi değil (bunu zaten biliyoruz) ancak Müslümanların görüşlerine medyada hemen hemen hiç yer verilmemesi. Tartışma hiçbir zaman kurbanların (Müslümanların) başından geçenlere değinmiyor, ancak medya-tik entelektüellerin tek taraflı olarak dile getirdiği o ölçüye değiniliyor: *İslam’la ilgili ne söyleyebiliriz, ne söyleyemeyiz*. Böyle bir duruş, nihayet Fransız toplumu tarafından kabul edilebilir ve hoş görülebilir İslamofobinin ölçüsünü belirleme noktasına varıyor. Buna göre İslamofobi belirli bir eşiği aşması halinde (Fallaci olayında olduğu gibi), kınanmaya müsait hale geliyor zira iki savaş arasındaki entelektüel Yahudi düşmanlığını hatırlatmaya başlıyor (onda da takınılan tutumlarda sürekli tekrar eden Céline atfına tanık olduk). Fakat bu noktaya varmayan İslamo-fobi meşru ve hatta arzu edilir bir şey oldu, zira güya “düşünce özgürlüğünün” tetiklenmesine ve aynı şekilde laik ve cumhuri-yetçi değerlerimize katkı sağlıyor:

“Fallaci olumlu yönde sarsıcıydı, okurun derinlerinde, düşün-düğünü itiraf edemeyeceği ancak bu nefret ve aşağılamayla

⁸⁷ Michel Houellebecq’in Dostları Derneği tarafından dağıtılan bildiriden bir bölüm. Prestijli imzacılar arasında, Régine Desforjes, Michel Déon, Bernard Franck, Olivier Assayas, Jean Marc Roberts, Gabriel Matzneff, Philippe Sollers’i görüyoruz.

dolu sayfaların birden aydınlanmasına sebep olabileceği bir yerlerine dokunuyordu: İyi Batı'nın Ötekine karşı duyduğu tikslenme hissine. Tanrı beni affetsin. Bu alerji, neyse ki öldürücü değil. Ancak Oriana Fallaci, bir dünya düzeninin çatladığını gören bir kadının hiddetiyle sandalyesinden fırlıyor. Tam da burada bir muafiyet var. Bize 'artık cesur değilsiniz' diye haykırıyor. Böylece hem gösterişli hem de mide bulandırıcı bir noktaya temas ediyor.”⁸⁸

Bu kuralın meşrulaştırıldığı perspektif sonuçta, İslam hakkında onu araçsallaştıran bir söylemin yerleşmesini netice veriyor: Bu da, İslamofobik klişelerden kurtulmak için değil, aksine, medyatik entelektüeller tarafından ortaya atılan kural koyucu çerçeveyi sağlamlaştırmak için yapılıyor.

Medyatik Entelektüeller ve Bilgiçler: Ensest İlişkiler

Medyanın, “önyargılarımızdan kurtulmak için araştırmacıların söylediklerine bakalım” tarzı bir yaklaşımı benimsemesi, konu hakkındaki bilgimizi derinleştirmeye yetmiyor. Bu daha çok, mikrokozmosdaki entelektüellerin söyleminde gözlemlenen “aman dikkat” tavrına katkı sağlıyor. Bu tavır ise, felaket tellallığının etkisini güçlendiriyor: “Araştırmacının, araştırmasının sonuçlarını açıklaması beklenirken, medya gücü, tartışmaların içerisinde yürütüleceği çerçeveyi belirliyor. Üstelik bu çerçeve, genellikle araştırmayla alakası pek olmayan ve gündemdeki konunun gölgesi altında kalan bir çerçeve oluyor. Bu noktada uzman kişi artık, kendi sözünün efendisi konumunu kaybediyor. Bu durum, bilgilendirici söylemin toplumsal etkisi bağlamında son derece can sıkıcı bir gelişme.”⁸⁹

⁸⁸ Françoise GIROUD, “Voyage au bout de la haine”, *Le Nouvel Observateur*, 30 Mayıs 2002.

⁸⁹ J. R. HENR, F. FRÉGOSI, *a.g.e.* s. 87.

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra, medyatik entelektüellerin (A. Finkeilkraut, P.-A. Taguieff, J. – F.Revel...) söyleminde bir sertleşme oldu. Bu durum da, uzmanları kendi “ taraflarını” seçmeye zorladı. Artık sosyologların, siyaset bilimcilerin ve İslam uzmanlarının medyatik müdahaleleri göze, 1980’de olduğundan daha az “dogmatik” görünmeye başladı. Medyanın gözünde önceden uzman kabul edilen bazıları ise, geçici bir sürgüne maruz kaldılar:

“İkiz Kuleleri toz haline getirerek, Allah’ın çılgınları sadece CIA’i ve FBI’ı alaya almakla kalmadılar. Aynı zamanda Fransız İslam uzmanlarını da arkadan vurmuş oldular. [...] Oldukça az sayıda uzman, mevcut dini nefret patlamasını öngörebildi. Bu yüzden de soruna daha başından müdahale edilemedi: İslam bilimciler, safdillik ya da “siyaseten doğruculuk” kaygısıyla Bin Ladin ve ortaklarının dünyanın üzerine bindirdikleri tehdidi küçük gösterdiler. Bazı eserleri okuyunca, şeriatın fanatiklerinin sarıklı totaliterlikten çok, bir çeşit özgürlük teolojisine inandıkları sanılıyor... Ya İslamofobi dediğinizi duyar gibiyim? Karikatürler, Batılı gazetecilerin endişe verici tasavvurları [...] Gerçekte, Bruno Étienne, François Burgat ve Joycelyne Cesari gibi ünlü İslam bilimcilerinin gözünde Batı, ne yaparsa yapsın her zaman Doğu’ya nazaran daha suçlu olacaktır. Aynı şey Filistin’e nazaran İsrail veya GIA’ya nazaran Cezayirli askerler için de geçerli elbette.”⁹⁰

Medyatik entelektüeller tarafından üretilen bilgilendirici söylemin uca kaymasının temel iki etkisi var: Güvenlik uzmanlarının (Antoine Sfeir, Alexandre Del Valle, Antoine Basbous, Frédéric Encel vb.⁹¹) basında yer alması ve İslam uzmanı

⁹⁰ François DUFAY, “La fausse prophétie des islamologues”, *Le Point*, 5 Ekim 2001.

⁹¹ İkinci bölüme bakınız.

olmasalar da Fransa'nın banliyölerindeki İslamlaşma tehlikesi konusunda sözde "gerçekçilik"leriyle tanınmış araştırmacıların öne çıkarılması... Bu değişimin en temsili ve en medyatik simgesi ise, şüphesiz Ulusal Demografik Çalışmalar Enstitüsü (INED) Müdürü Michèle Tribalat... Önceki çalışmaları göçmen nüfus üzerindeki yabancı düşmanlığına ilişkin pek çok önyargıya eğilimmesine ve kamu güçleri nezdinde kültürel çoğulculukla barışık, dengeli bir yönetimin gerekliliği fikrinin oluşmasına katkıda bulunmuştu.⁹² Hatta 1997 yılında *Humanité* dergisinin sütunlarında, M. Tribalat "ölümsüz Fransa" özlemini küçümseyerek, bir ılımlı asimilasyonculuğun savunuculuğunu yapıyordu: "Özgünlüklerin özümsemediği, İslami kültürü benimseyenlerin laikliğe uyum sağlayamayacakları ve buna uygun davranamayacakları görüşünün reddedildiği ölçüde, artık kültürel farklılıktan korkmayı bırakmalıyız. Şunu da eklemeliyim ki, birden çok kimliğe bağlı olmak, her zaman mevcut olan bir durumdur ve bu çoklu bağlılık, illa da ulusal bağlılıkla çatışma içinde olmak zorunda değildir."⁹³ Bu satırlardan beş yıl sonra aynı nüfus bilimciyi, çok kültürlülüğü bütün kötülüklerin anası olmakla suçlarken ve Fransa'daki İslami hareketlerin mevcudiyetini Fransa devlet görevlilerinin kibarlığına bağlarken göreceğiz. Zaten Yüksek Entegrasyon Konseyi'ndeki tutumu (ki buradaki görevinden Kasım 2000'de Başbakan'a rapor⁹⁴ sunulurken istifa etti), tavizsiz asimilasyonculuğunu ortaya koyuyor. Jeanne-Hélène Kaltenbach⁹⁵ ile birlikte yazdığı eserinde, jeopolitika uzmanlarının

⁹² M. TRIBALAT (ed), *Cent ans d'immigration, étrangers d'hier Français d'aujourd'hui*, PUF-INED, 1991; *De l'immigration à l'assimilation*, Patrick Simon ve Benoit Riandey'in katkılarıyla, La Découverte/Ined, 1996, *Faire France*, Marceau Long'un önsözüyle, La Découverte, Paris 1995.

⁹³ Jean-Paul MONFERNAN, M. Tribalat ile söyleşi, *L'Humanité*, 27 Mart 1997.

⁹⁴ *L'Islam dans la République*, Paris, Kasım 2000.

⁹⁵ J. H. KALTENBACH'ın eşi Pierre-Patrick Kaltenbach ile yazdığı, *La France. Une chance pour l'Islam*, Le Félin, Paris, 1991 ve Bruno Étienne'le birlikte yazdığı *Etre protestant en France aujourd'hui*, Hachette, Paris, 1997.

ve önyargılı İslamofobiklerin düşüncelerinin çoğuna katılıyor ve İslamcılığın yayılmasında “Fransız elitlerinin” sözde sorumluluğu konusunda da, Del Valle⁹⁶ gibi aşırı sağcı bir yazarın tezlerini kefil olmaya kadar işi vardiıyor:

“Uyarı, düşünceye değil, adeta büyülenmiş siyasetçilerimize, entelektüellerimize, gazetecilerimize yönelik İslam’a karşı bu hayranlık bize abartılı geliyor çünkü en başta gerçeği ve halktaki duyguyu yadsıyor. Bu fikir İslamofobik gözükebilir belki, ama aslında her şeyden önce bir endişenin ifadesidir.”⁹⁷

Medyatik entelektüellerin felaket senaryosu söylemlerini meşrulaştırmak için öncelikle “gerçekçi” tabir edilen uzmanlara başvuruldu. Bunun yanı sıra, “ılımlı” denilen ve İslami tehlike konusundaki resmi söylemin bir çeşit *etnik garantisi* olarak görülen Müslüman entelektüeller de davetli listesinde kendilerine yer bulacaklardı.

“İyiler” ve “Kötüler”:

Medyanın Kahraman ve Anti-Kahraman Müslüman Üretimi

Basın organları, Fransa’daki İslam hakkında oluşturulan güvenlik odaklı söylemi desteklemek için sıklıkla başvuru Müslüman kanaat önderleri için de bir meşruiyet mercii oluyor. Özetle, bu liderler sadece medyatik entelektüellerce tek taraflı olarak belirlenen açık bir amaca göre yaşama hakkına sahipler. Bu amaç da uyumluluğun temel değerlerini kutsama ve ulusal tehditleri ihbar etme. Bazı açılardan bu, oyuncuların bölümlerinin önceden özenle belirlendiği bir tür rol dağılımı ile kıyaslanabilir: Kendi ülkesindeki Müslüman fanatizme karşı savaşıyan Arap entelektüel,

⁹⁶ Ayrıca Del Valle’ye kitaplarında birçok kez atıfta bulunuldu.

⁹⁷ Michèle TRIBALAT, *France catholique*, no 2857, 22 Kasım 2002.

“Tanrı’nın meczuplarının” şiddetinin kurbanı Cezayirli feminist, Kur’ân’ın gerici öğretilerinin geçersizliğini ilan eden aydınlanmış müftü ve unutmadan Fransa’nın banliyölerinde İslamcılığın tahribine karşı kamuoyunu uyararak Kuzey Afrika kökenli özgür kız... Medyatik entelektüeller tarafından tanıtılan *Yeni Müslüman Kahramanlar*, aynı zamanda “kadri bilinmeyenler” olarak da sunuluyorlar, zira kamu güçleri köktendinci liderlerle görüşmeyi ılımlı entelektüellerle görüşmeye yeğliyor:

“Bazı liberal, kararlı ve gittikçe artan sayıdaki Fransız Müslüman, açıkça yeni köktendinciliğin Cumhuriyetin vatandaşlarına etki edebileceği fikrini normal karşılamanın, ihtiyatı elden bırakmak olacağını söyledi. Onlara şöyle cevap verildi: Yurt içinde olmaları, dışarıda olmalarından daha iyi değil mi?”⁹⁸

27 Ocak 2003’te *France 2* devlet kanalında gösterilen “Soruşturma Eki” adlı program, Fransa’daki İslami tehdidin medyatik sunumunun mükemmel bir örneğini oluşturuyor. İslam’a ilişkin bütün klişelerin varlığının yanı sıra, Benoit Duquesne’nin yayını, kendi söylemine güç katması için mümkün olan en geniş sayıda “Müslüman destekçi”yi de ekrana taşıdı. Bunlar arasında, Fransız topraklarında bir saldırı düzenlemeyi planladığı düşünülen genç bir İslamcı terörist (Karim Bourti), gerçek yüzlerini açığa çıkarmak için aralarına girip kendini İslamcı olarak tanıtan “ilerici” Cezayirli gazeteci (Mohamed Sifaoui),⁹⁹ söyleşisi sırasında kadın türünü yok etmek isteyenlere (İslamcı barbarlar) karşı savaşa çağıran feminist Cezayirli yazar (Latifa Ben Mansour),

⁹⁸ Jean DANIEL, “Tetes nues”

⁹⁹ Bu “gazetecilik destanının” metni M. Sifaoui tarafından *Mes frere assassins* adlı eserde anlatılıyor, *le cherhe midi*, Paris 2003. *Canal Plus*’den Gazeteci Jean-Baptiste Rivorie gibi bazıları bu belgeselin Cezayirli güvenlik güçlerinin bir yönlendirmesi olduğu ve M. Sifaoui’nin Fransız gazeteci çevrelerine sızmış bir ajan olduğu tezini savunuyor. Bkz. “Arret sur images”, 9 Şubat 2003.

dini metinlerin bazı aşırılık yanlısı dernekler tarafından hileli bir şekilde düzenlendiğini açıklayan aydın Arap düşünür (Tunuslu Abdelwahab Meddeb), küresel İslamcılık konusunda jeopolitik bir ders verecek olan ve aynı zamanda hem İslamofobik hem de Arapsever olmayı başaran güvenlik uzmanı (Lübnanlı Antoine Sfeir) ve nihayet bize banliyölerdeki İslamcı derneklerin giriştiği hileli yönlendirmeleri anlatan Kuzey Afrika kökenli elitlerden laik Rachid Kaci (UMP) de vardı.

Tek amacı Fransız vatandaşlarını, Fransız İslami Dernekleri Birliği (UOIF) gibi bazı Müslüman federasyonların yarattığı yakın tehdit konusunda uyarmak olan yayında, bütün “etnik” roller sırasıyla dağıtılmıştı. İslamofobik vurgularla zenginleşen medyatik tiyatrunun ironik yanı ise; İslam, İslamcılık ve terörizm arasında kurulan bağı tekrarlayan ve belgeselde ifade edilen klişeleri mahcup itirazlarla onaylayan kişinin İçişleri Bakanı Nicolas Sarkozy olmasıydı. Eğer 27 Ocak 2003'teki “Sorgulamaya Ek”in yayını medya yıllıklarına geçmeye değer bulunuyorsa, bunun sebebi bu yayında İslam'ın temsili konusunda yanlış yapıldığının düşünülmesi değil. Tam aksine sözü geçen yayın, İslam konusunun ele alınışı açısından yazı işlerinin ve medyatik entelektüellerin ideali-ni gösteren bir üretim olduğu için bu denli anlamlı.

Bu “Müslüman kahramanlar” kurgusunun doğal sonucu ortaya çıkan şey ise, bazı liderleri şeytanlaştırma eğilimidir. İslam'ın sözde sapkın yorumlarına karşı ideolojik savaşlarında medyatik entelektüeller, kişiselleştirme metodunu kullandılar: “Mevcut fikir birliği, şüphesiz en açık şekliyle, bu “kişiliklerin” tartışıldığı ortamda görünür oluyor.¹⁰⁰ Bugün medyatik entelektüellerin ve güvenlik uzmanlarının bütün şüphe söylemini üzerine çeken o Müslüman kişilik, en somut ifadesini ise Tariq Ramadan'da bulur. Müslüman Kardeşlerin kurucusu Hassan El Banna'nın

¹⁰⁰ E. AUBENAS, M. BENASAYAG, *age.* s. 14.

torunu olan bu İsviçreli din bilimci ve düşünür, usta bir manipülatör ve ikiyüzlü bir kişi olarak tanıtılmakta. Allah'tan henüz hiç kimse, onu banliyölerdeki bazı gençlerin köktendincilikten İslami terörizme geçişlerinin temel sorumlusu olarak göstermeye kadar vurdurmadı işi.¹⁰¹ Gene de, bazı Fransız basın kuruluşlarının gizli İslamofobisi giderek, belirli bir kişilik üzerinde ete kemiğe bürünüyor ve bir çeşit “ramadanofobi”ye dönüşüyor. Birkaç ay içinde Müslüman bir liderin imajı, kendisinden övgüyle söz edilecek bir halden, yerilecek bir hale dönebiliyor. Mesela 6 Nisan 2000’de yayımlanan *L’Express*, bu İsviçreli düşünürü yere göğe sığdıramıyordu:

“Cenevreli düşünür ve İslam bilimci Tariq Ramadan, var gücüyle arkaikleşmiş olanı reddeden ve İslam’ı farklı bir şekilde, yani insani ve evrensel değerler üzerine kurulu ve etkin bir vatandaşlıkla birleşen bir inanç olarak düşünmeye çalışan yeni Müslüman entelektüellerden biri. Ona göre gerekli olan şey, bir entegrasyondan çok, mahrem in derin noktasına kadar ulaşan bir “kök salma.” Yani, çok daha karmaşık bir hal... Her durumda o, buna büyük bir içtenlikle inanmakta.”¹⁰²

“Birkaç ay sonra ise, -11 Eylül’ün de içinde bulunduğu süreçte- muhafazakâr derginin gözünde, sözü geçen kişinin imajı tamamen değişmiş bulunuyordu. Tariq Ramadan, artık modern zamanların o Müslüman kahramanı değildi, tam tersine o, yeni-köktendinci entelektüellerin pruvası konumundaki kişi olarak takdim ediliyordu:

“40 yaşındaki Tariq Ramadan, yeni köktendincilerin kılavuzu. Eserlerinden yedisinin adı, Carla Bruni’nin korsan cdsine gizlenmiş bir yasadışı belgenin içindeki tavsiye

¹⁰¹ Cf. Les propos de l’expert sécuritaire, Antoine SFEIR, *Lyon Mag*, Ekim 2001.

¹⁰² Dominique SIMONET, Tariq Ramadan ile Söyleşi, *L’Express*, 6 Nisan 2000.

edilenler listesinde geçiyordu. [...] Büyükbabası Hassan al Benna Mısır'da, bugün Fransa İslami Dernekler Birliği'nin (UOIF) ideolojisini derinden etkileyen Müslüman Kardeşler Örgütü'nün kurucusu. Babası, Said Ramadan ise, Cenevre'deki İslami Merkezin kurucusu. Tariq'ın erkek kardeşi, Hani Ramadan, bugün halen bu etkili kurumu yönetiyor. İslam konusunda sert olan Hani Ramadan, *Le Monde*'daki bir yazısında kadınların taşlanmasıyla aklamaya kalkıştı.”¹⁰³

İslam hakkında oluşmuş önyargıları ve basmakalıp düşünceleri dağıtmak yerine, yeni medyatik entelektüeller, kafaların karışmasına ve bazı önde gelen Müslümanlar üzerinde şüphe bulutları oluşmasına katkıda bulunuyorlar; zira bu Müslümanlar, onların uygulamak istedikleri “güvenlik odaklı İslam” imajına uygun düşmüyorlar.

Fransa'da iki savaş arasında rastlanılan “entelektüel Yahudi düşmanlığı” gibi bugün de bir “entelektüel İslamofobi” mevcut mu? Eğer, “entelektüel İslamofobi”den anladığımız sıradan İslamofobiyi gösteren davranışlar ve tutumlar dışında bir şeyse, cevabımız hayır olacaktır. Cumhuriyetçi tapınağın yeni gardiyanları olan basın organları, büyük ölçüde, İslam ve İslamcılığa ilişkin toplumdaki ortak kanaati yansıtıyorlar. Müslüman sorununun karşı oluşturulan önyargıların kökleri, Fransız toplumunun ortak hafızası içinde kök salmış vaziyette. Bu anlamıyla, Fransız entelektüellerindeki İslamofobinin, hiç de “entelektüel” bir şey olmadığını söyleyebiliriz, zira o, popüler İslamofobi ile aynı bayağı formların üzerine inşa olunuyor.

Buna karşın, eğer “entelektüel İslamofobiden” anladığımız İslam hakkında oluşmuş belli sayıdaki önyargının yayılması ve meşrulaşmasında Fransız entelektüellerin özel sorumluluğu

¹⁰³ Jean-Marie AMAT, Yves BENOIT, “Néo-islamistes: Leur référence Tariq Ramadan.” *L'Express*, 17 Nisan 2003.

ise, yukarıdaki soruya vereceğimiz cevap evet olacaktır. Bu bağlamda, medyatik entelektüeller, İslamofobik Ernest Renan'ı hatırlatır bir tarzda, evrenselciliğin izini takip ediyorlar. Basın kuruluşlarındaki baskın konumlarıyla, kamuoyunun oluşturulması konusundaki merkezi rolleriyle ve cumhuriyetin pek çok kurumuyla imtiyazlı ilişkileriyle Fransız entelektüeller, *yeni İslamofobinin* sıradanlaşmasında ahlaki bir sorumluluğa sahiptirler... Burada söz konusu olan onların Müslüman karşıtı ırkçılığı değil, (bu sadece küçük bir entelektüel azınlık için söz konusu), söz konusu olan daha çok İslam'ı vahşi imajlara indirgeme ve bu imajlarla birleştirme hususunda gösterilen düzenli çaba. Özetle, P. A. Taguieff'in İslam'ın "muğlâk alanları" konusundaki tezi¹⁰⁴ medyatik entelektüellerin kendilerine de uyarlanabilir. Muhafazakâr Müslümanların, potansiyel teröristler olarak anlaşılmasına ses çıkarmayarak, muğlâklığın bir şekline boyun eğmiş olmuyorlar mı? İslam karşıtı savaş, onlardan bazılarını, dini muhafazakârlığın bütün görüntülerini gericiliğin bir ifadesi, hatta İslami terörizm olarak sunmaya itti. Medyatik entelektüellerin anlattıkları İslam, topraklarımızda sessiz sedasız yaşayan binlerce sıradan Müslüman'ın İslam'ı değil. Onların anlattığı ancak, toplumumuzun geleceği ile ilgili kıyamet senaryoları yazan bakış açısının ürünü olan *hayali bir İslam*. Bu bağlamda aslında, medyatik entelektüeller, bir şey icat etmediler, sadece 11 Eylül'den beri güç kazanan *korkunun yeni uzmanlarının* güvenlik odaklı söylemini yeniden ürettiler ve tekrar kullanıma hazır hale getirdiler.

¹⁰⁴ P. -A. TAGUIEFF, *La Nouvelle Judéophobie*", Mille et Une Nuits, Paris, 2002, s.160.

İKİNCİ BÖLÜM

Korkunun Yeni Uzmanları

Korkunun Yeni Uzmanları

“İşte, medyanın gündeminde çokça yer alan bu yeni uzmanlığın özünü oluşturan şey: Çoğunlukla bayat bir ideoloji, hem de kelepir.”

Laurent MUCCHIELLI

Violences et insécurité

Paris, La Découverte, 2001

1 1 Eylül 2001 saldırılarından beri televizyon ekranlarına, radyo yayınlarına ve her türlü bilimsel tartışmaya, yeni bir oyuncu kategorisinin daha sık davet edilmeye başlandığını gördük. Bu kategoriyi oluşturanlar, meşruiyetlerini realist bir güvenlik algısından alan ve araştırmacıların körlüğüne ve bilinçsizliğine vurgu yapan korku uzmanlarıdır. İslam uzmanlarının, sosyologların ve siyaset bilimcilerin sözlerini duyulmaz hale getiren bu yeni jeopolitikçiler, devlet danışmanlığı ile bilimsel araştırmanın ortasında konumlanmaları sayesinde, İslam ve İslamcılık konusunda referans kişiler olarak dayatılmaya başladılar. Daha da kaygı verici olan ise, bu uzmanların güvenlik analizlerinin, bazı araştırmacıların ve üniversite öğretim üyelerinin (M. Tribalat, P.A. Taguieff, S. Trigano, vs.) desteğini sağlıyor oluşu.

Böylece, İslamcılık ile ve “yeni Yahudi düşmanlığı” ile mücadele kisvesi altında endişe verici bir koalisyon oluşuyor, bir ortak cephe var ediliyor. Bilgilerinin ve kaynaklarının orijinalliği konusunu fazla kafaya takmayan yazarlara açık çek veriliyor. Bu da İslamofobinin gelişmesine ve sıradanlaşmasına katkıda bulunuyor. Bu durum ise, bilimsellik ve “uzmanlığın getirdiği

gerçekçilik” görüntüsüyle süsleniyor ve bir vesvese ideolojisi ortaltığı kaplıyor.

Güvenlik Uzmanlığının Kanatları Altındaki İslamofobi

Korumacı ve yeni-sömürgeci İslamofobinin savunucusu bu yeni güvenlik uzmanları neslinin sembol ismi, şüphesiz Del Valle'dir.¹⁰⁵ Asıl adı Marc d'Anna olan ve neo-pagan yeni sağ çevrelerden gelen Alexandre Del Valle, siyasi ve yandaş bir beyin takımıyla¹⁰⁶ beraber bugün, medyatik alanda büyük bir ün sahibi. Son beş yıl içinde Fransız toplumunun yabancı düşmanlığı hakkındaki okumalarının bayağılaşması ve hatta bu bayağılığın bilim çevrelerine de sirayet etmesi bağlamında, Del Valle'in kişisel macerası bizi de ilgilendiriyor.

1997de Del Valle, *İslamisme et États-Unis. Une alliance contre l'Europe*¹⁰⁷ adlı ilk eserini yayımladığında, medyanın ve kamuoyunun hiç bilmediği bir yazardı. O kitabında, ortak amaçları Avrupa halklarını yok etmek olan Amerika ile İslami örgütlerin bir gizli çıkar anlaşması içinde olduğu tezini savunuyordu. Ona göre bu “yeni ittifak”, sadece ikisinin ortak stratejik çıkarlarına (Avrupa ile savaşmak) değil, ikisi de temelde millet karşıtı ideolojiler olan İngilizce konuşan beyaz Protestanlık ile İslamcılık arasındaki bir teolojik ortaklığa dayanıyordu:

“İslam ve Püriten-Amerikan medeniyetinin ikisi de, önlerine çıkan kendilerinden önceki binlerce yıllık kültürleri yok ederek kuruldu. Bu yok edişi de, kendileri için her şey olduğunu düşündükleri bir kitabın, Allah'ın yeni

¹⁰⁵ Fatiha KAQUES, “Le cas Del Valle”, *Arabesques*, 24 Haziran 2002 (www.arabesques.org). Ayrıntılı bir biyografi için, bkz, René MONZAT, “L'étonnant parcours d'Alexandre Del Valle”, *Ras l'front*, no 87, 2002, p.10-11.

¹⁰⁶ Del Valle, Rachid Kaci'nin UMP'nin yönetimi için yaptığı listede Bourget kurucu kongresinde Kasım 2002'de adaydı.

¹⁰⁷ *L'Age d'Homme*, Lausanne, 1997.

atlıları için Kur'an'ın, İngilizce konuşan beyaz Protestanlar için de İncil'in dogmalarıyla meşrulaştırdılar [...] Tarihi açıdan her zaman için İslami ve Püriten-Protestan medeniyetlerin Avrupa'ya karşı birleştiğini ve hepsinin de kendilerince Eski Kıtanın halklarının kimliksel mirasını ortadan kaldırmaya giriştiğini unutmaya eğilimdeyiz.”¹⁰⁸

Del Valle'nin İslamofobisi, bilinçdışı bir Amerikan korkusuyla birleşiyordu. Yazarın 1997'den itibaren Amerika'dan nefret eden, Sırp yanlısı görüşler öne süren ve İslam'ı aşağılayan bir askeri uzmanlar çevresiyle belirli bir yakınlığı olduğu görülüyor. Askeri meselelerle ilgili birçok uzmanla dirsek temasında bulunan Del Valle, “strateji ve savunma” konusunda üçüncü bir üniversite eğitimini de tamamladı: “Anna'nın çalışmasının [...] ABD'nin rolü, İslamcı hareketlere desteği gibi konularda Askeri İstihbarat Müdürlüğü'nün tezlerini yansıtmasına şaşırma-mak lazım.”¹⁰⁹ Öte yandan, bu yazarların jeopolitik denemelerini yayımladıkları “L'Age d'Homme” yayınları, Sırp Vladimir Dimitriyevic tarafından yönetilmekteydi. Yayınevinin merkezi Lozan'dı, ama Sırbistan'da da bir büroları vardı.

1999 yılında İbn Warraq (müstearıyla), Hindistan-Pakistan kökenli Amerikalı yazarın, ailesinin dinini inkâr etmesinin nedenlerini anlattığı *Pourquoi je ne suis pas musulman* adlı çeviri kitabını yayınlayan da aynı yayın evidir. Bu irtidat hikayesi aslında, eğer güvenlik çevrelerinin elinde tam bir İslamofobi halini almasaydı, çok da ilginç bir şey anlatmıyordu:

“Müslüman bir ailede doğdum ve bugün Müslüman bir cumhuriyet olmaktan gurur duyan bir ülkede büyüdüm. Yakın akrabalarım güya Müslümandı. Bazıları son derece dindardılar, diğerleri ise o kadar değil... Kendi aklımla

¹⁰⁸ *Age* s.275.

¹⁰⁹ Rene MONZAT, *age*. s. 11.

hareket edebilmeye başladığımdan beri, kafama doldurulmaya çalışılan bütün dini dogmaları reddettim. Bugün bütün dinlerin çaresiz insanların yanlış ve zararlı düşleri olduğuna inanan bir laik hümanist olduğumu düşünüyorum. [...] İşte atalarım ve düşüncem, eğer Rüşdi olayı olmasaydı ve İslam yükselmeseydi her şey öyle de kalacaktı. Daha önce hiç kitap yazmamış olan beni, bu olaylar kışkırttı ve kendimi işin içinde buldum. [...] *Bu kitap benim savaş çabam.*¹¹⁰ Kendime bunu yazmanın ihtiyata uygun olup olmadığını sorduğum her defasında, Tanrı ve İslam adına işlenen yeni cinayetler beni bunu sonuna kadar götürmeye itti.”¹¹¹

Sırp yanlısı yayınevini diğer öne çıkan yazarları arasında, zaten Del Valle’in¹¹² ilk kitabının önsözünü de yazmış olan General Pierre-Marie Gallois de vardı. 2 yıl önce, Fransız generalin kendisi İslamofobi vurgulu ve Avrupa halklarını İslamcı tehlikeyle yüzleşmeye çağıran *Le Soleil d’Allah aveugle l’Occident* adlı bir kitap yayınlamıştı. Bu tarafgirlik, P. M. Gallois’ı, o zamanlar İslamcılığa karşı bölgedeki en iyi kale gibi görünen Saddam Hüseyin rejimini desteklemeye kadar götürmüştü. Bu örnekten de anlaşıldığı üzere, De Gaullecülüğün¹¹³ özlem duyan bazılarının pek hoşuna giden Fransız Arapseverliği (büyük bir Arap politikası oluşturma düşü), İslamofobik bir söylem ile uyum içinde de var olabiliyor.

2002 yılında, Del Valle’in ilk editörü, aynı seriden çıkan ve içinde sadece örtük İslamofobiyi değil saldırganlığı da barındıran bir kitap yayınladı: *La France en danger d’islam*. Yazarı René Marchand, “İslam meselesine” radikal bir çözüm öneriyordu. O da, bütün Müslümanların geldikleri ülkeye dönmesiydi:

¹¹⁰ Bizim tarafımızdan vurgulanmıştır.

¹¹¹ *A.g.e.*, s. 10.

¹¹² *Islamisme et Etats-Unis. Une alliance contre l’Europe* s. 7-12.

¹¹³ P.- M. Gallois nükleer caydırma politikasının babalarından biridir ve General de Gaulle döneminde önemli askeri görevlerde bulunmuştur.

“Birçokları için bugün düşünülemez olan şey varsa o da, Fransa’ya yerleşen ama İslam’ın topraklarına Fransızlığın girmesine izin vermeyen Müslümanların geri dönüşleri. Bakın son derece emin bir şekilde ifade ediyorum: Ya bu dönüş gerçekleşecek ya da Fransa artık var olmayacak. Bu Müslüman alya¹¹⁴ artık vuku bulmayacaksa bile, bizim bunu hazırlamamız gerekiyor. Strateji, düşünülemez olana karşı da hazırlıklı olma sanatıdır.”¹¹⁵

Daha da şaşırtıcı olan, Del Valle’in bazı medyatik çevrelerden aldığı taze destek. *Le Monde*’dan bir gazeteci Jean-Pierre Péroncel-Hugoz, Del Valle’in ilk kitabının sonsözünü yazdı mesela.¹¹⁶ Cezayir’deki ve Kahire’deki bir günlük gazetenin eski muhabiri ve “francophonie” köşesinin 1982-1997 arasındaki sorumlusu bu zat, Del Valle ile aynı Amerika karşıtlığını ve gezegenin İslamlaşması konusundaki aynı saplantıyı paylaşıyor. “İslamerika” ifadesini de zaten dünyadaki iki tür yayılmanın (Amerikan hegemonyasının ve İslami cihadın) bir araya geldiğini göstermeye çalışan Peroncel-Hugoz’ya borçluyuz:

“Mevcut sistem, evrensel hırsları nedeniyle elbette zayıf noktalar da barındırıyor. Bunları durmaksızın araştırmak lazım... Sonrasında ise, herkesin bildiği gibi, kayıp davaları sadece gerçek centilmenler savunurlar. Yanki veya İslamcı olmak istemeyen bir Fransa’yı, var ettiği medeniyete ve yaşam biçimine ters olan bu iki unsuru daha az içeren bir Fransa’yı savunmak gibi.”¹¹⁷

¹¹⁴ *Alya*, Yahudilikte vaat edilmiş toprağa (İsrail’e) dönüşü atıf yapıyor. Burada, yazarın hayalinde İslam korkusu ve Yahudi korkusunun bir şekilde karıştığını görüyoruz.

¹¹⁵ René MARCHAND, *La France en danger d’Islam. Entre Jihad et Reconquista* Lausanne, L’Age d’Homme, 2002.

¹¹⁶ *Islamisme et Etats-Unis. Une alliance contre l’Europe*. s. 321-324.

¹¹⁷ *Age* s.322.

İki yazarın diğer ortak çabası da, Arap dünyasında Müslüman çoğunluk tarafından ezilen topluluklar olarak sunulan Hıristiyan azınlıkların (Lübnan'daki Maruniler, Mısır'daki Kıptiler...) ihtiraslı savunusunu sırtlanmak:¹¹⁸

“Hıristiyan dünyası, kendi sorunlarını kendi çözen, Suriye ve İsrail'in çürümüş levhalarına asılan ve özellikle de her ev, her ağaç ve her kaya için savaş veren Lübnan'daki Hıristiyanların kaderini neredeyse hiçbir zaman kendine dert etmedi.”¹¹⁹

1983 yılında, Del Valle'in kıyamet senaryosu halini alan değerlendirmelerinden çok önce, J. P. Péroncel-Hugoz, *La Radeau de Mahomet* kitabında telaşlı bir tonla şöyle yazıyordu: “Akdeniz'in güneyi lehine oluşan demografik eşitsizlik, [...] önümüzdeki asırda İslam'ın Avrupa'yı tekrar zorla ele geçirebileceği hipotezine destek sağlıyor [...]”.¹²⁰

2002'de Del Valle, ikinci kitabını yayınladı: *Le Totalitarisme islamiste a l'assaut des démocraties*.¹²¹ Kitap yayımlandığı esnada artık o, güvenlikle ilgili “işlerin yürütüldüğü yerlerden” (Fransa İç İstihbarat Servisi -DST-, Fransız Dış Güvenlik Genel Müdürlüğü -DGSE- ve Genel Bilgiler Müdürlüğü)¹²² ve sansasyona doymayan bazı medya kuruluşlarından büyük destek

¹¹⁸ Del Valle, 1992 yılında kendi hesabına Lübnan'daki aşırı çevreler tarafından geliştirilen tezleri tekrar ele alan bir çalışma olan “Siyasi Marunilik” konulu teziyle Aix-en-Provence'dan Kişisel Eğitim Programı (IEP) diploması aldı. R. Monzat, *a.g.e.* s.11.

¹¹⁹ J. -P. PÉRONCEL-HUGOZ, *Le Radeau de Mahomet*, Paris, Lieu Commun, 1983, s. 120-121.

¹²⁰ *A.g.e.* s. 46.

¹²¹ Paris, éditions de Syrtès, 2002.

¹²² Del Valle'in eserlerinin başında teşekkür etmek konusunda özen gösterdikleri: “Ve elbette tavsiyeleri çok değerli olan ama isimleri faaliyetleri dolayısıyla anılamayacak diğer yetkililere ve gözlemcilere de teşekkür ederim.” *İslamisme et Etats-Unis. Une alliance contre l'Europe* s. 1.

gören, oldukça tanınmış bir uzmandı. 11 Eylül 2001 saldırıları, yeni sağın karanlık çevreleri ve Sırp yanlısı yayınevi ona televizyon ekranının yolunu açtı. Genç yazar birkaç ay içinde, onlarca radyo ve televizyon yayınına davet edildi. Özellikle de altı kez Yves Calvi'nin "Canlı Yayın" programına konuk olduğu *France 5*'in ve *LCT*'nin müdavimi oldu. Bu yayınlar, onun İslamofobik tezlerini kamuoyuna yaymasını da sağladı.¹²³

11 Eylül'den sonra, Del Valle'in değerlendirmelerinde ufak bir fark oluştu. Artık Amerikan karşıtlığı hemen hemen yok olmuş gibiydi ve uluslar Avrupasına karşı "İslami-Amerikan komplosu" ana savı geri planda kalmıştı. İslami örgütlerin dünyayı işgal projelerine ilişkin benzer konuları ise geliştirmeyi sürdürdü. Jeopolitika uzmanınının diğer önemli bir değişimine daha temas etmek gerekir. O, ilk yazılarında bölgede bir "Amerikan uydusu" olarak gördüğü İsrail'i, artık İslami terörizmin önde gelen kurbanı olarak ele almaya başlamıştı. Böylece antisemitizm ve anti-siyonizm şüphelerinden arınan ve yeni rolünü bazı İsrail yanlısı¹²⁴ çevrelere de onaylatan Del Valle, İslamofobik söylemini "bilimsel" uzmanlık kisvesi altında yaymaya devam etti.¹²⁵ *İsraël Magazine* adlı dergiye bir İslam uzmanı unvanıyla röportaj bile verdi.

Del Valle'in yeni medyatik kişiliği, 11 Eylül'ün dramatik olayları sonrasında birkaç ay içinde İslam korkusunu kullanarak, güvenlik uzmanlığı birikimini mevcut duruma uyarlayabilmiş bir yazarın başarılı stratejisi ile açıklanamaz. Del Valle'in tezlerinin

¹²³ 18 Nisan, 10 Mayıs, 17 Ekim, 13 Kasım 2002'de ve 5 Mart 2003'te "Canlı Yayın" adlı programa katıldı. Aynı kanalda, *France 5*'de 7 Ekim 2005'te Serge Moati'nin yayınında da yer aldı.

¹²⁴ 11 Eylül 2001'den sonra, Del Valle'in makale ve metinlerinin büyük çoğunluğu sıklıkla İsrail yanlısı sitelerde yayımlanmaya başlandı: www.aipj.net, www.antisemitisme.info (gerçekten İsrail yanlısı bir site), www.objectif-info.com, www.revue-politique.com, www.proche-orient.info www.reinfo-israil.com , vs.

¹²⁵ R. MONZAT "l'étonnant..." , s.10.

başarısı medyatik uzmanları hatta bazı üniversite araştırmacılarını etkileyen daha küresel bir değişime bağlanmalıdır. Birkaç yıl önce aşırı sağın entelektüel çevrelerinde veya bazı profesyonel sektörlerin çatısı altında yabancı düşmanı ve uç bir görüş olarak ortaya çıkan şey; bugün “toplumsal endişe” haline gelmiş durumda. Bütün Fransız entelektüellerinin, muhataplarının onları İslamseverlikle ya da safdillikle suçlaması riskine rağmen yine de İslam ve Müslümanlar konusunda sorumlu bir söyleme sahip olması lazım. Bu uyarı özellikle temkinsiz bir şekilde, gelecekte siyasi İslam’ın tersine döndürülemez bir düşüşe geçeceğini savunan Fransız İslam bilimcileri (B. Etienne, J. Césari, G. Kepel, O.Roy) hedef alıyor.¹²⁶ Onların bu yanlış tahminleri, Batılı kamu güçlerinin İslami terörizmin tehditleri karşısında gevşek davranmalarının sebebi olarak gösterilecekti. Bunu iddia edenler arasında, eski dördüncü askeri bölge kumandanı ve “aşırı sağcı” parti (CNI) üyesi General J. G. Salvan da bulunuyor:

“Avrupalı alimlerin ihaneti artık ayyuka çıkmış durumda. Bizim İslam bilimcilerimizin Suudi Arabistan ve Cezayir’e karşı duydukları şaşkıncı ve marazi saygıları, bu ihaneti kanıtıyor. L. Massinon, M. Watt ve II. Vatikan Konsili’nin arzu ettiği ‘onları anlama halinden’, bugün, onlardan özür dileme haline doğru evrildik.”¹²⁷

“İslami tehlike” karşısında Batılı İslam bilimcilerin safdilliliği savı Ibn Warraq’ın “etnik desteğini” de arkasına aldı:

“Ne yazık ki Batı üniversitelerindeki, medyadaki, kiliselerdeki, Bakanlar Kurulundaki sözde İslam uzmanları, İslam’ın savunucuları haline geldiler. Onlar, kendilerince, İslam’ı eleştiren herkesin faşizmle ya da ırkçılıkla

¹²⁶ François DUBAY, “La fausse prophétie des islamologues”, *Le Point*, no 1516, 5 Ekim 2001.

¹²⁷ Général J. - G. SALVAN, Ibn Warraq’ın kitabına önsöz, *a.g.e.* s. 16.

suçlandığı bir *entelektüel terörizm iklimi* (vurgu bize ait) yarattılar. Sözde uzmanlar, toplumu İslami tehdidin bir mit olduğuna inandırarak, insanları uyuttular. O zaman, direnelim! Başlarımızı Arap kumuna gömmeyi bırakalım!”¹²⁸

İlim adamlarının medyatik alanda ve kamusal alanda konumlanmaları açısından gerçek bir dönüşüm ile karşı karşıyayız. Bir zamanlar Fransız İslam bilimcileri ve siyaset bilimcileri, bu çevrelerce, Arap-Müslüman dünyası ve Fransa’daki İslam¹²⁹ hakkında duygusal bir söylemin meşrulaşmasına katkıda bulunmakla eleştirilirdi. Artık bu araştırmacı ve akademisyenlerin, İslami örgütlerle işbirliği içinde olmalarından da şüphe duyulur oldu. Bu aşırı sağcı jeopolitika uzmanlarının savundukları İslamofobik tezlerin sıradanlaşması, İslam üzerinde, bazen kaçınılması zor bir normatif çerçevenin oluşmasına sebep oldu. Bu noktada da İslam ve İslamcılık konusunda orantısız ve denetimsiz bir görüş açıklama hali oluştu: 11 Eylül olayları, İslam hakkında derinlikli görüşün marjinalleşmesine ve bayağı düşüncelerin ortalığı kaplamasına katkıda bulundu. Bu bayağı düşünceler, ilmi ihtisas alanları bazen İslami konularla uzaktan yakından alakası olmayan bir yeni uzman grubu tarafından savunuluyor.

Jeopolitika Uzmanlarının “Kendini Beğenmiş İslam Bilimciler”den Aldığı Medyatik Öç...

Müslümanların durumu hakkında sağlıklı düşüncenin marjinalleşmesi, kendilerini İslam dininin, köktendinciliğin ve uluslararası terörizmin uzmanı olarak sunan güvenlikçilerin ve jeopolitikaçıların yükselişini netice verdi. Aralarında en şanslı olanları, askeri ve güvenlik kaynaklarına imtiyazlı bir girişe sahip bulunuyordu;

¹²⁸ Ibn Warraq, “Une idéologie totalitaire”, *Marianne*, Forum sütunu, 24-30 Eylül 2001, no 231.

¹²⁹ Saddek RABAH, M *a.g.e.*; Jean-Robert HENRY, Franck FREGOSI, *a.g.e.*, s. 86-87.

ve bu durum, uzmanlıklarına “kusursuz bir gizlilik” havası katmaktaydı. Bu yeni korku uzmanları, içte ve dışta olup bitenler hakkında fazla bir fikre sahip olmadıklarından, basında çıkan bütün bayağı klişeleri ve önyargıları tekrarlamakla yetindiler. Bu yeni İslam ve İslami terörizm uzmanları arasında denemeler kaleme alan ve *Cahiers d'Orient*'in¹³⁰ başyazarı olan Antoine Sfeir'i, Arap Ülkeleri Gözlemevi Müdürü Antoine Basbous'yu ve aslında Del Valle'den ve L'Age d'Homme'un diğer yazarlarının analizlerinden daha detaylı değerlendirmelerde bulunan ama yine de popüler banliyöleri¹³¹ İslami terörizme yataklık etmekle suçlayan ve İslami kültüre sahip genç Fransızlar ve bazı Müslüman dernekler (UOIF, FNM, Tebliğ...) konusunda bir takım basmakalıp düşünceler taşıyan jeopolitika uzmanı Frédéric Encel'i sayabiliriz. F. Encel'in çizdiği yol, akademik araştırma ve medyatik uzmanlık arasındaki muğlak alanı göstermesi açısından oldukça aydınlatıcıdır. Paris-VIII Üniversitesi'nde¹³² jeopolitika doktoru olan F. Encel, aşırı sağcı ya da bağımsızlık taraftarı olan sağ görüşten gelmiyor; ancak ustası Yves Lacoste'un bıraktığı izi takiben solun Cumhuriyetçi-ulusalcı akımına bağlı... Yves Lacoste birkaç yıldır, Arap dünyasında siyasi İslam'ın olumsuz yönlerini ve bunların Fransız toplumuna yayılma risklerini anlatıp duruyor. Aslına bakılırsa, Lacoste'un ve *Hérodote* adlı jeopolitika dergisinde yazan bazı amatörlerin izlediği entelektüel yol, eski üçüncü dünyacıların ve hümanistlerin, konu İslam ve köktencilik olunca takındıkları tavrı (tüm nüansları göz ardı ederek, bazen tiyatro oynuyormuş

¹³⁰ *Les Fillières islamistes en France et en Europe, La nébuleuse*, Plon, Paris, 1997 ve *Dictionnaire mondiale de l'islamisme*, Plon, Paris, 2003 adlı eserlerin de yazarı.

¹³¹ Frédéric Encel, *Géopolitique de l'apocalypse. La démocratie à l'épreuve de l'islamisme*, Flammarion, Paris, 2002.

¹³² F. Encel aynı zamanda, *Géopolitique de Jérusalem* Flammarion, Paris, 2000, *Le Moyen-Orient entre paix et guerre. Une géopolitique de Golan*, Flammarion, Paris, 2001, *Art de la guerre par l'exemple* adlı eserlerin de yazarıdır.

hissi veren bir tavır bu) anlamak açısından son derece aydınlatıcı. Daha 1996 yılında Lacoste, Fransız jeopolitiğinin babası olarak, İslamcılarının bütün ulusu istikrarsızlaştırmak için üs olarak kullanılacakları “Müslüman gettoların” Fransız banliyölerinde kurulmakta olduğunu iddia ediyordu:

“Yine de bazı İslamcı militanlar, orada bulunan birçok Müslüman’ı, İslam ülküsü etrafında birleştirmeye ve örgütlemeye çalışarak ama aynı zamanda davalarına yeni insanlar da kazanarak ve dinin gerektirdiği şekilde yaşanması için isyanları kışkırtarak, bazı banliyö semtlerini İslamlaştırmaya çalışıyorlar. Bu strateji, aynı dinin altında homojen kılınan, kısacası eskinin Yahudi gettolarından hemen hemen tek farkı Müslüman semtler olmaları olan çeşitli gettoların oluşturulmasına kadar varabilir. [...] Böyle bir süreçte, anlık ve kendiliğinden gelişen büyük ayaklanmalar Müslümanların çoğunluk ve lider olmaya başladığı semtlerde patlayabilir. Bu hareketler, büyük yerleşim birimlerinin banliyöleri gibi nispeten küçük yerlerde, ama bazen de Marseille örneğinde olduğu gibi şehir merkezlerinde on binlerce insanı etraflarına toplayabilir.”¹³³

F. Encel bugün hala yarı bilimsel analizden yarı güvenlik uzmanlığından müteşekkil bu aynı “jeopolitik iddia”nın reklamını yapmaya ve Fransız banliyölerinin hayali takdimini sunmaya devam ediyor:

“Coğrafi konumlanması ve sosyolojik bileşimiyle Fransa, kendini İslamcılıkla savaşanların ön sırasında buldu. Çoğu Arap kökenli olan milyonlarca Müslüman vatandaş, yerel bir propagandanın ya da daha aktif ve dış destekli bir propagandanın hedef tahtasında bulunuyorlar. Onlarca Fransız Müslüman’ın bu son yıllarda El-Kaide’ye katıldıkları

¹³³ Yves LACOSTE, “Périls géopolitique en France”, *Héredote*, 1996, ilk üç ay, s. 14-16.

ve hatta bazılarının örgütün Afganistan'daki koluna dâhil oldukları gerçeği apaçık ortada duruyor.”¹³⁴

Daha genel bir bakış açısıyla, klasik coğrafyadan gelen bu yeni “akademik disiplininin”, yani “jeopolitiğin”¹³⁵ ideolojik dayanakları üzerinde bir sorgulama yapabiliriz. Zaten Yves Lacoste aynı zamanda, en büyük Fransız coğrafyacılarından da biriydi. Oysa Lacoste bilimsel tercihini, terörizm, siyasi şiddet, dini aşırıcılık, ırklar arası çatışma ve çevresel milliyetçilikler gibi büyük çağdaş sorunları ele almaktan yana yaptı.¹³⁶ Jeopolitiğin sosyal bilimler alanında temel sorunu, yazarların korku ve endişesinin sadece bir çalışma konusu mu olduğu (ünlü “jeopolitik temsiller”) yoksa onların sosyal olayları açıklama yöntemini mi oluşturduğu sorusuna net bir cevap verememesidir. Bu noktada uzmanın düş gücü, bazen bilimsel açıklama ile birbirine karışır.

Çalışma konularının özelliği (nüfus, göç, Kuzey-Güney dengesi, asimilasyon süreci vs.) ve çoğunlukla yerine getirilmesinde vazife üstlendikleri devletin talepleri (kamu uzmanlıkları, devlet kurumlarının ya da özel kuruluşların hesabına rapor yazma...) sebebiyle jeopolitika uzmanları, Batılı toplumumuzda oluşan ve onları genelde göç ve özelde de Müslüman kültürüne sahip nüfus hakkında şüpheli değerlendirmelerde bulunmaya sevk eden akımların etkisi altında kalıyorlar. Araştırmalarının konusu güvenlik takıntısı etrafında dönüyor. Popüler duygulara ters düşmeden, onları yönlendirmeye ya da yapılandırmaya katkıda bulunuyorlar.

¹³⁴ F.Encel, *a.g.e.* s. 157.

¹³⁵ Resmen tam anlamıyla bir disiplin olarak tanınmıyor. Jeopolitikçiler, hem siyaset bilimciler hem de coğrafyacılar tarafından reddedildiklerinden, üniversitelerde iş bulma konusunda birçok sorun yaşıyorlar.

¹³⁶ Bkz. *Héredote* no:77. “Maitreser ou accepter les islamistes”, 1995, no:80, “Prils géopolitique en France”, no:106, “Religions et géopolitique”, 2002, vs.

Diğer Korkuyu Saklayabilecek Bir Korku: Amerikan Karşıtlığı ve Fransızlar Özelinde “Huntingtoncılık”

Akademisyenlik ile resmi ya da yarı-resmi uzmanlığın birlikteliğini anlamak için, güvenlik uzmanı çevreler ile üniversite çevreleri arasındaki akışkanlığa göz atmamız gerekir.¹³⁷ Edward Said’in bahsettiği gibi bu akışkanlık 19. yüzyılın “oryantalizm”inde de bulunuyordu. Orada da bilim, daima yayılcı projenin hizmetindeydi: “Sonuç olarak, oryantalizmden bahsetmek, özünde ama özel olarak değil, bir İngiliz ve Fransız medeniyet girişiminden söz etmektir [...]”¹³⁸ Bu sadece kurumsal bir düzenden kaynaklanmaz, aynı zamanda yazarların kişisel yol haritalarıyla da ilgilidir. Bir yanda her şeye rağmen sadece akademik bilgi peşinde koşan daha az vesveseli uzmanlar, diğer yanda çalışma konusunu işlerken bilimsel kesinliği bütünüyle bir yana koyarak, gittikçe daha basit bir uzmanlığa yönelen araştırmacılar ve akademisyenler var. Bu yazarlar arasındaki buluşma noktası (araştırmacı/uzman) bir tür Fransızlara özgü Huntingtoncılık¹³⁹ olarak adlandırabileceğimiz “ulusun düşüşü”nü işleyen medyatik teorilerdir. Bu teorilerde İslam, sadece bir din değil ama öncelikle bir medeniyettir ve öğretileri ile ulusal bir sorun teşkil eder:

“Oldukça tartışmalı olan ve Samuel Huntington tarafından dile getirilen ‘medeniyetler çatışması’ fikri sonuçta çok da temelsiz ya da aşırı değildi. Aslında Amerikan stratejisinin tek hatası ‘siyaseten doğruluk’tan nasibini almamış oluşuydu. Kimlik ve ulusun savunmasında Anglosakson kozmopolitizminin zaferini kesin olarak ilan etmediği için onu suçladık [...] Bu, bütün mütakabiliyet çeşitlerinden yoksun dini özgürlük şekli, Huntington’un hatalı olduğunu hiçbir şekilde kanıtlamıyordu. Stratejik

¹³⁷ Laurent MUCCHIELLI, *a.g.e.*

¹³⁸ E. Said, *a.g.e.* s. 16.

¹³⁹ S. Huntington, *a.g.e.*

bakış açısıyla bu, artık kendi değerlerine inanmayan ve Müslüman Afrika'dan kontrolsüz bir göçün sonucu düşman ve işgalci bir medeniyetin kendi topraklarında kök salmasına göz yuman Avrupa'nın ideolojik ve ruhsal geri çekilişinin ifadesiydi.”¹⁴⁰

İslam konusundaki bu yeni uzmanların ortaya çıkışı, Fransız geleneklerine karşıt olan çok kültürlülük kavramının zararlarının somutlaştırılması çabasıyla da irtibatlı. Bu çabanın en sevdiği örnek ise, aynı zamanda ulusal bütünlüğümüz için en tehditkâr şey olan İslami aktivizm. Bu bazen, aşırı sağın yabancı düşmanı fantezilerinde ortaya çıkıyor. Bazen ise, geleneksel Müslüman karşıtı önyargılardan farklı, yeni bir İslamofobinin izlerini taşıyor.

Bu “Fransız Huntingtoncılığının” entelektüel kökenlerini iyi anlamak için, onların ideolojik güzergâhlarına geri dönelim. Burada İslamofobi, aralarında çok kültürlü bir toplumun mükemmel sembolü olan Amerika'ya karşı duyulan bilinçdışı nefretin de olduğu başka fobileri de içinde barındırır. Onların değerlendirmelerinden genel olarak çıkardığımız şey, Yahudi-Hıristiyan Batı ile Arap-Müslüman Doğu arasındaki Huntingtoncu çatışmanın varlığıdır. İsrail devleti ise elbette ilk “medeniyet bloğu”nun içinde kabul edilir.¹⁴¹

“Üçüncü totaliterliğin gizli sebebi olan medeniyetler ve dinler savaşı, Huntington istedi diye ortaya çıkmadı ya da bunu hiçbir şekilde arzu etmeyen Batı tarafından ilan edilmedi. Bu savaşı, bütün Müslüman dünyasını kucaklamak için Filistin'deki, Irak'taki ve Çeçenistan'daki dramdan yararlanmak isteyen İslamcılar başlattı. Aşağılayan sömürgecilerden öğ almak ve “Yahudi-Haçlı” Batı'yı fethetmek

¹⁴⁰ A. DEL VALLE, *L'Islamisme...*, a.g.e. .s. 20-21.

¹⁴¹ “Arap-Müslüman bölgeyi” nitelemek için, Del Valle “İslami blok” tanımını kullanıyor.

isteyen Arap-İslam dünyasının halkları arasında, İslamcı söylemler maalesef güçlü bir yankı buldu [...]”¹⁴²

Bununla birlikte Del Valle, “yeni Yahudi düşmanlığı” tezini de, İslamofobi tezini zihinlere daha iyi yerleştirebilmek için kendine mal etti:

“Zira Fransa’da görülen, “İsrail Araplarıdır, Yahudiler Aptaldır”, “Siyonistlere ölüm”, “Yaşasın Gestapo, yaşasın Auschwitz, Yahudilere ölüm” tarzı nefret çağrıları hoş-görü eşliğini aştı. Bunlar, sonraki canice tertiplere geçişten bir önceki devreydi ki bugün birçok Yahudi “kippa”larıyla dışarı çıkmaktan korkuyor, fiziksel varlıkları konusunda endişe duyuyor ve hatta o ülkeyi de vuran şiddete rağmen İsrail’e göç etmeyi düşünüyor.”¹⁴³

Gerçekte, bu Atlantik yandaşlığı ve İsrail’i kayıtsız şartsız savunma hali, 11 Eylül’ün duygusal dalgasıyla oynayan bir çeşit güncel fırsatçılık olarak ortaya çıktı. Del Valle ve L’Age d’Homme’daki yandaşlarının düşüncesi, özünde derin bir Amerika korkusu ve İsrail karşıtlığı taşıyordu.¹⁴⁴ O çevrelerde Yahudi devleti Amerika’nın bir ileri karakolu gibi algılanıyordu. İlk yazılarında jeopolitika uzmanı, Avrupa’ya karşı İslam-Amerika komplosu teorisini takıntılı bir şekilde tekrarlayıp durmuştu. Amerika’nın “medeniyetsizliği”¹⁴⁵ ile Muhammed’in medeniyeti, “Avrupa halklarının ruhunu”, özellikle de önemli bir Müslüman topluluğunun varlığıyla daha da hassaslaşan Fransa’yı ortadan kaldırmak için ittifak halindeydi:

¹⁴² A. DEL VALLE, *Les Totalitarisme... a.g.e.* s. 25.

¹⁴³ *A.g.e.* s. 107.

¹⁴⁴ Bu, İsrail devletine karşı her zaman olumlu bir bakışa sahip olan F. Encel için geçerli değil.

¹⁴⁵ Aşırı sağdan ya da egemenlikçi sağdan gelen bu uzmanlar için ABD bir medeniyet olarak değil, ancak Avrupa’nın son geri çekilmeleriyle oluşmuş yozlaşmış bir “alt-kültür” olarak değerlendiriliyor.

“Eğer, Batı’da gerçekten bir “ırkçı” tehlike varsa bile, eski Avrupa halklarının meşru kimliksel tepkileri buna dâhil edilemez. Onlar ki, hem Avrupa karşısında aynı intikam arzusuyla birleşen, hem de birbirlerine rakip olan iki emperyalizm tarafından, tehdit ediliyorlar. Bunlardan biri planlı bir kültürel soykırımın yaratıcısı olan Washington ve Hollywood (Mc World medeniyeti). Diğeri ise Mekke kökenli ve Avrupa’yı dini-ideolojik ve demografik anlamda ele geçirmeyi hedeflemiş yeni İslami cihat.”¹⁴⁶

Hatta Del Valle ve yandaşları bir ara, okurlarını, Amerikalıların, Stalin ve Hitler’in suçlarından aşağı kalmayacak derecede bir “küresel soykırımın” failleri olacağına inandırmaya çabalandılar:

“Avrupalı siyasetçilerin ve onların danışmanlarının, savunma ve strateji ile alakalı yeni tehdit türlerinin dağılık, ulus-üstü, psikolojik, ekonomik ve dahası iç kaynaklı olduğunun (zira MTV, M6, Fun Radyo, NRJ, McDonald’s ya da Hollywood gibi modern silahlar ulusları yok etmek için Stalin ve Hitler’den çok daha fazlasını yapıyor) farkına varmaları lazım...”¹⁴⁷

Bu mantığa göre, McDonald’s’ı ve Amerikan sinemasını, gaz odaları ve Sovyetler’in gulaglarıyla kıyaslamakta bir sakınca yok. Bu yeni korku jeopolitiğinin devamında, bizi Müslüman gerçeği hakkında bir uyarı karşılıyor. İslam “sıradan bir din” gibi ele alınmıyor. İnananlarının topraklarımıza sızdığı, Avrupa medeniyetini ve Fransızlığı yok etmeyi amaçlayan savaşçı bir uygarlık olarak tanıtılıyor:

“Tekrarlamak gerekiyor: İslam, doğuşu, yapısı, özü bakımından köktendincidir ve bu köktendincilik, büyük

¹⁴⁶ A. DEL VALLE, *L İslamisme... a.g.e.* s.17-18.

¹⁴⁷ *A.g.e.*, s. 281.

oranda bu dinin peygamberine, doğduğu tarihsel gerçekliğe, “yazılı kaynaklarının” inkâr edilemez özgünlüğüne ve onların oluşturduğu mantığa dayanır.”¹⁴⁸

Burada Müslümanların tamamı, Peygamberin ortaya çıkışından beri, sözde bütün dünyada taşıyıcısı ve yayıcısı oldukları bir kötücül öze indirgeniyor. Bu noktada artık, 19. yüzyıl sonundaki ırkçı teorilerden çok da uzak değiliz. Bu ikisinin “metotlarının farklılığı, İslam hakkında ulaştıkları ortak kanaatin, yani İslam’ın aşağı olduğu kanaatinin yanında önemsiz kalır.”¹⁴⁹

11 Eylül saldırılarından sonra, A. Del Valle “medeniyetler bloğu” savının indirgemeci fikirlerini kendine mal ederek ama aynı zamanda yeni terörist bağlamı da buna uygulayarak, Fransız jeopolitik uzmanlarının en ünlüsü haline geldi. Yazar, sanki değerlendirmelerine belirli bir nüans getirmek istiyormuş gibi, “ılımlı Müslüman” ve “radikal Müslüman” arasındaki farkı kurguladı. Sonrasında keskin bir dil oyunuyla, “İslam” terimini düzenli bir şekilde “İslamcılık” ile değiştirdi. Elbette bu anlamsal yer değiştirme, Fransa’nın bütün Müslümanlarının aynı zamanda potansiyel olarak “İslami terörist” olduğu tezini doğrulamaya hizmet ediyordu ve bu yüzden de son derece yanıltıcıydı. Özetle, Del Valle’in ve güvenlik alanındaki yandaşlarının İslamofobik önyargıları olduğu gibi kaldı; fakat bu sefer bu önyargılar, onlara göre İslam Peygamberinin orijinal projesinin mantıksal sonucu olan uluslararası İslami terörizme karşı mücadelenin içine yerleştirildiler:

“Çeşitli suretlerde karşımıza çıkan bu 21. yüzyılın nazizminin işaret fişeği altında, yeni bir evrensel İslamcılık kaynaklı yabancı düşmanlığı, artık Batı’daki “İslam

¹⁴⁸ R. MARCHAND, *a.g.e.* s. 16.

¹⁴⁹ E. SAİD, *a.g.e.* s.240.

banliyölerinde” güçlü bir şekilde yankılanıyor. İnanması güç ama, 11 Eylül sonrasında Belçika, Fransa, Birleşik Krallık ve hatta Amerika’daki birçok Müslüman semtte Bin Ladin için sevinç ve dayanışma gösterileri yapıldığı dahi görüldü. İslamcı nefretin vaizlerine, Batılı yöneticiler tarafından düşüncesizce armağan edilen banliyölerde, artık Yahudiler ve Hıristiyanlar güvenlik içinde yaşayamıyorlar.”¹⁵⁰

Benimsenecek çözümler konusunda farklı düşüncelerde olsalar da (dışlama, asimile etme, güvenliği sağlama) “Fransa’nın İslamlaşmasını” durdurmak için korkunun yeni uzmanları, Fransız çöküşünün siyasi ve ahlaki sorumlularının belirlenmesinin gerekliliği üzerinde duruyorlar. Siyasetçileri, basını ve 80 yaşını aşmış entelektüelleri, popülist ve anti-elit bir tavırla yaftaladıkları bir radikal sistem eleştirisi geliştiriyorlar. Sürdürdükleri demagojiye göre elitlerimiz, korkaklıklarından ya da çıkarları nedeniyle Müslümanlara medeniyet taşıma görevlerinden vazgeçtiler:

“Liberal demokrasilerin teknokrasi ya da medyatik anketler tarafından belirlenen siyasi sorumluları, artık maalesef “ortak iyiliğe” hizmet etmeyi bilmiyorlar ve uluslarının yüksek çıkarlarını savunmuyorlar. Kendilerine Cumhuriyetçi diyorlar, ancak Latinlerin ya da Bodin’in *res publicası* anlamında “kamuya ait olan” kavramı, onlara uzak. Tekrar seçilmeye çalışmaktan ve kitle iletişiminin bütün gücünü bu gaye için kullanmaktan başka bir şey bilmiyorlar. Bu da onları kamuoyuna hoş görünmeye alıştıyor. Basının güçlü olduğu liberal toplumlarımız, açıkladığımız yeni psikolojik ve kültürel yıkım şekilleri karşısında son derece savunmasızlar. Önümüzdeki asırda yaşanan ve güçsüzleşen toplumlarımızın karşılaşacağı meydan okumalarla ve

¹⁵⁰ A. DEL VALLE, *Les Totalitarisme... a.g.e.* s. 105.

ciddi tehlikelerle başa çıkma hususunda mevcut siyasi yöneticilere kesinlikle güvenmemek gerekiyor.”¹⁵¹

Bu güvenlik uzmanlarının René Marchand gibi en radikalleri, Cumhuriyetçi elitlere karşı açtıkları savaşı, örtülü bir Yahudi düşmanlığına kadar vardiirabiliyorlar:

“Patlayan bir Fransa’da, kaçınılmaz askeri çatışmanın ilk kurbanlarının Yahudiler olacağını anlamayan ve Cumhuriyetin karşısındaki bütün cemaatleşmeleri destekleyen Fransa’nın Yahudileri nasıl olur da düşünülmez?”¹⁵²

“Her şey (ulus, ulusun temel değerleri...) tehlikede” terisi, popülist bir mecraya doğru kayıyor. Bu süreçte elitler, sözde tehlikenin hem belirtisi hem de hızlandırıcı faktörü olarak gösterilen banliyölerin İslamlaşması karşısında takındıkları umursamaz tavır nedeniyle, Fransa’nın çöküşünden sorumlu tutuluyorlar.

Kısacası, bu yeni güvenlik merkezli İslamofobinin asıl mevzusu, Fransa’yı kurban olarak sunmaktır. Korku jeopolitikacıları ve “ulusalci” araştırmacılar, İslam hakkındaki söylemi değiştirmeyi hedefliyorlar. Uzunca bir süre Müslümanlar hakkında vicdanlarda rahatsızlık oluşturan ve onların sefaleti gibi konular üzerinden işleyen algıyı, onları Fransız karşıtı ırkçılar olarak resmetmek suretiyle kırmaya çalışıyorlar. Fransa, eğer İslamofobik olacaksa, bu Müslümanların bugün kurbanı oldukları davranışları ve tavırları aynen benimseyip uygulamaya başladıkları zaman olacak. Zira o zaman “kurban” olarak algılananlar, çoğunluğun bakış açısıyla damgalanan Müslümanlar değil, dört-nala gelen İslamlaşmayla ve küreselleşmenin her şekliyle ulusal kimlikleri saldırı altındaymış gibi resmedilen Fransızlar olacak.

¹⁵¹ A. DEL VALLE, *L İslamisme...a.g.e.* s. 29.

¹⁵² R. MARCHAND, *a.g.e.* s. 118.

Yeni güvenlik uzmanlarının söylemi, yabancı düşmanı ve aşırı sağcı siyasi çevrelerde (FN, MNR...) ya da bazı sağ egemenlikçi siyasi hareketlerde (Fransa için Phillippe de Villiers Hareketi, CNI, vs...) etkisini hissettirdi. Bunların tek stratejileri, diğer sosyal ve etnik ayrımcılık şekillerinden çok daha fazla ciddiye alınması gereken bir Fransa karşıtı ırkçılığın varlığını ıspatlamaktı. Zira onlar için öncelikle tehdit altındaki etnisite, Fransızlıktı.

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

Yeni Anti-Semitizm:
Suç Müslümanların mı?

Yeni Anti-Semitizm: Suç Müslümanların mı?

“Bir sinagoga saldırıldığında, bir camiye saldırılmış gibi oluyordu!”

Ali RAHNI,
Xavier Ternisien’de geçtiđi haliyle
Le Monde, 12 Nisan 2002.

Fransız topraklarında anti-semit hareketlerin önemli ölçüde artması ile son dönemde İslam korkusunun ortaya çıkışı arasında ne tür bir ilişki var? Edward Said’in¹⁵³ başka bir alanda yaptığı gibi, iki olgu arasında aynı sembolik bütünlükten yola çıkarak bir benzerlik kurmak mümkün mü? Batı’nın hayal gücündeki Yahudi ya da Arap-Müslüman kalıplarını bir *indirgenemez teolojik iz*¹⁵⁴ olarak değerlendirmek oldukça çekici olmalı. Yoksa bu teze, hiç beklenmeyecek bir isim olan Samuel Huntington tarafından yeniden can verilmezdi: “Batı Avrupa’da Arap düşmanlığı büyük oranda Yahudi düşmanlığıyla yer değiştirdi.”¹⁵⁵ Özgürleřtirmeyi hedefleyen Hıristiyan evrenselciliği, dünyaya açılma hareketi çerçevesinde yapılacaktı. Bu özgürleştirme retorisi ise, Yahudilerin ve Arap-Müslümanların “öteki” olarak konumlandırılmalarını bir bakıma haklı çıkaracaktı.

Mevcut İslam korkusunun geleneksel anti-semitizmle git-tikçe daha çok ilişkileniş gibi görünmesi, bizi anti-semitizmin

¹⁵³ Edward SAID, *a.g.e.*

¹⁵⁴ Etienne BALIBAR, “Transformations de l’antisémitisme”, *Libération*, 9 Haziran 2002.

¹⁵⁵ Samuel HUNTINGTON, *a.g.e* s. 293.

klasik manasından giderek uzaklaştırıyor. Aslında, bazı ırkçılık karşıtı derneklerin sorumlularının söylediği gibi, Fransa'nın Müslümanlarının da Yahudilerle aynı Sami bütünlüğüne ait oldukları için “anti-semit” nefretin kurbanları oldukları kabulü, baskın Avrupa kültürü tarafından aşağılandığı varsayılan bu iki “kimliği” uzlaştırmaya çalışan daha barışçıl bir maksada (Yahudi-Müslüman ya da Yahudi-Arap diyalogu ütopyasına) hizmet edebilirdi. Yahudi-Hıristiyan medeniyeti tezini savunanlar, dini ve kültürel iki azınlığın “kurban olma” konusundaki yakınlığına karşı çıkıyorlar. Bugün anti-semitizmin hem “Yahudi korkusu”nu hem de “İslam korkusu”nu içerecek şekilde geniş bir yorumunun kabulü de maalesef, eşit derecede ütöpik görünüyor. Hâlbuki böylesi bir kabul bize, içinde nüansları da barındıran bir normatif çerçeve sağlayabilirdi. Ne yazık ki, ulusal düşünürlerimizin bazıları, bu iki olgu arasında herhangi bir yakınlık ihtimalini dahi reddediyorlar.

“Yeni bir Yahudi korkusu” ya da “yeni bir anti-semitizm” dalgası ile toplumun büyük kesimlerinin İslamlaşması arasında dramatik bir neden sonuç ilişkisi kuran kitapların sayısı oldukça arttı.¹⁵⁶ Pierre André Taguieff'e, Raphael Draï'ye ve Shumel Trigano'ya göre, Fransa'nın ve bütün dünyanın “Müslüman Arapları”¹⁵⁷, kendi toplumsal, siyasi ve ekonomik hoşnutsuzlukları dolayısıyla, Yahudi nefretini bir kurtuluş yolu olarak ifade ediyorlar. İddiaları o ki, bugünün anti-semitizmi “eski Fransa”nın anti-semitizmine benzemiyor: Aktörleri ve propagandistleri artık ulusal aşırı sağın geleneksel banliyölerinde de-

¹⁵⁶ Pierre-André TAGUIEFF, *a.g.e.* Raphael DRAI, *Sous le signe de Sion. L'antisémitisme nouveau est arrivé*, Michalon, Paris, 2001. BKz. Aynı zamanda Shmuel TRIGANO, *La Démission de la République. Juifs et Musulmans en France*, PUF, Paris, 2003.

¹⁵⁷ Bu, adı geçen yazarlar tarafından Kuzey Afrika'dan, Afrika'dan ve Türkiye'den gelen göçü tanımlamak için sıklıkla kullanılan bir niteleme ve aynı zamanda ikili bir ötekiliğe de işaret ediyor: coğrafi (Müslüman-Arap dünyası) ve dini (İslam).

ğil, büyük şehirlerin banliyölerinde mukim Kuzey Afrika ya da Afrika kökenli suçluların arasında ve radikal Müslüman derneklerin içinde faaliyet gösteriyorlar:

Anti-semit saldırıların Arap-Müslüman çevrelerin bir gerçeği olduğu açık. Bunu tanıklıklar ve araştırmalar da bize gösteriyor zaten.¹⁵⁸

Onlara göre bu yeni “anti-semitizm”, İsrail-Filistin çatışmasının Fransız topraklarındaki yansımalarından (Banliyölerin İntifadası) besleniyor. Bu durum, İsrail ve Yahudiler karşısında Müslümanların dini kaynaklı olmayan nefretini canlandırma-ya katkıda bulunuyor. Bu yeni anti-semitizm, dört boyutlu bir zaman-mekân bütünlüğüne sahip: 1. Yüzyıllardan beri süregelen Yahudi karşıtı Müslüman hafızası 2. Siyonizm karşıtlığı yoluyla meşrulaştırılan Arap-Müslüman anti-semitizmi 3. Fransa’da Filistin terörizminin dönüşümü 4. Güçlü ve etkili bir grup olarak algılanan yerel Yahudi topluluğuyla olan sembolik rekabet. Bir taraftan bugün ve geçmiş arasındaki, diğer taraftan da dış ve iç arasındaki bu bağ, Arap-Müslüman dayanışması ve Filistin isyanının taklidiyle (Fransız camilerinin intifadası) “cumhuriyetin kayıp toprakları”na¹⁵⁹ öldürücü eğilimler ithal eden “banliyö gençlerinin” farklı tutum ve davranışlarını da açıklıyor. Onlara göre bu Fransız-Müslüman “yeni Yahudi fobisi”, eskiye özlem duyan aşırı solculardan, üçüncü dünyacı Hıristiyan çevrelere, Filistin davası konusunda hoşgörülü siyasi elitten ve basından, özellikle Fransa İslami Dernekler Birliği (UOIF) gibi İslami derneklere kadar pek çok kesimi de içine alan bir “Siyonizm ve Amerika karşıtı” koalisyon tarafından destekleniyor.

¹⁵⁸ S. TRIGANO *a.g.e.* s. 5.

¹⁵⁹ Emmanuel BRENNER (ed), *Les Territoires perdus de la République*, Mille et Une Nuits, Paris, 2002.

Entelektüel Cüretin Arkasındaki, Muhafazakar Toplumsal Düzen Vizyonu

Anti-semitizmin güya hem uyandırıcı (basının etkisi altında kalan vatandaşların gözlerini açma) hem de isyankâr (“siyaseten doğru”culuktan sıyrılma) olan bu yorumlanış tarzı, gerçekte Fransız toplumunun oldukça muhafazakâr olan bakış açısıyla ve güncel kanaatleriyle uyum içinde. Bu yorum tarzı, dört temele indirgenebilecek yeni bir ahlaki düzenin sözcülüğünü yapıyor.

Öncelikle elitist ve entelektüel olmayan bir ton tutturuyor. Bu görüşü savunanlara göre, “Cumhuriyetçi modelin krizi” denen şey aslen, Fransız siyasi elitlerinin ve onların bilimsel ve kültürel sahadaki müttefiklerinin¹⁶⁰ seçilme kaygılarının ve dar ticari hesaplarının bir sonucudur. Bu elit karşıtlığı, İsrail-Filistin çatışmasındaki yanlış duruşları nedeniyle anti-semitizmin ortaya çıkışını kolaylaştırdığı iddia edilen medyanın “dördüncü gücüne” olan naif inançtan da tam olarak ayrı tutulamaz. “Lobi” tezinden faydalanarak, siyaset bilimci Raphael Drai¹⁶¹ ve filozof Shumel Trigano¹⁶², “siyasi-medyatik sınıfın” bozulmuş davranışlarını şöyle betimliyorlar:

Bu süreçte Orta Doğu ile ilgili yanlış bilgilendirme devasa boyutlara ulaştı. Fransa özelinde Arap-Müslüman faktörünün siyasi-medyatik sınıfın gözünde belirleyici bir unsur haline gelmesi noktasında, bu yanlış bilgilendirmeye bizim de doğrudan bir katkımız olmadı mı? Elbette, önemli istisnalar var ama onlar daima azınlıktalar. Medyanın bin bir türlü ideolojik ve retorik ayak oyunları ile olayları yanlış açıklayan yayınları, hatta gerçekler

¹⁶⁰ P. -A. Taguieff, Müslüman ve/veya İslamcı derneklerin karşısında hoşgörülü olan sosyal bilimcilerden bahsediyor.

¹⁶¹ R. DRAÏ Fransa'nın medyatik sopasından bahsediyor *a.g.e.* s. 69.

¹⁶² S. TRIGANO, “deformasyon gücü”ne başvuruyor *a.g.e.* s. 45.

bu genel kabule uygun düşmediğinde, yorumu değil gerçekleri “düzeltme” çabası [...]¹⁶³

İkinci olarak bu yorum, tekrarlayan bir felaket korkusuna dayanıyor. Buna göre, “genç Arap Müslümanlara” karşı Fransız solunda var olan körlük ve solun onlara karşı beslediği iyi niyet, Yahudi düşmanlığının ortaya çıkmasında büyük pay sahibi. Onlara göre, bazen Fransızlara özgü “bir pozitif ayrımcılık” olarak algılanan siyaset (Mitterrandlı yıllar), genç Müslümanlarda güçlülük ve cezasız kalma hissinin doğmasına katkıda bulunmuştur.

Ve sonrasında, müminleri ümmet tasavvurundan, yani küresel ve sonsuz bir Müslüman topluluğu fikrinden bir türlü tam olarak kurtulamadıkları için vatandaşlığa ve laikliğe kapalı oldukları benzeri, İslam ile alakalı bütün klişeler yeniden ısıtılıyor.

Ancak daha da vahim olanı, kamusal alanda bir cemaatleşmeyi açığa çıkaran bu “yeni Yahudi fobisi” ya da “yeni anti-semitizm” yorumunun sağladığı sosyo-politik kazanç ve kayıpların, sert cemaatçilik algısını meşrulaştırma noktasına varıyor olması. Aslında, Arap-Müslümanlarda sözde “cemaat içgüdüleri”nin karması olgusu, tek boyutlu bir okuma üzerinden analiz ediliyor ki bu, Philippe Corcouf’un, P. – A. Taguieff’in temel tezi ile alakalı ortaya koyduğu gibi sosyolojik gerçeklere ters düşüyor: “Taguieff, Fransa’da İslami kaynaklı Yahudi korkusu ile artan anti-semitizm arasında bir bağ olduğunu söylediğinde, ampirik delillere çok da fazla yaslanmıyordu [...] Asimilasyon mantığına sahip, ırksal özcülüğün bu dikkatli analisti (Kuzey Afrika kökenli gençler gibi küreselleşme karşıtı militanlar karşısında) bir kategorinin bütün üyelerini tek bir olumsuz öze indirgeyerek asıl kendisi özcü oluyordu.”¹⁶⁴

¹⁶³ S. TRIGANO, *a.g.e* s.46.

¹⁶⁴ Philippe CORCUFF *Charlie Hebdo*. 27 Şubat 2002.

Şu an toplumda Huntingtoncı bir anlayış içindeyiz. Bu anlayış, “medeniyetler çatışması” teorisinin Fransız sürümüyle, yani ülkedeki farklı topluluklar arasında var olan bir kavga haberiyle beraber halka mal oldu. Bununla birlikte, Fransız toplumu hakkındaki bu kasvetli okuma, belirli bir grubun ortak ürünü de değil. “Yahudi topluluğu”, bütünüyle CRIF’nin (Fransa Yahudi Kurumları Temsilciler Konseyi) başkanı Roger Cukierman’ın ya da P. - A Taguieff, Raphale Draï, Shmuel Trigano ya da Michele Tribalat gibi sosyal bilimcilerin neo-muhafazakâr görüşlerini paylaşmıyor. Aksine, bireysel ya da toplu tavır alışlar, bugün anti-semitizmden ne anlaşılması gerektiği hakkında farklı düşüncelerin var olduğunu ortaya koyuyor.¹⁶⁵ Bu farklılığın bilinmesi, bizim analizimiz açısından da hayati önemi haiz. Bu anlamda, Fransa’da anti-semitizmin tekrar ortaya çıkışı hakkında kaleme alınan ama aslında gizli İslamofobiyi körükleyen bazı makaleleri, belirli bir “topluluğa ait ortak tavır” olarak değerlendirmemek gerekir.

Bir Komplo Düşü: Dünyanın ve Fransız Banliyölerinin İslamlaşması

Yahudi ve İslam karşıtlığı teolojik bütünlüğünü kuran temel unsurlardan biri, E. Balibar’ın da belirttiği gibi, küresel bir komplo senaryosuna inanmış yazarların kafalarında yarattıkları dünyadır. “İki durumda da elimizde elbette bazı ‘gerçek olaylar’ var: ‘ABD’deki Siyonist lobinin etkisi, El-Kaide’nin ya da bu isim altında neyi tasavvur ediyorsak onun girişimleri... Ancak, komplo düşü bu unsurları aşılıyor ve onu görünmeyen ve korkunç bir

¹⁶⁵ Bkz. Özellikle Jean-Christophe ATTIAS, Esther BENBASSA, “Nous ne sommes pas des victimes”. *Le Monde*, 17 Şubat 2001; Eyal SIVAN, “La dangereuse confusion de juifs en France ”, *Le Monde*, 17 Aralık 2001; Nonna MAYER, “Le nouvel anti-sémitisme ressemble encorre furieusement a l’ancien!”, *Le Monde*, 4 Nisan 2002.

‘şeyin’ içinde boğuyor ki bu noktadan sonra Yahudi ve Arap halkları sadece araç ve ajan olarak kabul ediliyorlar [...]”¹⁶⁶

“Yeni Yahudi fobisi” tezini savunanlar ise, iki olgu arasındaki simetrisinin meşruiyetini kabul etmiyorlar. Onlar komplocu kurgunun unsurlardan birini (Arap-Müslümanları) tamamen dışlıyor, kalan tüm diğer unsurların (Yahudiler, Hıristiyanlar, agnostikler...) ise bu ilk unsurla karşılaştırılabilirliğine sistematik olarak kapıyı kapatıyorlar. Komplocu düş, böylece kendini “İslamcı komplonun” dışlayıcı bağlamında yeniden tanımlanırken buluyor, fanatik Müslümanlar, artık Yahudilerin de aralarında bulunduğu bütün Batı medeniyeti için bir tehdit oluşturur hale geliyor.

Mollalar, şeyhler, ulema ve İslamcı imamlar tarafından bıkmadan usanmadan yayılan bu bağınazlık ile ölümcül fanatizm karışımı, İslamcı teröristlere özgü bir stratejiyi güdüyor: Birleşmiş Müslüman dünyası ile Batı’nın, hatta dünyanın geri kalanının karşı karşıya geleceği bir üçüncü dünya savaşını tetiklemek.¹⁶⁷

Bu bakış açısından, anti-semitizm ve anti-siyonizm (R. Draï’ye¹⁶⁸ göre bunlar “yapışık ikizler”dir) öncelikle Batı karşıtlığının ifadesi oluyor. Yazarlara göre, bu da radikal Müslümanların, sömürgeci geçmiş yüzünden takıntılı bir şekilde “kendinden nefret eden” üçüncü dünyacı ve alter-küreselleşmeci militanlarla girdikleri suç ortaklığını açıklıyor.

İslami söylem, hâlâ ilerici olduğunu zanneden çevrelerdeki siyonizm karşıtlığının dile getiriliş biçimini belirliyor: Anti-siyonizm denen şeyin aslı Yahudileri yok etme arzusudur. Bu soykırımsal program aynı zamanda, artık

¹⁶⁶ E. BALIBAR, “Transformation...” *ag.e*

¹⁶⁷ P. -A. TAGUIEFF, *ag.e*. s. 157.

¹⁶⁸ R. DRAI, *ag.e*.

bir moda haline gelen küreselleşme karşıtlığını da içinde barındırıyor.¹⁶⁹

Bu, dünyanın İslamlaşması girişimi içinde, Fransa özel bir yere sahip zira bütün “anti”ler, bu topraklarda sıcak karşılanıyorlar ve Cumhuriyetçi entegrasyon modelinin krizi de kamusal alanda bir cemaatleşmeyi kolaylaştırıyor. Bu cemaatleşmenin temel aktörleri de elbette “genç Arap Müslüman”lar oluyor. Siyonizm karşıtlığının içine saklanmış Yahudi karşıtlığı, hem suç (Yahudi toplumuna karşı şiddet eylemleri) olarak hem de yasal protestolar (alter-küreselleşmecilerle kol kola Filistin’i destekleyen gösterilere katılma) vasıtasıyla su yüzüne çıkıyor. Özetle, “yeni Yahudi düşmanlığı” tezinin savunucuları, konunun ideolojik, kültürel ve dini taraflarına eğilmek yerine, konuyu Fransa’nın göz göre göre İslamlaşması senaryosuna bağlayıp, bu analizlerine aşırı sağın söylemlerindeki İslamofobik yönleri de ekleyiveriyorlar.¹⁷⁰ Mesela artık, ırkçı hareketlerin Yahudi kurbanların sesleri duyulmuyor, diğer yandan “genç Arap-Müslümanlar” her zaman oradalar, adeta sorunun özü “anti-semitizm” değil de ülkemizin üzerine bir kabus gibi çöken “İslami tehlikeymiş” gibi. Anti-semitizm, diğer konudan bahsetmek için bir bahaneye dönüşüyor. Konu bir anda İslam ve onun “sapkın” şekilleri (İslamcılık ve köktendincilik) oluveriyor. Konu nihayetinde, yukarıda bahsi geçen komplo teorilerine gelip dayanıyor. Yahudi kurbanlar, bu yazılarda görünür ve tanımlanabilir aktörler olarak yer almıyorlar. Bu yazılarda tanıklıklara başvurulması ve günlük hayatın anlatılması pek nadir karşılaşılan bir şey. Bu durum, gene de, bu yazıları

¹⁶⁹ *A.g.e..s.14.*

¹⁷⁰ CRIF’in başkanı Roger Cukierman’ın 2002 seçimlerinin birinci turunun ertesi günü yaptığı açıklama şöyle: “Le Pen’in başarısı, Müslümanlara sakin olmaları için bir mesajdı, zira o her zaman Müslüman göçüne karşı durdu.” *Ha’aretz*, 23 Nisan 2002.

kaleme alanları engellemiyor. Onlar, Arap-Müslümanların da “ırkçılığın kurbanı” olduğunu inkâr etmeye ve onların aslında ırkçılığın kaynağı olduğunu söylemeye devam ediyorlar. Buradaki temel maksat, meşru “kurban olma” statüsünü sürdürmek ve bunu kimseye kaptırmamak:

[...] Yahudiler, tarihsel kimliklerinin sembolünden ve yüzyıllarca anti-semitizmin acısını çekmenin anlatısından kendilerini mahrum bırakılmış hissediyorlar. Artık, özel tarihleri sadece göç edenlerin anlatısına dönüşüyor. Bu geçmişin kendilerine verdiği ahlaki üstünlüğü kaybediyorlar. Artık soykırım sözcüğü, sadece Arap-Müslüman davasına, “sömürülenlere” hizmet etmesi için ağza alınıyor.¹⁷¹

Daha da ilginç olan şey, “yeni anti-semitizm” olgusunu analiz etmekten çok onu halka duyurmakla ilgilenilmesi. Bunun sebebi, ampirik verilerin ve araştırma sonuçlarının bu tezi desteklemiyor oluşu.¹⁷² Bazılarının bilimsel otoriteleri (akademisyenler), diğerlerinin topluluklarla olan özdeşleşmeleri (Yahudi örgütlerin sorumluları) veya ünlü entelektüellerin katılımı (filozoflar) savunulan tezin ciddiyetine ve iddianın gerçekliğine kanıt olarak sunuluyor. Onlara göre Cumhuriyetçi Fransa’yı bu epey kalabalık Müslümanlar ve İslami terörizm ile içli dışlı “genç Kuzey Afrikalılar” yiyip bitirmektedir. Dürüst vatandaş kendini bu iddialara inanmak zorunda hissetmelidir. Bu noktada artık eleştiriye ya da yeni Yahudi düşmanlığı tezinden biraz da olsa farklı düşünmeye izin verilmiyor. Bunun savunucuları çoğunlukla, Rony Brauman’ın *Decryptage* (Şifre çözme) belgeselinde çok güzel gösterdiği gibi, “anti-semitizm

¹⁷¹ S. TRIGANO, *a.g.e.* s. 23.

¹⁷² Philippe CORCOUF’la bu noktada ayrıldığımız kesin, atıfta bulunulan makale René MONZAT, “Quelle mouche a donc piqué Tuquieff?”, *Ras l’front*, no 87, 2002.

şantajına” başvuruyorlar.¹⁷³ Tez ile alakalı herhangi bir şüphe ya da temkin ifadesi, düzenli olarak sinagogları ateşe veren ve bunu bir cesaret gösterisine dönüştüren Arap-Müslüman “yeni anti-semitlere” hoşgörü olarak lanse ediliyor:

Cumhuriyetçi Fransa, Kuzey Afrika kökenli gençleri sosyal alanda ve eğitim alanında entegre etmeyi başaramadığını kabullenmekte tereddüt ettiği için, [...] susmak ve duvarlardaki resimleri görmüyormuş, Yahudi karşıtı hakaretleri duymuyormuş gibi yapmak, okula giden çocuklar ya da sinagoga gidip gelen insanlar için korkmuyormuş gibi yapmak beni rahatsız ediyor. [...] Ve en açık tehlikenin, geleneksel aşırı sağdan değil de, artık birkaç fanatik İslamcı ya da nazikçe banliyölerin genç serserileri dediğimiz dışlanmış bireylerden geliyor olması benim açımdan bir şeyi değiştirmiyor.¹⁷⁴

“Yeni Yahudi fobisi” tezini destekleyenler, elbette kullandıkları dile özen gösteriyor ve Fransa’nın bütün Müslümanlarını “İslamcı terörist” kategorisine sokmuyorlar. Ortaya koydukları tablo daha çok, bir tarafta diyaloga açık “ılımlı” Müslümanların, diğer yanda ise Nazilerin soykırımsal faaliyetlerini tamamlamayı düşleyen fanatiklerin olduğu ikili bir temsiline dayanıyor. Ancak ılımlılar genel olarak yok olmakta olan bir azınlık ve tehdit altındaki ve bugün ya da yarın fanatiklerin cephesine geçmesi muhtemel olan bir tür olarak resmediliyorlar. “Yeni Yahudi fobisi” tezinin asıl itici gücünü, tam da bu düzeyde fark ediyoruz: İslam’ın kendisini ılımlı hale dönüştürecek bir potansiyelden yoksun olduğunu ve radikalizmi oluşturan “kötücül dinamik”in

¹⁷³ “Yahudi kurumların kullandığı şüphe söylemi, SSCB’yi eleştiren herkesin, “faşist” ya da “Hitlerci-Troçkist” ithamına maruz kaldığı zamanları hatırlatıyor. Gerçekleri tartışmak yerine, onların getirilerinin değerini azaltıyoruz. (...)” söyleşi, *Liberation*, 5 Şubat 2003.

¹⁷⁴ R. CURIERMAN, “Au risque de déplaire”, *Le Monde*, 11 Şubat 2002.

her daim pusuda beklediğini savlamak. Yeni Yahudi fobisinin savunucuları için *İslam, özü itibariyle iki yüzlü* ve onun kendisini yenilemesi ihtimali ise bir hayalden ibaret.

Gözlemlenebilen ve oldukça endişe verici olan, İslam ve İslamcılık arasındaki sınırın her geçen gün daha da muğlak bir hal alması. Zira bu muğlak alanlar aynı zamanda inançların şiddet eylemlerine ya da terörist saldırılara dönüşebileceği ağırlık merkezleri. Çağdaş İslam'ın dikkat çekici özelliği işte tam da burası.¹⁷⁵

Peki ya fanatizme ya da İslamcılığa doğru kaymaya karşı direnmekten başka alternatifi olmayan ılımlı Müslümanlara ne olacak? Burada aslında doğrudan, oryantalizmden ve 19. yüzyılın sömürgeci hayalinden miras kalan başka bir düşünce meşrulaştırılmaktadır: İslam ile evrensel vatandaşlık arasındaki uyumsuzluk. Bu düşünceye göre, ümmetçi¹⁷⁶ tasavvurları sebebiyle, Fransa'nın Müslümanları, asla gerçek birer vatandaşa dönüşemezlerdi, en azından dini özelliklerini inkâr etmeden. Bu mantık, vatandaşlığa geçmek için kişisel statülerin terk edilmesini şart koşan sömürge dönemi Cezayir'i ile ilgili tartışmaları hatırlatıyor:

Şimdi de başka bir soru karşımıza çıkıyor, daha doğrudan ve aynı zamanda daha küresel bir soru: Arap kökenli Müslüman bir nüfus, bağlı olduğu hukuk devletine zorla ya da isteyerek saygı duyabilir ve başka bir vatandaşlığın altında yaşamayı kabul edebilir miydi? Öyle ya da böyle, orada hegemonyasını tesis etmeyecek; er ya da geç İslam ümmeti ile birleşmek için gücü eline geçirmeyecek, orada şeriat kurallarının hüküm sürmesi için çabalamayacak mıydı?¹⁷⁷

¹⁷⁵ P. -A. TAGUIEFF, *a.g.e.* s. 160.

¹⁷⁶ Ümmet'e atıfla.

¹⁷⁷ R. DRAI, *a.g.e.* s. 191.

Arap-Müslüman halkın “vatandaş olmayı başaramadıkları” hipotezi, yeni Yahudi korkusunun teorisyenleri tarafından ısıtılıp ısıtılıp servis ediliyor. Yine de P. -A. Taguieff'in analizlerinde, İslam'ın kendini yenileme kapasitesi üzerinde, R. Draï'ye nazaran daha çok durduğunu da teslim etmek lazım: “Bu Batılılaşmış İslam, yani laikleşmiş, bireysel özgürlüklere (özellikle de dini özgürlüklere) saygılı, eleştirel aklın gereklerini yerine getiren, kısacası rahatsız edici yanlarını törpüleyen İslam fikri, sadece reformcu Müslüman düşünürlerin projelerinde ya da bazı uzmanların argümanlarında veyahut da ne okurlarını ne de seçmenlerini şaşırtmak istemeyen gazeteciler ve siyasi aktörlerin tasarılarında varlığını sürdürüyor.”¹⁷⁸ S. Trigano gibi bazı yazarlar ise, Müslüman kültüründen gelen Fransızların, *Fransızlıklarından şüphe etmeye* kadar işi vardırıdılar:

Kültürel düzlemde, iki asırdır ortak bir mirası paylaşan ve birçok eser vermiş parlak Yahudi-Fransız kültürüyle, şüphesiz gelişen ancak hala belirsiz durumunu koruyan Arap-Fransız kültürü nasıl karşılaştırılabilir?

Aslında Müslümanların hem vatandaş hem de Müslüman olamayacağına yönelik ortaya atılan bu şüphenin ardında, basının elitlerin (siyasi, medyatik, akademik...) ve Fransızlara özgü çok kültürlülüğün, Müslüman cemaatin yerleşmesine ve meşrulaşmasına katkıda bulunacağı korkusu yatıyor.

Popülist Sesleri İhbar: Cumhuriyetin Elitleri, Yahudi Düşmanı Müslümanların Suç Ortakları

Yeni Yahudi korkusunun teorisyenleri, her türlü farklılığın ve bu arada Fransız tarzı çok kültürlülüğün önünü kesmek için, hâkim elitlerin anti-semit eylemlerin yeniden şiddetlenmesi sonrasında takındığı tavra sert eleştiriler yöneltiyorlar. Onların

¹⁷⁸ P. -A. TAGUIEFF, *a.g.e.* s. 67.

tutumunu “çekingen” ve “gevşek” olarak niteliyorlar. Onların iddiasına göre, Fransız toplumu, Arap-Müslüman göçü nedeniyle bir tür “balkanlaşmaya” maruz bırakılıyor. Bu kötümser anlayışa göre, uluslararası planda dünyanın İslamlaşması, bir sosyal felaketi de beraberinde getiriyor. Bu yerel ölçekteki felaketle kastedilen şey, kamusal alanın sadece Arap-Müslüman bireylerin çıkarına olacak şekilde cemaatleşmesi:

Siyasi sınıfın, sorunu ele alıp çözmeye cesareti olmadığından ve entelektüel sınıf da savaşmayı bilmediğinden, hiçbir çözüm önerilmedi. Soru bile henüz sorulmadı. Böylece “siyaseten doğru” yeni bir dil yeşermeye başladı. Bu göç kaynaklı toplumsal belayı dile getirmek –ırkçılık kaygısıyla– yasaklanmaya başladı. [...] Özetle bu, Arap-Müslüman toplumunun lehine “pozitif ayrımcılık” anlamı taşıyor ve onların hukukun çanına ot tıkmak isteyen mensuplarına kol kanat geriyor. [...]¹⁷⁹

Bu kaygı verici tespitler ikna kabiliyetlerini, göç ile alakalı politikalar üzerine yapılan derin tahlillere veya entegrasyon araçlarının muhtemel kötü sonuçları üzerine yapılan çalışmalara değil de, sadece basit kınama cümlelerine (“bu elitlerin aymazlığıdır”) ve yazarların entelektüel ve/veya cemaatsel otoritelerine borçlular.

Üstelik bu anti-elitist damgalama, (“yararlanılan eblehler”, “sosyal bilimlerin yeni solcuları”¹⁸⁰) sadece genel bir tasvir olarak da kalmıyor: Öncelikle Cumhuriyetçi ideale kastedenlerin saffında kabul ettikleri sol çevreler ve aşırı sol suçlanıyor. Bu yazılardaki gizli İslamofobi, burada açık bir “felaket tellallığı” ile kol kola ilerliyor ve nihayetinde “Cumhuriyetçilere karşı sol-

¹⁷⁹ Shmuel TRIGANO, “Déroute de la discrimination positive a la française”, *Le Figaro*, 21 Şubat 2002.

¹⁸⁰ P. -A. TAGUIEFF’in kendilerini İslamsever kategorisinde sınıflandıran Fransız ve İngiliz entelektüelleri ile ilgili deyimi, *a.g.e.* s. 139 ve 149.

İslamcı komplo ya da İslamcı-sol komplo” olarak yeni bir komplo teorisine dönüşüyor.¹⁸¹

Solcular, troçkist çevreciler ya da her çeşit üçüncü dünyacılar Amerikan karşıtlığı ya da küreselleşme karşıtlığından anti-semitizme doğru uzanan bir yol izliyorlar. Nereden yola çıkıp nereye vardığımız pek önem taşıyor: Antisemitizm-dana yahnisi, Antisemitizm-kuskus (hatta genetiği değiştirilmiş mısır, José Bové'nin Ramallah'ta yapacağı gibi!?) herkes bir diğerinden bir şey alıyor. Bunu Durban'da da gördük, Jacques Darmon'un son kitabı *Les infortunes de la pensée magique*'in son bölümünde anlattığı gibi (şüphesiz yeterince fark edilmeden geçildi) [...]. Sol ile İslam arasındaki sıkı ilişki, arz ve talebin buluşmasının bir sonucu.¹⁸²

Yeni anti-semitizm teorisyenleri, Fransız kültürünün Yahudi elitini dahi suçluyorlar. Onlara göre bu elit, zayıflıktan ya da lafazanlıktan, asli toplumlarından yüz çeviren, “kendinden nefret” eden, yani kendi kimliğini reddeden ve asimile olmak için can atan 19. yüzyıl Musevilerine benziyor:

Genel kural olarak onlar, Yahudi toplumu üzerinde hissedilen baskıcı iklimi, kendilerine karşı kullanıyorlar. Kendinden olanları suçlayarak, kendi gruplarına karşı yapılan suçlamalarda bir gerçeklik olduğuna ve böylece onlara karşı olan düşmanlığın görüldüğü kadar gizemli ve mantıksız olmadığına kendilerini inandırarak acılarının yükünü azaltmaya çalışıyorlar. Ödün vererek “iyi insanlar” oldukları ve her zaman bir ahlakî yönün var olduğu inancıyla

¹⁸¹ Radikal cumhuriyetçiliğin eleştirisi için bkz. Hugues JALLON, Pierre MOUNIER, *a.g.e.*

¹⁸² Patrick GORDON. “Qui est antisémite en France?”, Reinfo-İsrael.com, 7 Ocak 2003. Aynı zamanda A. DEL VALLE ve M. KNOBEL, “La convergence des totalitarismes. Quand un axe rouge-brun-vert impregne le débat intellectuel et politique”, *Le Figaro*, 22 Nisan 2002.

kendilerini tatmin ediyorlar. Yahudilerin kendilerini, onlara bıyık altından gülen ve kendileri için böyle bir özeleştiri yaptıklarını asla duyamadığımız düşman kampın izleyicilerinin önünde güçsüz düşürmelerinin ahlaki bir yönü olamaz.¹⁸³

Cumhuriyete kastedenlerin kaydedildiği bu uzun listede, sol tandanslı Katolik ya da Protestan Hıristiyanlar da kendilerine yer buluyorlar. Bunlar, “İsa’nın ızdırabı imgesine¹⁸⁴ kafayı takmış”lardan, medyatik ırkçılıkla mücadele örgütlerinden (P. -A. Taguieff’e göre sessiz ve bu nedenle de suç ortağı¹⁸⁵), sosyologlardan ve “siyaseten doğrucu” yandaş elitlerden oluşuyorlar. Özetle bu teze göre, Fransız solu “genç Müslüman suçlular” karşısındaki sessizliği ve hoşgörüsüyle, bugün ülkemizde kök salan ve küresel toplumsal düzeni de zayıf düşüren üçüncü bin yılın Yahudi karşıtlığının en önde gelen sorumlularındandır.

Peki ya Yahudi karşıtlığını görmezden gelme suçlaması sadece bir bahane ise. Ortada test edilebilecek bir hipotez yok, sadece varlığı iddia edilen bir sonuç var. “Yeni Yahudi fobisi” konusundaki yazıların hemen hepsi Yahudi karşıtlığının kendi mekanizmaları haricindeki her şeyden bahsediyorlar. Bu karşıtlığa kurban giden Yahudiler ise bu anlatıda mevcut değil. Gelgelelim, bu bahsedilmeyen kurbanların celladı her zaman, “banliyödeki Müslüman genç” olarak resmediliyor. Bunun maksadı, Yahudilere karşı nefreti besleyen mantığın analizi değil. Buradaki düşünce daha çok, dünyada yükselen, İslamcılığı yerme yarışına, Fransa’nın katkısını sağlamak.

¹⁸³ S. TRIGANO, *a.g.e.* s. 80.

¹⁸⁴ R. DRAÏ, *a.g.e.* s.84.

¹⁸⁵ “İrkçılık karşıtlığı profesyonellerin, Fransa’da İntifada’yı yeniden sahneye koyan Kuzey Afrika kökenli gençlerin Yahudi karşıtı saldırıları karşısındaki sessizliği için bakın.” P.-A. TAGUIEFF, *Le Nouvel Observateur*, 24 Ocak 2002.

Bu retoriğin sahipleri İslamcılığı bazen, iki savaş arasındaki Almanya ile dahi karşılaştırıyor: “Nazi partisinin saldırgan üyelerinin yerini, Kuzey Afrika’dan gelen suçlu gençler ile banliyöler ve camilerdeki İntifadanın Kristal Geceleri aldı.”¹⁸⁶ Güncel Yahudi karşıtlığı, boyutu ve radikallığı oranında kamuoyuna yansıtılmayan bir olgu olarak sunuluyor. Güya bu görmezden gelmenin nedeni de onun “İslamlaşmış” olması. Yeni Yahudi karşıtlığı teorisyenlerinin akıl yürütmelerini izlersek, aşırı sağın Yahudi karşıtlığı İslami Yahudi karşıtlığına oranla daha “yumuşak” ve “münferit” bir olay gibi görünüyor. Dominique Vidal bu durumu Yahudi toplumundan çıkan bazı lider ve entelektüellerin “sağa kaymasına” ilişkin yazdığı eleştiride, “Fransa’yı, Vichy dönemi Fransası gibi resmetmeye güç yetiremeyince, eldeki genç Kuzey Afrikalılarla yetinmek zorunda kalıyorlar” diye dile getiriyor.¹⁸⁷ İslam karşıtı takıntıları onları, “banliyödeki bazı gençlerde” görülen Yahudi karşıtlığı ile mücadele eden Fransa’daki Müslüman derneklerin çeşitli girişimlerini de görmezden gelmeye sürüklüyor.¹⁸⁸ Bu yazarlardaki entelektüel zaafı, en açık şekliyle bu noktada müşahede edebiliyoruz. Müşahhas verilere iltifat etmemenin (yani anket ve alan araştırmalarının yapılmamasının) dışında, onların Yahudi karşıtlığı ile mücadelelerinin dahi arkasında başka bir amaç seziliyor. Pierre Vidal-Naquet’in ifadesiyle:

“Sonunda, Yahudilerin soykırımı varoluşsal bir tarihi gerçek olmaktan çıkıp, ülke içinde siyasi nüfuz sağlamak için,

¹⁸⁶ Dominique VIDAL, *a.g.e.* s. 91-98.

¹⁸⁷ *A.g.e.*, s. 94.

¹⁸⁸ Fransa’da Yahudi karşıtı davranışların artışı açıkça kınayan Fransa’nın genç Müslümanlarının toplu girişimi bu çerçevede anılabilir: İmzalanlar arasında Yamine Makri (Lyon), Ali Rahni (Roubaix), Fouad İmarraine (Saint Denis) ve Zoubir Daoud (Nimes) gibi liderler de vardı, Xavier TERNISIEN’den alındı. *Le Monde*, 12 Nisan 2002, Bkz. Müslüman felsefeci ve din bilimci Tariq RAMADAN’ın takındığı tutum için, *Le Monde* 24 Aralık 2001.

diaspora üzerinde baskı kurabilmek için ve onları kayıtsız şartsız İsrail'in siyasetini benimser hale getirmek için har-
tırlanan basit bir siyasi meşrulaştırma aracı haline geldi.”¹⁸⁹

“Müslüman tehlikesi” ve bunun yeni anti-semitizmin yayıl-
ması ile olan ilişkisi hakkında neredeyse takıntı derecesinde ısrar
eden bu teorisyenler, Naziler ve onların günümüzdeki takipçile-
rinin¹⁹⁰ eylemlerini sıradanlaştırmış oluyorlar. Adeta soykırım
ile veya onun varlığını inkâr ile Müslümanların Yahudi karşıtlığı
aynı şeymiş gibi yazıyorlar. Batı'ya karşı elitlerin ve medyanın
da dâhil olduğu küresel bir İslami komplo hakkında güya “kan-
dırılmış vatandaşların” gözlerini açmaya çalışmak mıdır yani,
anti-semitizm ile alakalı öğretilmesi gereken?

¹⁸⁹ Pierre VIDAL-NAQUET, *Les Assassins de la mémoire*, Paris, La Découverte, 1987, s. 130.

¹⁹⁰ Nonna MAYER, “Le nouvel...”, *a.g.e*

D Ö R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

İslamofobik Müslümanlar?

İslamofobik Müslümanlar?

“Daha düne kadar kendilerinin böyle tanımlanmasına bile tahammül edemeyen ama bugün aniden kendilerini Müslüman olarak tanıtmaya başlayan bazıları, bize İslam’ın Cumhuriyet için bir tehlike olduğunu ve ancak onların bizi bu tehlikeden koruyabileceklerini mi söylemek istiyorlar?”

Amar DIB, *Le Monde*, 21 Mayıs 2003

Çağdaş İslamofobinin bir hayli karmaşık bir yapısı vardır ve bu yüzden onu, sadece açıkça ifade edilen Müslüman karşıtı ırkçılığa indirgemek yanlış olur. O daha çok, İslam ve Müslümanlar hakkındaki yaftalarla, önyargılarla ve imalarla alttan alta oluşmaktadır. Onun bu gizli karakteri, İslamofobinin Hıristiyan bir Batı ile Arap-Müslüman bir Doğu arasındaki bir dini çatışmaya indirgenemeyeceğini gerçeğini de gösterir. Zaten Fransız toplumunun İslamlaşması tehlikesinden dem vuran birçok kişi bunu, modernlik ve evrensellik iddialarını da içeren laiklik anlayışları adına yapıyorlar. Bunlar İslamofobik oldukları kadar, dine de karşı kişiler.

Çağdaş İslam korkusunun karmaşıklığını daha da açık ortaya koyan şey, bu olgunun bazen kendileri Müslüman olanlarca da desteklenmesi. Onlar, Müslüman kimliklerini bir meşruluk kaynağı olarak ortaya sürerken, “cumhuriyetçi laiklik” kavramını da dillerinden düşürmüyorlar. Bu şaşırtıcı olsa da kabul etmek gerekiyor ki, bugün Fransız toplumunda İslamofobik Müslümanlar veya daha doğrusu bazı medyatik Müslüman liderlerin, Müslüman olmayanların İslamofobisini

içselleştirme eğilimleri mevcut. Bunların İslamofobik söylemlerinin diğerlerinininki kadar ateşli olmayacağı aşikâr, zira kendilerini *İslamofobinin değirmenine su taşıyanlar* olarak değil “Müslümanlar” olarak tanımlıyorlar. Savlarının özünü, mevcut problemin ikili bir yapıda sunulması oluşturuyor. Buna göre bir tarafta “kötü, sakallı köktendinciler” diğer tarafta ise onların tehdidi altında yaşayan “özgür ve ılımlı Müslümanlar” bulunuyor. Fransa’daki İslam’ın, bu nevezuhur sözcüleri, İslamcılara karşıymış gibi görünürken, aslında alttan alta İslam karşıtı bir söylem geliştiriyorlar. Sürekli dini hareketlerin banliyö gençliği üzerindeki zararlı etkilerinden bahsetmek, İslamcı ve köktendinci olmakla suçlanan ancak genellikle sadece mütedeyyin olan Fransız Müslümanları Ulusal Federasyonu (FNMF) ya da Fransa İslami Dernekler Birliği (UOIF) gibi büyük örgütlerin mensuplarının “rahatsız edici rekabetini” saf dışı etme stratejisinin bir parçası gibi görünüyor.

İslamofobinin değirmenine su taşıyan bu Müslümanlar arasında üç tip aktör, kamusal alana düzenli olarak müdahale ediyor. Bunlardan ilki, partilerin (Fransız Halk Hareketi-UMP, Fransız Demokrasi Birliği-UDF, Sosyalist Parti-PS...) yönetici kadrosu veya büyük dernekler (SOS Racisme) nezdinde Müslüman uzman rolünü oynamaya soyunan siyasi aktörler. Bunlar bir şekilde 1980’lerin “Kuzey Afrikalı hizmetli”lerinin yerini alan “Müslüman hizmetli”lere dönüşmüş kişiler. Daha sonra, büyük çoğunluğu Cezayir devletinin hizmetinde çalışan ve İslamcılık karşıtı savları dolayısıyla, Fransız kamuoyuna “ılımlı ve açık” İslam’ın meşru temsilcileri olarak takdim edilen kültürel ve dini aktörler (rektörler, müftüler ve imamlar...) geliyor. Ve nihayet, özünde birkaç yıldır, Fransa ve dünyadaki “İslamcı-terörist” ağlar konusunda sözde uzmanlaşan ve özellikle Cezayir entelektüelleri tarafından canlandırılan yeni bir araştırmacı gazetecilik tipinin temsilcisi olan medyatik aktörler sahne alıyor.

Statülerinin ve görüşlerini açıkladıkları alanların çeşitliliğinin ötesinde, İslamofobinin değirmenine su taşıyan bu Müslümanların, görünüşte maddi ve sembolik çıkarlarının aleyhinde söz söylüyor oluşları, sözlerinin etkinliğini daha da güçlendiriyor. Onların kamusal alandaki konumlanmaları ikircikli bir görünüm arz ediyor. Bu medyatik liderler, meşru zeminde İslam konusundaki söz söyleme yetkilerinin nerede başlayıp nerede bittiğine dair pek az ipucu veriyorlar. Onları genel elitin bir parçası mı kabul etmeliyiz, yoksa toplumlarının yararına çalışan Müslümanlar mı belli değil. Onlar da zaten tam da bu belirsizlikten hareket ediyorlar; bazen umuma şamil örgütlere (partiler, sendikalar, ırkçılık karşıtı örgütler...) olan mensubiyetlerini öne çıkarıyorlar, bazen de Müslüman çevrelerle olan sözde suç ortaklıklarını.

Bu medyatik liderlerin söylemi, onların İslamofobik tavırlarını asla açıkça ele vermiyor¹⁹¹ fakat Fransa'da İslam konusundaki her tür önyargının ve fantezinin serbest dolaşımını kolaylaştırıyor. Onların Fransız Müslüman topluluğuna “çekidüzen vermek” ile alakalı söylemleri, mütedeyyin Müslümanlardan çok devleti ve kamu kurumlarını muhatap alıyor. Bu anlamda, sıradan Müslümanlar üzerinde asgari etkileri olacağını varsayan ve kendilerini Müslümanlara ilişkin sorunlarda aracı ya da şifre çözücü olarak tanıtan bu aktörler, içeride kullanılacak bir cemaatsel liderlik yaratmaya daha az çalışıyorlar. Banliyölerin İslamlaşması ve “Bin Ladinleşmesi” ile alakalı felaket senaryolarının üretilmesi, onların asli varlık nedeni gibi görünüyor.

İslam Korkusuna Etnik Destek

Müslüman kültürden gelen bazı laik elitlerdeki İslamofobik söylemin izi, 1980'li yılların ortalarına dek sürülebilir. O yıllarda Kuzey Afrikalıların göçünden kaynaklanan, birlik

¹⁹¹ Paris Camisi, Michel Houellebecq'e karşı olan davada taraf da oldu.

dokusunun ideolojik konumlanması tartışmalarını hatırlamak lazım. Hem göçmen işçilere yardım etmeye çalışan ilk derneklerin sosyal Hıristiyan himayeciliği ile hem de çok kültürlü bir toplum için çalışan sonraki dernekler ile aralarına mesafe koymaya çalışan bazı Kuzey Afrika kökenli Fransız seçkini, Cumhuriyetçi entegrasyonun “gerçekçi” denilen anlayışına uygun bir söylem geliştirdiler. Onlar hem banliyölerin ilk Müslüman derneklerinin (UOIF ve FNMF sivrilmeye başlıyordu) cemaatçi sapmalarının karşısında, hem de üçüncü dünyacı solcuların (MRAP, SOS Racisme, vs.) abartılı çok kültürcülüğünün karşısında konumlandılar. Bunu yaparken de, 3. Cumhuriyetin asimile edici bakış açısını yansıtan “Fransızlara özgü entegrasyon” girişimine kol kanat gerdiler.¹⁹² Bu söylemi en güzel yansıtan dernek, şüphesiz ki *France-Plus* idi (1988-1995). Bu derneğin takındığı bazı tavırlarda, gizli bir İslamofobinin erken örneklerini görmek mümkün. *France Plus*, gerek başörtüsü olayı (1989) hakkında, gerekse de Birinci Körfez Savaşı’na karşı düzenlenen gösterilerde (1990-1991), başkanı Arezki Dahmani’nin dilinden “İslamcı lobi”yi suçluyor ve bu lobinin banliyölerdeki fanatik gençleri etkilemesi riskinden bahsediyordu. *France-Plus* ayrıca, başörtülü genç kızların köktenci hareketler tarafından yönlendirildiği tezinin halka yayılmasına katkıda bulundu. O dönemde Kuzey Afrika’dan göç ettikleri ve bu nedenle de sorunu biliyor varsayıldıkları için Fransa’da sözü en çok dinlenenler onlardı. Bu dernek, aynı ruh hali içinde, 1991’de, göçmen gençleri, Körfez Savaşı’na karşı düzenlenen gösterilere katılmamaya çağırırdı. 1993’ten sonra ise *France-Plus*, “Pasqua” yasasına ve vatandaşlık yasasına getirilen sınırlandırmalara destek verecekti.

¹⁹² Bu dernekçi ifadenin yeniden konuşlanması konusunda bkz. V. GEISSER, “Ethnicité...” *a.g.e.*; Dominique BAILLET, “Intégration et militanisme politique. Le cas des jeunes d’origine magrébine en France”. *Confluences Méditerranée*, 37, Mart 2001.

France-Plus'un kanatları altında, Aziz Sahiri (Grenoble'un eski belediye başkan yardımcısı, 1989-1995), Farid Smahi (Île-de-France'ın ulusal cephe üyesi) ya da Rachid Kaci (UMP üyesi) gibi bir siyasi ve örgütsel alt elit grubu oluştu. Bunlar, bugün göçmen karşıtı bir söylemin savunuculuğunu yapıyorlar ve banliyölerdeki gençleri İslamcı hareketler için bir ava dönüşmüşler gibi resmediyorlar. Daha yakın bir zamanda, 2003 Mayıs'ında, *France-Plus*'un kıdemlileri "Mayıs Çağrısının" önde gelen ilham vericilerinden oldular. Mayıs Çağrısı, "her türlü köktencilige ve gericiğe karşı harekete geçmek ve savaşmak [...] İslam ve onun uygulanmış biçimleri konusunda kökten bir tartışma açmayı kolaylaştırarak İslam'ın reformu yönünde topluca çalışmak" anlamına geliyordu.¹⁹³ Yukarıda geçen üç isimden Rachid Kaci (UMP) belki bu gizli İslamofobiyle en çok haşır neşir olandı. Bununla birlikte Farid Samahi, (FN, Jean-Marie Le Pen'e yakın) Müslüman ya da Müslüman olmayan ayrımı yapmadan, daha çok göçmen karşıtı bir söylem tutturmuşa benziyordu.¹⁹⁴ R. Kaci, bugün siyasi ve medyatik bir kişiliğe sahip ve bu da sözlerine bir güvenilirlik görüntüsü veriyor. Sıklıkla, Fransa'da İslam hakkında yayın yapan radyo ve televizyon programlarına davet ediliyor. UMP'nin içinde de ilerledi ve Alain Juppé'nin karşısında Kasım 2002'de parti başkanlığına adaylığını koyacak noktaya ulaştı. Dini konununun muğlâklığından da yararlanarak, (Müslüman mı yoksa sadece Müslüman birinin çocuğu mu?) kendini bu konularda "otantik bir uzman" gibi gösterdi. Otoritesini, bazen hassas semtlerdeki gençler hakkındaki deneyimlerinden, bazen de İslam ve İslamcılık konularında uzmanlaşmış bir parti üyesi oluşundan edinmekte.

¹⁹³ "L'Appel de Mai", *Marianne*, 5-11 Mayıs 2003.

¹⁹⁴ Farid SMAHI, *Faut-il bruler les Arabes de France?*, E.X. de Guibert, Paris, 1995; aynı yazarın, *Un homme une voix. Paroles d'un élu contre la fracture nationale*, Objectif France, Paris, 2001.

Kaci'nin dini inancı (İslam) ile ilgili ilk muğlaklığı, “entelektüel” tutumu ile alakalı bir ikincisi izleyecekti. *Otantik uzman* R. Kaci, bu toplumsal sorun (banliyölerin İslamlaşması) ile arasına mesafe koymuş birisi olarak değerlendiriliyor. Ancak, Müslüman bir aileden gelmesi ve kendini “Müslüman” olarak tanımlaması zaten bu etik gerekliliği geçersiz kılmakta. Şunu demek istiyorum, birisi önyargılara ya da genellemelere başvurarak banliyölerin İslamcılığına karşı tavır alabilir. Oysaki Kaci'nin durumunda, onun Müslüman” olduğu varsayıldığından, önerileri ve isimsiz analizleri fiilen bir otantiklik kisvesine bürünüyor. Kanıt gerekmeksizin iddialarına bir doğruluk havası hâkim oluyor. R. Kaci, Kuzey Afrika göçmeni diğer İslamofobik elitler gibi, güvenilir bir uzman olarak düşünülüyor. Zira o en basitinden “dürüst Fransız vatandaşlarını” banliyölerin İslamlaşmasının tehlikeleri ve bunun ulusal birlik üzerinde yıkıcı etkileri konusunda uyaracak cesarete sahipmiş gibi görünen “açık ve liberal”¹⁹⁵ bir Müslüman. Kaci güvenlik uzmanı Alexandre Del Valle ile aşağıdaki metni imzalamaktan çekinmeyen birisi:

İster Hıristiyan, ister Yahudi, ister inançsız veya Müslüman olsun bütün cumhuriyetçiler için bu durumda şöyle bir soru gündeme geliyor: Müslüman Kardeşler'den ya da Tebliğciler'den (Taliban ile aynı öğretiyeye bağlı aşırı köktendinci bir grup) türeyen -UOIF gibi- “İlmli İslamcı” dernekleri resmi arabulucu olarak tanıyarak, onları İslamcı totalitarizmin kucağına attığımızın farkında mıyız; biz de en az yeşil faşizmin” ilk kurbanları olan liberal Müslümanlar kadar demokrasiye ihanet etmiş olmuyor muyuz? Eğer bunların mensuplarının Fransa'da “barış yanlısı”

¹⁹⁵ R. Kaci, 7 Kasım 2001'de Marseille başmüftüsü Soheib Bencheikh ile birlikte, İslam ve özgürlükler derneğini kurdu. Bu derneğin amacı “tabular ve yalanlar olmadan İslam'a ilişkin temel bir tartışma başlatmak ve böylece İslamcılıkla mücadele etmekti.”

olduğu iddia ediliyorsa, onların başka bir yerde cihat etikleri akıldan çıkarılmamalı. Kadınlarının başörtüsü takmasını dayatıyorlar ve “küfrün” tehdidi altında gördükleri Kuzey Afrika kökenli Fransızların entegrasyonunu engelliyorlar.¹⁹⁶

Bununla birlikte, 1980’lerin Kuzey Afrika kökenli Fransız liderlerinin etkisi altındaki bu İslamofobik esintileri, sosyolojik olarak, daha küresel bir gelişmeden de ayrı düşünemeyiz. İdeolojik bir “sağa kayma” süreci yaşanıyor ve bu durumun ucu, sosyalist solun çok kültürlü “büyük projesinin” (1981-1988) hayal kırıklığına uğrattığı Kuzey Afrika kökenli bazı Fransız elitlere de dokunuyor. Bu sağa kayma hali, bazı dernek liderlerinin Charles Pasqua’nın güvenlik ve egemenliğe dair tezlerine göre konumlandıkları 1990’lı yılların başlarına dek uzanıyor. Nihayet gizli İslamofobi bu sağa sapmanın pek çok veçhesinden sadece biri olarak da görülebilir. R. Kaci’nin ve bu siyaset arkadaşlarının¹⁹⁷ söylemi de zaten, banliyölerin yeni poujadizminin bütün özelliklerini yansıtıyor: Vergi karışıklığı, bürokrasiye karşı savaş, Fransız gençliği üzerinde 68 sonrası düşüncesinin aşağılayıcı etkilerinin dillendirilmesi, çok kültürlülüğün ve insan hakları yandaşlığının radikal eleştirisi, “yeşil tehlike” konusundaki farazi söylem, vs.

21 Nisan’ın anlamı açıktı. Fransızlar sağ tarafından yönetilmek istiyorlar. Her alanda, Cumhuriyetçi otoritenin yeniden kurulmasını destekliyorlar. Gevşekliğin ve 68 sonrası oluşan entelektüel aşırılığın sona ermesini istiyorlar. Semtlerde düzenin yeniden kurulmasını arzu ediyorlar [...] Fransa’nın gururunun, yani onun değerleriyle ve demokratik medeniyetiyle duyulan gururun tekrar kazanılmasını istiyorlar. Medeniyetimiz yeni bir faşizm ve İslami

¹⁹⁶ “Pourquoi traître avec les intégristes?”, *Le Figaro*, 22 Ağustos 2002.

¹⁹⁷ Rachid Kaci Kasım 2002’de UMP başkanlığı seçimlerinde Alexandre Del Valle ile ittifak kurdu.

köktencilik tehlikesi altındayken, Fransa'nın direnmesini; siyaseten doğruculuk ve bir boş insan hakları yandaşlığı-nın içinde giderek zayıflamasını istiyorlar.¹⁹⁸

Banliyölerin bu poujadizminin etkisi, kendisini siyasi are-nada giderek daha fazla hissettiriyor. Bununla beraber onun bayrağını asıl, kendilerini açıkça solda ilan eden dernek elitleri taşıyorlar. Eski SOS Racisme başkanı ve Sosyalist partinin ulusal konsey üyesi Malek Boutih bu elitlere verilebilecek güzel bir ör-nek. Boutih garip bir şekilde, klasik ırkçılık karşıtı bir söylem ile banliyölerdeki suç ve köktencilik konusundaki ahlakçı bir söyle-mi beraber kullanıyor. Ona göre bu banliyöler, ulusalcı cepheden bile daha tehlikeli bir hale dönüşmüş durumda.¹⁹⁹

İslamcılar daha da tehlikeli. Hatta denebilir ki, Le Pen'in çıkışı onları sevindirdi. Herkes kendi evinde kendi ahlaki düzeniyle yaşasın demeye başladılar. Ciddi olmak lazım. Güya eğitimi destekleyen ama gerçekte tek dertleri ide-olojik alanlar kurmak, başörtüsünü ve sosyal normlarını dayatmak olan dernekleri süpürmenin zamanı geldi. Ben, Fransa'da İslamcı örgüt istemiyorum, kültür ve hayır der-neği kisvesi altında faaliyet gösterebilirler bile. Kamu yararına çalışmanın ardından, nefret yayılıyor.²⁰⁰

Bugün sol hükümet zamanında devletin çok kültürlülüğü-nün ateşli savunucuları olan²⁰¹ ve aynı zamanda devletin top-lumsal bilgi ve yardım konusunda temel başvuru kaynağı olan

¹⁹⁸ R. Kaci'nin Bourget'nin kurucu kongresinde yaptığı konuşma, 17 Kasım 2002, www.rachidkaci.com

¹⁹⁹ Bize göre, tam da bu çelişkili birliktelik Malek Boutih'in söyleminin UMP ve hükümet nezdindeki başarısını açıklıyor. Bkz. Christophe DELOIRE, "Malek Boutih. Une beur d'influence", *Le Point*, 13 Eylül 2002; Solenn de ROYER, "Malek Boutih a l'oreille du gouvernement." *La Croix*, 21 Kasım 2002.

²⁰⁰ Malek BOUTIH, *L'Express*'teki söyleşi, 9 Mayıs 2002.

²⁰¹ V. GEISSER, *Ethnicité.... a.g.e.*

siyasi elite ve birçok dernekte, ideolojik bir evrim söz konusu. Giderek daha fazla güvenliğe odaklanıyorlar. Bu durum, oldukça rekabetçi olan kültürel ve siyasi alandaki “statü savaşı” ile de bağlantılı. Kuzey Afrika kökenli bu Fransız liderlerin hırsları, “ahlaki” konularını kaybetmemek için gizli bir İslamofobiyi araçsallaştırmalarına sebep oluyor:

“Şimdi, bu durumun ulusal cephe ya da semtlerdeki aşırılık yanlıları tarafından mahvedilmesine izin verirse, benim gibi insanların ülkede artık yeri olmayacak. Ben, hiçbir zaman seslerini duymadığımız, kameraların önünde araba yakmamış ve değişim dışında bir şey istemeyen insanların adına konuşmak istiyorum. Bütün yanlış, özgürlüğü bir tüketim malzemesi yapmış olmamız gerçeğinden kaynaklanıyor.”²⁰²

“Banliyölerdeki İslam” konusundaki meşru söz söyleme tekelini ellerinde tutmak isteği birçok yakınlaşmanın doğmasına da vesile oluyor. Fransa’da İslam dinini kimin temsil edeceği gibi rekabetin yüksek olduğu bir alanda, kendilerine “aydın” din adamı denilen kişiler, bu yakınlaşmanın taraflarından biri haline geliyorlar.

“Benim Dışındaki Herkes Köktenci!”, ya da İslamcı Sürü Karşısında, Nasıl Aydın Bir Dindar Olarak Görünür...

Anılan bütün elitler arasında dini aktörler, kurumsal düzlemde üstlendikleri risk en belirgin olanlar. İçişleri bakanının müşfik bakışları altında²⁰³ Fransa İslamının inşası süreci, kimlerin “Müslümanların temsilcileri” olacağına yönelik bir ideolojik

²⁰² M. BOUTIH, *L'Express*, a.g.e

²⁰³ Ekim 1999’da Jean-Pierre Chevenement tarafından canlandırılan ve Nisan 2003’de Cezayir’e yakın elitlerin azınlıkta olduğu CFCM seçimiyle sona eren, adına da “İstişare” denilen danışma sürecine atıf yapıyor.

mücadeleye hız verdi. Müslüman toplum içindeki bu liderlik yarışında, Cezayir devletine ya da bazı güç odaklarına bağlı Dalil Boubakeur ve Soheib Bencheikh gibi kimi dini elitler, Fransız yetkilileri nezdinde tek başvuru mercii olarak görünmek için köktenci tehdidi bir araç olarak kullandılar. İlk isim, 1988'den beri, Büyük Paris Camisi'nin, Cezayir hükümeti tarafından atanan ve maaşı Cezayir hükümeti tarafından ödenen imamı. 2003 ilkbaharında Fransa İslam Konseyi'nin (CFCM) başkanı olarak seçildi, daha doğrusu buraya seçim sonuçları henüz bilinmeden atandı. Cezayir hükümeti Elysée'ye ve içişleri bakanına onu dayatmak için baskı yaptı. İkinci isim ise, 1988'de ölen eski Büyük Paris Camisi imamı Şeyh Abbas'ın oğlu ve güya Marseille başmüftüsü; ama daha çok medyatik tavırlarıyla tanınıyor.

“İlimli Müslümanlar” ve “tehlikeli köktenciler” ayrımı sadece bir araç, bir strateji olma özelliği taşıyor, aynı zamanda Cezayir'den ithal edilen bir otoriter anlayışı da büyük ölçüde yansıtıyor. Bu anlayış, halk İslamının kökten “kötü” ve “geri” olduğu ve onun aydınlanmış elitlerin gözetimi altında tutulması gerektiği düşüncesine dayanıyor. Bu açıdan, “Banliyö İslamının” aşığılanması, “liberal ve ilimli” oldukları söylenen dini elitlerin, Fransa'daki tartışmaya geldikleri ülkelerden (Cezayir, Fas ve Tunus) ithal ettikleri bir anlayışı yerleştirmeleriyle sağlanıyor. Böylece Dalil Boubeakeur şunları iddia edebiliyor: “Banliyölerin İslamı gözü dönmüşlerin İslamıdır... Gittikçe daha çok genç, Peşaver'e gidiyor. Hervé Djamel Loiseau, Ben Said hayali değiller. Köktendinciler bu gençlerin işsizliğini, kafa karışıklığını ve entegrasyon perspektifinden yoksun oluşunu sömürüyor. Bu gençlerden birinin, “Kahrolsun Fransa” adlı bir kitabı elime geçti. Aşırıcılığa neden olan öncelikle toplumsal başarısızlıktır.”²⁰⁴

²⁰⁴ Ücretsiz gazete *20 Dakika*'ya söyleşi. 18 Ekim 2002.

Bu sözde aydınlanmış elitler, Fransız İslamı konusundaki himayeci anlayışları yüzünden, açıkça polisin işbirliğini talep ederek, Müslüman toplum üzerindeki güvenlikçi yönetimi meşrulaştırdılar. Sanki Fransa'daki Müslüman kitle naifliklerinden ya da toyluklarından “İslamcı-terörist” örgütlerin kucağına düşüyorlarmış gibi:

Bir şey olduğunda siyasi şubeye (RG) bilgi verme eğilimindeyim. Fransa'da imamların çoğunun nereden geldiği bilinmiyor. Herkes üstüne bir cübbe geçirebilir. Ben, imamlarımın kim olduğunu biliyor ve onları kontrol ediyorum.²⁰⁵

Paris Camisi yoluyla Cezayir devletine yakın duran dini elitin karşı karşıya kaldığı temel sorun, Fransa Müslümanlarının onları desteklememesi. Fransa İslam Konseyi'nin (CFCM) ilk seçimleri, tabandan tamamıyla kopuk olduklarını kanıtladı (Paris Büyük Camisi tarafından desteklenen listeler Müslüman delegelerin verdiği oyların sadece yüzde 20'sini topladı²⁰⁶). Hatta taban onlardan şüphelenir oldu. Onlar ise bu güvensizliğin üstesinden gelmek için Fransız kamu güçlerini suçlamaya başladılar ve onların kökten-cilere kapı aralayacak bir seçim sürecine destek vermek ile işleri atama yoluyla halletmek arasında kalmasına sebep oldular:

M. Chevenement'ın ayrılmasından sonra içişleri bakanının, Müslüman toplumun İslamcılıkla anılan gruplar tarafından temsiline sebep olan projelere iştirak etmek istemeyeceğini düşünüyorum. Geldikleri ülkelerde hiçbir özgürlük vasıtasına sahip değiller, bizim ülkemizde ise sağlam bir yapıya dâhil oluyorlar. Hükümete projesinin ister istemez İslamcılığı sıradanlaştırma ve Fransa'da dini gericiliği meşrulaştırma riski taşıdığını söylemek isterim.²⁰⁷

²⁰⁵ *A.g.e*

²⁰⁶ Xaxier TERNISIEN, “Défaite pour la Mosquée de Paris au scrutin pour e Conseil musulman”, *Le Monde*, 15 Nisan 2003.

²⁰⁷ Soheib BENCHEIKH, Henri Tincq ile söyleşi, *Le Monde*, 20 Kasım 2001.

Cezayir'in iç meseleleri hakkındaki tutumları (seçim sürecine düşman olmaları) ile Fransa Müslümanları hakkındaki tutumları (çoğulcu temsil süreci karşısındaki eleştirileri) arasında şaşırtıcı bir benzerlik mevcut. Bu benzerlikten de zaten içişleri bakanı nezdinde savlarını değerli kılmak için yararlanıyorlar.

Cezayir'den Paris'e: İdeolojik Bir Savaşın Medyatik Dönüşümü...

Aslında söylemleri Fransa'da sürgünde yaşayan Cezayirli “yeni entelektüellerin” söylemleriyle birçok noktada birleşiyor. Birkaç yıldır, Fransa'da yayınlanan eserlerde, kaba bir İslam ve İslamcılık anlayışının yaygınlaşmaya başladığı görülüyor. Bunlar daha çok Fransa'da sürgünde olan Cezayirli entelektüeller tarafından yazılıyorlar. En medyatikleri arasında yazar Latifa Ben Mansour²⁰⁸ ile gazeteciler Hassane Zerrouky²⁰⁹ ve Mohammed Sifaoui'yi²¹⁰ sayabiliriz. Çoğunlukla Cezayir'in sol çevrelerine (sosyalist öncü parti, sendikal ve siyasi aşırı sol), devlet çevrelerine ya da her ikisine birden²¹¹ bağlı olan bu gazeteciler, kendilerinin “terörizm kurbanı” oluşlarından yararlanarak, İslamcılık konusunda söz söylemeyi en çok kendilerinin hak ettiğini iddia ediyorlar. Aynı zamanda, “Batı kendi ekonomik ve jeopolitik çıkarlarını korumak için bizim bu hale düşmemize izin verdi” şeklinde bir söylem geliştiriyorlar. Yazılarında “İslami terörizmin” kurbanları karşısında, Batı'nın suçluluğundan yararlanan,

²⁰⁸ Latifa BEN MANSOUR, *Freres musulmans, freres féroces. Voyage dans l'enfer du discours islamiste*, Paris, 2002.

²⁰⁹ Hassane Zerrouky, *La Nébuleuse islamiste an France et en Algérie*, Editions 1, Paris, 2002.

²¹⁰ Mohammed SIFAOUİ, *La France malade e l'islamisme*, le cherche midi, Paris, 2002. Aynı yazarın, *Mes...*, a.g.e.

²¹¹ Cezayir vakasında, ikisi arasında ayırım yapmak her zaman kolay olmuyor, bazı muhalif olduğu söylenen gazeteler, aynı zamanda rejimin küçük gruplarına yakın olmakla da ün kazanabiliyorlar.

bir çeşit “yeni üçüncü dünyacılık anlayışını” hissediyoruz. Kendilerinden önce gelenlerin sömürge dönemi hakkında Fransa'nın duyduğu suçluluktan yararlandığı gibi, onlar da mevcut mağduriyetlerinden fayda sağlamaya çalışıyorlar:

François Mitterand, açıkça itiraf etmese de, Cezayirli İslamcılarını idare etmeye karar vermişti. Onları gelecekteki siyasi ve ekonomik ortağı olarak görüyordu. Neyse ki tarih onu haklı çıkarmadı, zira eğer Cezayir köktendincilerin eline düşmüş olsaydı, Fransa, Marseille'in birkaç yüz kilometre uzağında diğer bir Kabil'i idare etmek zorunda kalacaktı.²¹²

Siyasi İslamofobiklerin (Rachid Kaci) ya da Paris Camisi'ne yakın dini elitlerin (D. Bounakeur ve S. Bencheikh) söylemlerinde olduğu gibi, bu Cezayirli “yeni entelektüeller”, çoğunlukla İslamcılarla, onların savunucuları olmakla suçlanan Fransız soluyla ve Avrupa'nın ilerici çevreleriyle (ATTAC, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu, Uluslararası Af Örgütü, *Le monde diplomatique*, vs.) uğraşıyorlar. Burada da İslam fobisi bir tür felaket tellallığına dönüşüyor:²¹³

İçtenlikle, Fransa'da, ama elbette Avrupa'da da, son yıllarda solun izlediği siyasetin, İslamcılığa hizmet ettiğini düşünüyorum. Müslüman hareketlerin hassasiyetini incitmekten ve bir huzursuzluk yaratma riskini almaktan kaçıyorlar. Aşırı sol akımlar daha kötüsünü yapıyor. Hatta bazıları uluslararası İslamcılığın sözcülüğüne soyunuyor.²¹⁴

Ancak duygusal hatıraların ve kurban olma söyleminin ötesinde, önerilerinde su yüzüne çıkan şey bir savaş ideolojisi.

²¹² M. SIFAOUİ, *La France...*, a.g.e. s. 199-200.

²¹³ Bu durum, *Humanité* yazarı gazeteci Hassane Zerrouky gibi, sol gazeteler için bazılarını çalışmaktan alkoymadı.

²¹⁴ M. SIFAOUİ, *La France...*, a.g.e. s. 200.

Cezayirli bu yazarlar, açık sözlülükle kabul ettikleri gibi “yok edilecekler”. Ocak 1992’de “demokrasi”yi korumak adına Cezayir’deki seçim sürecinin vahşi bir şekilde durdurulmasına hak verdiler. Bugün, iç savaş sırasında çok ciddi insan hakları ihlalleri olduğunu söylemeye cesaret eden herkese saldırıyorlar.²¹⁵ Söylemlerinin keskinliği, bazen siyasi düşmanlarını, yani radikal İslamcılarını hatırlatacak seviyelere ulaşıyor:

Müslüman köktencilüğünün banliyölerde, kalabalık semtlerde ve genel anlamıyla ait olduğu yeri bulmaya çalışan bir Müslüman toplumun ortasında tehlikeli biçimde yayıldığı görüldükçe, Cezayir’de verdiğim bu savaşı Fransa’da da devam ettiriyorum. Bu savaşı sürdürüyorum zira Müslüman köktencilüğün doğasını tanıyorum ve bu ideolojinin taraftarlarının güttüğü amaçlar hakkında boş hayallere kapılmıyorum. [...] Daha kötüsü, bu sorunun ele alınış tarzını, kötülüğün köklerine nadiren saldırıldığı için, gayet yüzeysel buluyorum. Güvenlik ve gösteriş merkezli bir tutum takınıyor; derin bir değerlendirme ise hor görülüyor. Kötülüğü ortadan kaldıracak hiçbir siyaset daha henüz uygulanmadı. Hastalığı tedavi için, hatta yok etmek için aspirin vermeyi tercih ediyoruz.²¹⁶

Bu tip yazıların en kötü yanı militan ve ideolojik boyutlarından çok, bilimsellik savları. Yazarları oybirliğiyle İslamcılıkla ilgili “doğru bilgi” talep ediyorlar. Oysaki ilerleyen sayfalarda birçok konuda kendi bilgisizlikleri ortaya çıkıyor. Hatta bu yazılar içerisinde Müslüman liderlere ve Fransa’daki İslami derneklere ilişkin oldukça önemli hataları barındırıyor. Bu yazılara göre, Paris Camisi’nin (ki orası her zaman güven veren bir imaja sa-

²¹⁵ M. SIFAOUİ. “Qui veut dédouaner les intégristes algériens de leur crimes?”, *Marianne*, 11-17 Kasım 2002.

²¹⁶ M. SIFAOUİ. *La France...* a.g.e. s. 23-28.

hip) dışındaki her yer ve herkes “İslami-terörizm”le irtibatlı.²¹⁷ Dahası, gerçeklerin ve bilginin ele alınışı ile alakalı iddialı sözler söylüyorlar ama ortaya çıkan netice, sosyolojik olmaktan çok polisiye bir değerlendirmeyi andırıyor:

Fransa’yı hedef alan bir terörist saldırı iddiasından yola çıkarak diyebiliriz ki; söz konusu teröristler halen Fransız topraklarında yaşıyorlar ve belki de bir banliyödeki apartman dairesinde veya Paris’in göbeğinde eylemlerine hazırlanmaktalar. [...] Bütün askeri vasıtaların ve Fransa’nın sahip olduğu bütün teknolojinin bu tehdit karşısında yetersiz kaldığı ortaya çıkıyor, zira sadece terörist saldırılara çare bulmak gerekmiyor aynı zamanda bütün tehlikelerin kaynağı olan bu köktenci ideolojiyi de engellemek gerekiyor.²¹⁸

Daha da endişe verici olanı, konu Cezayir gizli servisinin İslamcı şiddeti manipüle etmesinden açılınca, bu yazarlar tam bir sessizliğe bürünüyorlar. Ancak bugün, askeri güvenlik tarafından kontrol edilen GIA’nın²¹⁹ katliamları ya da Fransa’daki 1995 saldırıları, büyük ölçüde belgelenmiş birer gerçek olarak karşımızda duruyorlar.

Kısacası, Cezayirli gazetecilerin söylemi, Müslüman gerçeği ve Fransa’da İslamcılığın yerleşme mantığı konusundaki bilginin derinleşmesine katkıda bulunmuyor. Bu söylem daha çok,

²¹⁷ Örgütlerin kurulma tarihleri konusunda, yöneticilerin tam isimlerine ve finansman şekillerine ilişkin, üyelerinin sosyolojisi ve banliyölerdeki gençler üzerinde gerçek etkileri konusundaki maddi hatalar gibi. İçinde buldukları hal onları karikatürleştirmeye, basitleştirmeye, hatta basitçiliğe sürüklüyor.

²¹⁸ M. SIFAOUİ. *La France...*, a.g.e. s. 38.

²¹⁹ Özellikle bkz: “sorumluları ölümüne istiyorum”. Yüzbaşı HAROUN ile söyleşi, Jean-Paul Chagnollaud tarafından derlenen sözler, *Confluences Méditerranée*, no 25, Bahar 1998; ve Paris saldırıları konusunda, Jean-Baptiste RIVOIRE ve Romain ICARD’ın televizyonda yayımlanan belgeseli, “Paris Saldırıları: Engellenbilirdi”, *Canal Plus*, “90 dakika”, 4 Kasım 2002.

medyatik uzman statülerini meşrulaştırmada yararlanan kordandan destek alıyor. Esasen, kendimize şu soruyu sormalıyız, hangi noktadan sonra dünyada İslamcılığa karşı savaş anlayışı (ki bu savaş temelde son derece meşru kabul edilebilir), Fransa’da demokrasinin özgürlükçü bağlamını desteklemekten çıkıp, kalabalık mahallelerdeki “yeni bir güvenlik düzeni”ne omuz verir hale geldi?

Belge:
Fransa'daki Müslüman Köktendinciliğine Karşı
"Laik Müslümanlara" Çağrı

MAYIS ÇAĞRISI
Fransa'nın Barışa, Adalete, Özgürlüğe ve Laikliğe Tutkun
Müslüman Vatandaşlarına Çağrı

Vicdan ve ifade özgürlüğümüz bugün tehlike altında. Artık susamıyoruz. Susmak bizi, Müslüman gericilerin manipülasyonlarına açık hale getirmekte. Cumhuriyete, laikliğe, İslam'a ve Müslümanlara karşı kurulan tuzaktan kurtulmak için elimizi taşın altına koymalıyız. Dışarıdan ithal edilen bir köktencilik dayatmak; İslam'ı ve Müslümanları siyasi amaçlarına alet etmek isteyenlerin teşebbüslerine karşı görevimiz, güçlerimizi toplamak ve harekete geçmektir:

- Çağıyla ve Cumhuriyetin kanunları ve değerleriyle ve özellikle de laiklik ve kadın erkek arasındaki mutlak eşitlik ile uyumlu modern bir İslam anlayışını savunmak için güçlerimizi toplayalım ve harekete geçelim.

- Özgür irade ve bireysel özgürlük kavramını savunmak için güçlerimizi toplayalım ve harekete geçelim.

- Her türlü köktencilik ve gericilikle savaşmak için güçlerimizi toplayalım ve harekete geçelim.

- Göçmen Fransızların uyum süreçlerini kolaylaştırmak ve toplumsal, ekonomik, kamusal ve siyasi hayata katılımlarını

geliştirmek için güçlerimizi toplayalım ve harekete geçelim.

- İslam ve uygulanış biçimleri konusunda kökten bir tartışmanın açılmasını kolaylaştırarak hep birlikte İslam'ın reformu konusunda çalışmak için güçlerimizi toplayalım ve harekete geçelim.

- Diyalogu ve diğer dinlerle saygıyı geliştirmek için güçlerimizi toplayalım ve harekete geçelim.

Fransa'nın bugüne kadar baskı ve yıldırımlar yoluyla susdurulan, sessiz Müslüman çoğunluğunu, nihayet kendilerini ifade etmek ve düşüncelerine değer verilmesini sağlamak için ayağa kalkmaya çağırıyoruz.

Bu arada, irticai bir zihniyetin yansıması olan nefret ve şiddet kültürünü reddediyoruz. Siyasal İslam'ın gerçek bayrağı olan başörtüsü konusundaki gerçeküstü tartışma ve Fransız laikliğinin bu konuyla ilişkilendirilmesi hususuna gelirsek; bu konu ele alınırken, Fransa ve Fransızlar için topraklarımızda tehlikeli, sapkın ve özellikle de Cumhuriyet için öldürücü olan bir ideolojinin yerleşmesini reddetmek lüzumu gözden kaçırılmamalıdır. Bu ideoloji, bazı güçler tarafından temsiliyet kisvesi altında, Fransa'daki bütün Müslümanları kontrolleri altında tutmak için kullanılıyor. Biz, Fransa'ya derinden bağlı laik Müslümanlar olarak yaftalanmanın da manipülasyonların da ilk kurbanlarıyız. Bu bakımdan, Cumhuriyeti, laikliği, vatandaşlığı, dini özgürlüğü savunmak için ilk tepkiyi yılmadan ve bölünmeden gösterenler de bizler olmalıyız.

Kaynak:

Fransa laik Müslümanlar hareketi, *Marianne*'da yayımlandı.

No: 315, 5-11 Mayıs 2003.

Sonuç

Safdilliğin Ötesi

Çağdaş İslamofobi, Haçlılar ile Mücahidlerin tekrar tekrar çarpıştığı sahneleri hatırlatır tarzda, Hıristiyan Batı ve Arap-Müslüman Doğu arasındaki bir dünyevi çatışma savına indirgenemez.²²⁰ Bu durum, çok genel hatlarıyla, toplumumuzun sekülerleşmesi (Renan'ın tabiriyle Cumhuriyetçi ırkçılık) hatta laikleşmesi sürecinin bir ürünüdür. Sömürge dönemi de hiç şüphesiz, devletin kurumsal İslamofobiyi, yerli Müslüman halka karşı yürüttüğü davranış modellerinden birisi haline getirdiği bir ara dönemi oluşturur. Elbette, sömürge siyasetinin kalıcı ve sabit bir tavrı yoktu, sürekli İslam dinini cesaretlendirmek ile dini ayrımcılık arasında gidip geliyordu.²²¹ Fransa'da 1980'li yılların başından beri kendini gösteren yeni İslamofobiyi ayrıca, sadece yaygın yabancı düşmanlığının yeni bir tezahürü olarak sınırlamak da doğru değildir. Somut ifadesini sömürgeci gelen, göçmen, kenar mahalleli "genç Mağripli" figüründe bulan bu yeni İslamofobi, bugün artık İslam'a inanan Fransızları da kapsamakta ve onları tehlikenin vücut bulmuş hali olarak resmetmektedir.²²² Aslında, aralarında bir çeşit üst üste binme halinin varlığını gözlemliyor olsak da, İslam'ın sömürge döne-

²²⁰ Edgar WEBER, Georges REYNAUD, *a.g.e.*

²²¹ Franc FREGOSI, "La gestion publique de l'islam en France: enjeux géopolitiques, héritage colonial et/ou logique républicaine ", *Correspondances*, no 50, IRMC-Tunus, 1998.

²²² Pascal BLANCHARD, Nicolas BANCEL, *De l'indigène à l'immigré*, Gallimard, Paris, 1998.

mindeki temsilleriyle bugünküler arasında, sanki aynı tasavvurun ifadeleriymiş gibi doğal ve doğrudan bir devamlılık kurmak konusunda da temkinli olmamız icap ediyor.²²³ Öncelikle, yeni İslamofobi sadece halka ait bir olgu değil; yani mevcut durum sadece, göçmenlerin vatandaşlık hakkı kazanan çocuklarının sosyal hareketliliği yüzünden kendini tehlikede hisseden halkın gösterdiği tepki olarak okunamaz.²²⁴ Aksine, hâlihazırda olan şey büyük oranda, başlıca yayıcıları kanaat önderleri olan (köşe yazarları, felsefeciler, yazarlar, akademisyenler, vs.) entelektüel ve medyatik bir olgu. Üstelik sıradan Müslümanlardan daha çok, “İslami tehdit” ön plana çıkarılıyor. Bu anlamda, paradoksal bir biçimde, yeni İslamofobinin fikir babaları İslamofobik olmaktan çok *İslamcıfobik* olarak da tanımlanabilir. Onlar Müslüman dine ve inananlarına değil de, İslamcılığı, köktenciligi ve İslami terörizmi yaratan şeylere saldırıyormuş gibi görünüyorlar. Hatta bazen gezegeni tehdit eden her çeşit köktencilige ve gericiğe karşı mücadele veren Müslümanlara dönük, bir duygudaşlık geliştirme noktasına varıyorlar. Mücadelelerinin evrensel olduğu için “meşru” da olduğunu düşünüyorlar. Sömürgeleştirmeye veya Müslümanları baskı altına almaya çalışmadıklarını, sadece onların varlıklarını ve vicdanlarını etkileyen ortak düşmanlarından kurtarmaya çalıştıklarını iddia ediyor ve bu yüzden ırkçılık suçlamasını da reddediyorlar.

Peki ya Claude Imbert, Alain Finkielkarut, Alexandre Del Valle, Pierre-André Taguieff, Michele Tribalat, Oriana Fallaci ve Cumhuriyetin ortasındaki “İslamcı tehdidi” açığa vuran bütün o “aydınlanmış Avrupalı vicdanlar” haklılarsa? Yeni İslamofobinin nasıl işlediğini ortaya koyarak, bir safdilliliğin ve bilimsel naifliğin

²²³ Jean-Robert HENRY, “Magrébins en France: plongée dans l’imaginaire hexagonal”, içinde Yannick RESCH (ed) *Definir L’intégration*, Aix-En-Provence, XYZ/IEP, 1997, s. 133-147.

²²⁴ Xavier TERNISIEN, “Le danger de l’islamophobie”, *Le Monde*, 12 Mayıs 2002.

ağına takılmıyor muyuz? Araştırma nesnemizin bizi büyülemesi, zaten Fransa'daki akademik çevrelerde sıklıkla görülen bir hastalık değil mi? Daha da kötüsü, Müslümanları bilinçsizce kendi öz kimlikleriyle barıştırmaya çalışarak bir çeşit *tersine ırkçılığın* sözcüleri olmuyor muyuz? Hatta yoksa aslında yeni İslamofobikler de, kolonyal oryantalizmin “değerli mirasçıları” da bizler miyiz?

Bunlar sağlam argümanlar gibi görünüyor. İçerdikleri iddialar ise büyüleyici. Ancak bizim medyatik entelektüellerimizin, jeopolitikacılarımızın ya da güvenlik uzmanlarımızın ortaya koydukları “Müslümanlar” ve “İslami-teröristler” ayrımının, çalışmalarımızda, saha araştırmalarımızda, röportajlarımızda karşılaştığımız sıradan Müslümanları anlamada pek de bir işlevi yok. Aynı kelimeleri kullanıyoruz, (İslam, İslamcılık, köktendincilik, selefilik...), çoğunlukla aynı örgütlere atıfta bulunuyoruz (El-Kaide, Müslüman Kardeşler, UOIF, Paris Camisi, vs.), bazen aynı yazarları, aynı eserleri okuyoruz (M. Arkoun, B. Lewis, G. Kepel, M. Rondinson, vs.) ancak, dikkatli bakınca, aynı şeyden bahsetmediğimiz anlaşılıyor. Ve bu uyumsuzluk, herhangi bir entelektüel riyakârlığın ya da birilerinin ideolojik manipülasyonunun ürünü değil. Bu durum daha çok, toplumsal gerçeğe temelde nasıl yaklaştığımızla ilgili. Yeni İslamofobik entelektüellerin ve güvenlik uzmanlarının sorunu işte tam da burada ortaya çıkıyor. İslam karşıtı takıntılarına, bütün şekilleriyle gericilik karşıtı mücadelelerine rağmen, *yaşayan İslam* onları ilgilendirmiyor. Oturdıkları yerden kurguladıkları ve gerçek Müslümanların içinde sadece figüranlar ve hayali gölgeler olarak var olduğu, ideolojik savaşın hizmetine koşulmuş bir *hayali İslam* onlarınki. Müslümanlık konusundaki söylem, daha derindeki bir entelektüel rahatsızlığın uzantısı olarak da okunabilir: Fransız toplumunun bir türlü bu düşünürleri anlayamama hali. Onlar son derece büyük bir “İslami tehlike”ye karşı halkı

uyarıyorlar ve halka korunmayı öğütüyorlar ama hiç kimse onlara kulak asmayı. İşte bu noktada, sözde “realizm”, narsist bir melodram haline dönüşüyor.

Bu yeni İslamofobiklerin söyleminde, şimdiye kadar üzerinde yeterince durmadığımız temel bir çelişki mevcut. Aslında, bütün uyarıcı söylemler, dini köktenciliğin geri dönüşü karşısında merkezi değerlerin (özgürlük, laiklik, demokrasi...) ve “cumhuriyetçi coşkunun” yeniden canlandırılması gereğine dayanıyor. Ancak aynı zamanda, “ulusal ve cumhuriyetçi coşku”yu sağlamak adına tekrarlanan çağrılara, sıradan vatandaşlar nezdinde bir aracı rolü oynadığı düşünülen kurumların, siyasi elitlerin, partilerin, derneklerin eleştirisi eşlik ediyor. Onlar da yaptıkları felaket tellallığını, “kendilerini ifade etmek için verecekleri oy dışında bir yola sahip olmayan pek çok Fransız tarafından hissedilen memnuniyetsizliği dile getirmek gerekir” veya “git-tikçe artan bir biçimde birbirine benzeyen ve halkı kendi kaderine terk eden elitlerin kayıtsızlığı bizi endişeye sevk ediyor” diyerek savunuyorlar.²²⁵ Böyle bir eleştirinin içtenliğinden şüphe duymuyoruz. Bu entelektüeller gerçekten de Cumhuriyetin krizine inanıyorlar ve göğüslerini, onu tehdit eden tehlikelere si-per ediyorlar. Ancak bir an bile böyle telaşlandırıcı bir söylemin kötü etkileri üzerine düşündüler mi? Veya gerçekten de bunun sıradan insanlar üzerindeki harekete geçirici bir gücü olduğuna inanıyorlar mı?

Oysaki bir *düşünce seferberliği* etkisinin, Fransız toplumunun büyük bölümüne zaten ulaşmış bulunan siyasal, sendikal ve derneksel bağları kırmaya çalışarak elde edilemeyeceği açık. İslam korkusunun sadece bir boyutunu oluşturduğu bu felaket senaryosuna, halk arasında yaygın olan “her şey çürüdü” söyleminin entelektüel bir formu eşlik ediyor. Bu noktada, söylemin

²²⁵ Alain FINKILEKRAUT, Marcel GAUCHET, Pierre MANENT, Philippe MURAY, Pierre André TAGUIEFF, Shmuel TRIGANO ve Paul YONNET, *a.g.e.*

içerdiği temel çelişkiye varıyoruz. Bu söylem sonuçta kendisini, “yeni bir siyasi ittifak” kurmayı düşündüğü kurum ve değerlerin ipliklerini pazara çıkarırken, onların altını oyarken, meşruiyetlerini sorgulanır hale getirirken buluyor.

Fransa’da üçüncü bin yılın şafağında yaşananları kendimiz de gözden geçirebiliriz. İslamofobik yazarların son derece kötümser teşhislerine bakılırsa, Fransa Cumhuriyeti son on beş yılını (Mittérandlı yılları), devletin çok kültürlüleşmesine ve etnik ve dini toplulukların kurumsallaşmasına harcadı. Oysaki malum, burada kimse Amerika’daki gibi etnik lobilerin oluşturulmasından bahsedecek kadar ileri gitmedi. Bu iddiada da gene, Fransız toplumu ile devlet siyaseti arasında farazi bir ilişkinin kurulmasına şahit oluyoruz. Bilindiği gibi, resmi Fransa hiçbir zaman “pozitif ayrımcılık”²²⁶ siyaseti gütmeyi, her zaman istihdam konusundaki etnik kotalar ilkesini reddetti ve dini ya da ırksal toplulukların siyasi temsili konusunda en ufak bir ödün vermedi. Elbette kabul etmeliyiz ki, Fransız siyasetçiler bazen seçim sürecinde yerel düzeyde alt kimliklere (Yahudi, Müslüman, Ermeni...) kur yapmaktan geri durmadılar. Gene de bu eğilimlerin hiçbirinin asla Müslümanlar ya da diğer etnik-dini grupların yararına bir topluluk merkezli kurumsallaşmaya yol açmadığını da ifade etmek gerekir. Gene unutmamak gerekir ki, içişleri bakanının desteğiyle Fransa İslam Konseyi (CFCM) gibi bir yapının oluşturulması, Müslüman topluluğun siyasi kurumsallaşmasıyla ilgili değildir. Bu durum, ulusal ve yerel ölçekte teknik bir otorite altında örgütlenilmesi gerekliliği ile alakalı, tamamen faydacı ve güvenlik merkezli bir girişimin neticesidir. Bu kurumun seçilmişleri ve nitelikli personeli, Fransa Müslümanlarının tümünü değil, sadece mescitlere ve büyük camilere

²²⁶ Pozitif ayrımcılık, zaten artık ABD’de de bir kamu politikası referansı içermiyor. Bkz. Julie THERMES, *Essor et déclin de l’affirmative action*, Paris, CNRS, Editions, 1999.

gidip gelenleri temsil kabiliyetini haizdir. Sınırları bu kadar dar tutulmasına rağmen, adı geçen düşünürlerin, köşe yazarlarının ve korku uzmanlarının çoğu, anayasal ilkeleri (kilise ve devletin ayrılığı ilkesi) töhmet altında bırakmayan bir kurumsal düzenleme denemesi olan bu yeni otoriteyi yerden yere vurdular. Bu sözde “aydınlanmış vicdanların” Müslüman toplumun içinde kurumsal bir anarşiyi ve belirsizliği, dinin temsilcileri ve devlet yetkilileri arasında kurulacak açık ve şeffaf bir iletişime tercih ettiği görülüyor. Bu medyatik entelektüellerden bazılarına göre, Jean-Pierre Chevenement ve Nicholas Sarkozy cumhuriyetçi düzenin kökünü kazıyanlar arasında. Jean Daniel şöyle yazıyor: “Bir dinin yetkililerine, toplulukla alakalı sorumluluk verme ilkesi, cumhuriyet düzenine karşı görünüyor. Bu özünde, evrensel değerlere hizmet etmek yerine; siyaseti dinden, cumhuriyete bağlı olmayı da, başka dini kurumlara mensup olmaktan ayıramayan Yahudilerin ve Müslümanların hassasiyetlerinin (ya da önyargılarının) dikkate alınması anlamına geliyor.”²²⁷

Elbette bir de şiddet ve İslami terörizm sorunu var. New York, Karaçi ya da bizim yanı başımızda olan, 2003 Kazablanka saldırıları gibi saldırılar elbette, İslamofobiklerin ya da “İslamcıfobiklerin” hayal güçlerinin ürünü değil. Bunlar kendilerini İslam ile tanımlayan gruplar tarafından düzenlenen ve İslam diniyle siyasi amaçlı şiddet arasındaki ilişkiye dair sorular sorulmasını haklı çıkaran terörist eylemler. Ancak bu noktada da, sorunun karmaşıklığı, Fransa ve dünya Müslümanlarının “var olma biçimlerindeki” çeşitlilik göz önünde bulundurulursa, keskin bir analitik değerlendirmeyi gerekli kılıyor. Bu durum tek bir “İslam” değişkenine indirgenemez. Geçenlerde New York’ta bir gazeteci yüzyılın sporcusu Muhammed Ali’ye, “FBI’ın yakaladığı şüphelilerle aynı inanca sahip olmak nasıl bir duygu?”

²²⁷ Jean DANIEL, “La meme erreur gue Napoléon”, *Le Nouvel Observateur*, no 2006, 17 Nisan 2008.

diye sordu. Muhammed Ali, buna şöyle cevap verdi: “Peki, Hitler’in sizin inancınızı paylaşması nasıl bir duygu?”²²⁸ Oysa gazeteciler, medyatik entelektüeller ve jeopolitika uzmanları, aidiyet şekillerinin karmaşıklığını çoğunlukla, bu her unsurun diğeriyle bir bağlantısının bulunduğu düşünülen “tek sistemli” dine indiriyorlar ve bununla da bazı köktenci Müslümanların söylemini yeniden üretiyorlar. Böyle normatif bir tutum, her tür yaftalamaya kapı aralıyor: Bordeaux camisinin sessiz Müslüman’ı veya Lillois lisesindeki bir başörtülü genç kız *sorun çıkaran* bir bütünün parçası, bir daimi şüpheli şeklini alıyor. Bu bakış açısı da kendini, “Cumhuriyetçi uyanıklık” kisvesi altında meşrulaştırıyor. Böylece İslami-terörizmle ideolojik savaşın, İslamofobiye kayması mümkün oluyor.

Bugün artık, sistemli bir biçimde “radikal İslam”, “ılımlı İslam” ikiliğine vurgu yapan konuşma tarzı işlevini yitirdi. İçi boş hale geldi, çünkü artık uluslararası terörist ağların edişe verici gelişimini anlamlandırmakta bile bir fayda sağlamıyor. Evet, şiddet olgusu, gerçek bir sorun olarak önümüzde duruyor. Gene de bu sorunun bizi, basitleştirmelere sığınmaya değil de, tam tersine İslam’a ve Müslümanlara ilişkin önyargıları ve basmakalıp temsilleri aşmaya teşvik etmesi gerekir.

²²⁸ Sylvian CYPEL’den alıntı. *Le Monde*, 6 Ekim 2001.